

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

24

YASAMA YILI

5

SIRA SAYISI: 656'ya 1'inci Ek

Şırnak Milletvekili Hasip Kaplan ve Hakkari Milletvekili Adil Zozani'nin, 2015 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısına İlişkin 656 Sıra Sayısına Ekli Muhalefet Şerhi

2015 MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE YASA TASARISI **HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ (HDP)** **MUHALEFET ŞERHİ**

GİRİŞ

Bütçe rakamlardan ibaret bir doküman değildir. Ruhu ve karakteri olan, hükümetlerin politikalarını anlamak ve yorumlamak için fırsat sunan bir göstergedir. Bu nedenle salt rakamsal veriler sunan bir tabloymuş gibi değerlendirilemez. Hükümetin dönemsel politikaları ile birlikte vizyonunu da bütçe değerlendirmesi ile birlikte okumak gerekir.

Anayasal bir hak olarak bütçe değerlendirmesinin hangi temel parametrelere göre hazırlandığı ve hangi temel parametrelere göre değerlendirilmesi gerektiği oldukça önemlidir. Toplumun bütçe hakkını kullanan parlamentonun bütçenin hazırlanışında etkili olup olmadığı hususunu başta açmakta fayda vardır. Bir veriyle bu konuya açıklık getirelim. Mevcut Anayasaya göre meclis genel kurulunun gündeme gelen bütçe üzerinde değişiklik yapma hakkı yoktur. Genel kurulun ödenekleri artırma veya düşürme gibi bir yetkisi yoktur. Bu yetki Anayasal olarak Plan ve Bütçe Komisyonunda iken, komisyon da, yapı itibarıyla iktidar partisi çoğunluğuna göre şekillenmiştir. 40 üyeden 25 tanesi iktidar partisinden oluşmuş, geriye kalan 15 üye muhalefet partileri arasında paylaşılmıştır. CHP 9, MHP 3, HDP 2 ve 1 üye de bağımsızları temsilen komisyona katılmaktadır. İktidar partisinin çoğunluk durumuna bakılmaksızın her koşulda 25 üye ile temsili Anayasal 'hak' olarak kurala dönüştürülmüştür. Bu yapıda bir komisyonun hükümet tarafından hazırlanıp gündeme getirilen bütçe üzerinde oynama şansı yoktur. Komisyon aşamasında ödeneklerin arttırımı veya azaltılması mümkün olmamıştır.

Mevcut haliyle bütçeyi oluşturan yapı ile bütçeyi yönetecek olan yapı aynıdır. Bu durumda parlamentonun yasama ve denetim yetkisini kullanmasının imkanı sınırlıdır. İktidar partisinin rıza göstermediği hiçbir konuda bu görevlerin yerine getirilmesinin imkanı yoktur. Hükümetin devletin bürokrasi mutfağında pişirdiği bütçeye onay vermek veya vermemek dışında bir seçenek yoktur. Etki gücünüzün olmadığı bütçeden payınıza düşürüleni kabul etmek dışında yapabileceğiniz başka bir şey de yoktur.

Bütçenin kurulu denetim mekanizması itibarıyla de parlamentonun denetimi fonksiyonel değildir. Parlamento adına denetim yapmakla görevli Sayıştay'ın hükümetin istemediği bir raporlamayı yapmasının olanakları oluşturulmamıştır. Sayıştay'ın üst yapısı hükümetin tercihleri doğrultusunda şekillendiği için denetimlerin de kadükleşmesine neden teşkil etmektedir.

Bir başka önemli husus da performans denetimidir. Bu görev de yasama organına aittir. Ancak, bütçenin performans denetimleri de yapılamamaktadır.

Kurulu sistematik yapı içinde parlamentonun yasama ve denetim fonksiyonlarını devreye sokmasının nesnel koşulları yoktur. Bütçe hakkını kullanırken, hükümetin her dediğinin ‘mutlak doğru’ olarak ele alındığı koşullarda bütçe hakkı itibarıyla sistem tartışması yapmak kaçınılmazdır. Bütçeyi yapan mekanizma ile bütçeyi yöneten mekanizmanın aynı olduğu sistemlerde demokratik işleyişten söz etmek mümkün değildir. Haliyle böylesi sistemler otokratik sistemlerdir. Türkiye’deki mevcut sistem yapısı da otokratiktir.

Önümüze konulan bütçe netice itibarıyla demokratik kurum ve kurallar işletilecek oluşturulmuş bir bütçe değildir ve demokratik bir karakteri yoktur. Aynı şekilde demokratik etki koşullarının olmaması nedeniyle adil, eşitlikçi bir bütçe de değildir.

24. Dönem son yasama yılı bütçesi olan 2015 yılı bütçesi, dönemsel karakteri itibarıyla da kimi yönlerini masaya yatırmamızı gerekli kılıyor. Hükümet adına yapılan değerlendirmelerde kabul edilmemiş olsa da bu aynı zamanda seçime dönük bir bütçedir. Popülist yanlar içermekle birlikte verilerin oluşturulması ve sunumu da manipüle edilmiştir. ‘İşler yolunda gidiyor’ algısı üzerine inşa edilmiş tablolardan ibaret bir bütçe önümüze konulmuştur. Aynı zamanda militarist yatırımları önceyelen bir bütçe oluşu nedeniyle savaş karakterli bir bütçedir. Dolayısıyla eğitime, sağlığa ve diğer temel toplumsal ihtiyaçları önceyen bir karakterden yoksun olan önümüzdeki bütçenin toplumcu, demokratik özden yoksun olduğunu belirtmek gerekir.

2015 bütçesi, küresel krize dair değişkenlikleri hesaba katmadan algı yönetimi esasına dayalı hazırlanmış bir bütçedir. Türkiye’de sınıflar arası çelişkileri daha da derinleştirilmesi kaçınılmaz olan bu bütçe, kaptalist işleyişin sınırlarının dışına çıkamadığı gibi, tam tersi bir istikamette küresel kapitalist sisteme daha da eklenen bir yerde ele alınmıştır.

SİSTEM ELEŞTİRİSİ VE KÜRESEL FİNANSAL KRİZ

Kapitalist sistem eşitsiz büyümeye devam ediyor. Büyümenin yarattığı yıkımlar dünya ölçeğinde sınıflar arasındaki makası daha da açarken, servet ve öfke, uçlarda birikmeye devam ediyor. Bu birikimin yarattığı gerginlik çelişkileri keskinleştirirken, yeni sosyal patlamalara ardına kadar kapı aralıyor. Kapitalist büyüme, doğası gereği eşitsiz gerçekleşmek durumunda olduğu için sömürü çarkları 500 yıldır döndüğünden daha hızlı ve daha fazla dönmek zorunda. İnsanlığın alın teri ve emek gücü özel mülkiyeti kutsayan bir avuç kar obezini beslemeye devam ediyor. Bu kar obezleri “daha fazla, daha fazlasını isteriz” tezahüratlarıyla kendi hegemonyalarının ilelebet sürmesinin önündeki bütün engellerin kaldırılmasını istiyor. Yerkürede girilmedik, talan edilmedik tek bir yer kalmamasını istiyorlar. Sermaye birikim rejimleri değişse de değişmeyen tek şey olan sermayenin biriktirilmesi, uygarlığın dinamosu haline getiriliyor. Bu dinamo savaş üretiyor, hastalık üretiyor, kanser üretiyor, yıkım üretiyor...

Kapitalizm, uygarlık serüveninin en yıkıcı dönemi olarak tarif edilir. Çünkü bütün zamanların en fazla iktidar üreten ve artık değere el koyan aşaması olmasının yanı sıra bireysel ve toplumsal gelişimin önündeki en büyük engel durumundadır. Kapitalist modernitenin niteliksel ve ahlaki sınırlılığıyla tarif edilerek kullanılan “akıl” bugün insanlığın başına gelebilecek en büyük felaketlerin de yegane dayanağı haline getirilmiştir. Son 500

yıllık zaman dilimine bakıldığında mezkur aklın insanlık tarihini nasıl bir mezbahaneye dönüştürdüğü de görülecektir. İnsan insanın kurdu haline getirilerek, insan eliyle yaratılan felaketlerin toplamının, kendisine ulaşınca kadarki kısmı kat be kat aşacak bir sömürü ve felaket dönemi olarak ifade etmek, kapitalist dönem için gerçekçi bir değerlendirme olacaktır.

Kapitalist modernite, Avrupa merkezli aydınlanmanın temsil ettiği uygarlıksal düzey ve içeriği nedeniyle, hegemonik bir nitelik kazanmış ve bu özelliği ile de küresel bir güce kavuşmuştur.

Küresel finans kapital sisteminin içine girdiği krizler, kriz alanları ve etki boyutu göz önüne alındığında, bu sistemin bir ekonomi olmaktan ziyade, tarihsel ekonomik gelişimi ortadan kaldıran, bir ekonominin temel gereksinimlerine tümden uzak bir nitelik arz ettiği görülecektir. Yani kapitalizm bir ekonomi olmaktan ziyade, tekel karını baz alan, meşru toplumsal bir ekonomiyi engelleyici nitelikteki küresel bir düşünce ve faaliyet alanıdır.

İnsanın hayatını idame ettirmek için temel ihtiyacı olan barınma, beslenme ve güvenlik gibi bütün ihtiyaç alanlarının ancak kapitalist ilişkiler içerisinde karşılanabileceğine dair bir yanılsama bugün kapitalizmin hem ayakları üzerinde durabilme yeteneğini üretmekte, hem de içine girdiği krizler itibarıyla de sınırlarına işaret etmektedir.

Kapitalizmin bir ekonomi üretme yeteneğinin olmadığına dair verilerin başında, kapitalizmin fazla üretimden kaynaklı olarak içine düştüğü krizler gelmektedir. Bu “ fazla üretim” in bir yanılsama ve manipülasyon olduğu, dünya nüfusunun yarısından fazlasının açlık ve yoksulluk pençesinde olmasıyla açığa çıkmaktadır.

Üretilen bu yapay krizlerin sadece tekel karını arttırmaya dönük olduğu çok açıktır. Bu siyasetin bir diğer adı ise dünya halklarını önce açlığa mahkum etmek, sonra da karnını doyurma vaadiyle teslim olmaya, egemen yapıya boyun eğmeye davet etmektir.

Kapitalizmin ekonomi karşıtlığını destekleyen bir diğer veri ise dünya çapında var olan toplam üretim araçlarıyla dünya nüfusunun iki katını doyuracak bir üretimin mümkün olduğudur. Ancak buna rağmen birçok yerde doğal afet, hastalık vb. durumları da kullanarak üretimi kısmak ya da tamamen bitirmek suretiyle kıtlığa dayalı yoksulluklar demokratik toplum potansiyellerine karşı bir tehdit olarak sunulmaktadır.

Kapitalizmin belirgin karakterlerinden biri de ekonomi karşıtlığının yanı sıra toplum karşıtlığı niteliğidir. Toplumun bir bütün olarak kapitalistleşmeyeceği ispatlanmış bir tespittir. Saf kapitalist toplumun bilimsel olarak da mümkün olmaması kapitalizmin sınırlarına dair önemli göstergelerden biridir.

İşsizlik önemli bir sorun olarak kapitalizmin meşruluğunun en fazla sorgulandığı ve mahkum edildiği alanlardan biridir. Doğada işsizliğe dair bir veri olmadığı gibi analitik zekanın “sapkın” bir ürünü olarak insanlık tarihine girmiş olan işsizlik, en vahşi kapitalist eylemlerden biri olarak kapitalist ilişkiler içerisinde her gün yeniden üretilmektedir.

Bilimsel ve teknolojik üretimin optimal düzeyde üretiminde, moral değerlere kadar sirayet eden ve engelleyen, bozan, yok eden bir sistem olarak kapitalizm ahlak karşıtıdır. Çevreyi ve doğayı tahakkümü altına alarak tüm canlı yaşamı tehdit eden, yok olma aşamasına getiren şey, kapitalizmin varlığına dair ahlaki bir düzlemin olmayışıdır.

Kapitalizm ekonomiyile içsel ve varoluşsal bir bağın sahibi olan kadını dışlayarak, işsiz bırakarak ve bütün niteliklerinden arındırarak ekonomiye karşı en büyük saldırısını gerçekleştirmiştir. Tarihin hiçbir dönemiyle kıyaslanamayacak düzeyde cinsiyetçi toplumu geliştirerek ve erkek egemen toplum iktidarını derinleştirerek kadının şahsında ekonomiye saldırısını doruk noktasına çıkarmıştır.

Günümüzde kapitalist sistemin gelmiş olduğu boyut, emeğin toplamda ürettiği değerin çok üzerinde bir pazar ilişkisi ortaya çıkarmasıdır. Borsa – faiz – kur gibi araçları da kullanarak sadece değerli kağıtlar üzerinden fiyatlarla oynayarak kar elde etmeye çalışan sistem ekonomiyeye en büyük darbeyi de vurmaktadır. Finans çağı olarak da niteleyebileceğimiz bu çağ, emeğin değer üreticiliğinin dışında sahte değer alanları yaratarak değer transferleri gerçekleştirmekte ve gerçeğin ötesinde bir alanı insanlığa dayatmaktadır.

Üretim ve tüketimi kontrol altına alarak toplumların ihtiyaç duydukları besin, giyinme, barınma dışında, anlamı sadece kar etmekle sınırlı bir üretim ve dağıtım politikasıyla yapısal bir ekonomi karşıtlığını da geliştirmektedir. Nükleer silahlanmadan, çevreyi yıkıma uğratan yatırımlara, karbon salınımdan, genetiği değiştirilmiş tarım ürünlerine, moda çılgınlığının üretmiş olduğu aynı tür malın yüzlerce versiyonun yaratmış olduğu kaynak tahribatlarına kadar bütün alan kapitalizmin ekonomi nezdinde insan karşıtlığını ve akıl dışılığını ortaya koymaktadır.

Bu akıl dışılığı Immanuel Wallerstein oldukça açık bir biçimde özetlemiştir.

"Tarihsel kapitalizm daha ilk bakışta, bazı savunucularının öne sürdüğü gibi 'doğal' bir sistem olmak şöyle dursun, açıkça saçma bir sistemdir. Daha fazla sermaye üretmek için sermaye üretilmektedir. Kapitalistler ayak değirmeninde daha da hızlı koşmak için gitgide daha hızlı koşan beyaz fareye benziyor. Bu süreç içinde bazı insanlar iyi yaşıyor, ama diğerleri yoksul yaşıyor. Peki, iyi yaşayanlar ne kadar ve nereye kadar iyi yaşayacak? Hepimiz bu tarihsel sistemin moda ettiği haklılığı kendinden menkul ilerleme ideolojisiyle öylesine dolmuşuz ki bu sistemin çok sayıdaki olumsuzluklarını kabul etmekte zorlanıyoruz."

Günümüz iktisadi düzeni doğal sınırlarına ulaşmıştır

Günümüz egemen iktisadi aklına denk düşen en temel kavramlar, hızla dönüşmekte ve sistem bu kavramlar üzerinden kendi doğal sınırlarına da işaret etmektedir

İktisadi kalkınmanın temel kavramlarını oluşturan sürdürülebilir büyüme, teknolojik ilerleme, sosyal siyasal modernleşmeye paralel olarak yaşam standartlarının yüksek düzeyli iyileşmesi gibi burjuva mantığının üretimine dair kavram kalıpları bugün sadece "yükselen piyasalar" kavramıyla ifade edilmektedir. Bu sürecin en belirgin özelliği, bölüşüm dinamikleri sermaye lehine geliştirilirken, emeğin bu süreçte yüksek sömürü düzeyine maruz kalması olarak ifadesini bulmaktadır.

İçinde bulunduğumuz süreç kapitalizmin yeni bir evresi olup finans kapital çağın en derin krizidir

Kapitalist sistem artık yeni bir evresini yaşıyor. Bu evrede, ortalama kar oranlarının dünya çapında oluşmasının ve belirlenmesinin önündeki engeller büyük ölçüde aşılmış, bu her türlü sermaye hareketliliği ve akışkanlığı tarihte görülmemiş ölçüde artmıştır. Bununla beraber

rekabet ölçęinin, biçim ve arbitrajlarını değiştirmesi boyutuyla sistem uluslar ötesi bir nitelik kazanmıştır.

Bu evrede sermaye, toplumsal varoluşun bütün doku ve yönlerine nüfuz etmiş, doğayı, yaşamı ve toplumsal ilişkileri yeniden üretme yeteneğiyle biyo-politik karakter kazanmıştır.

Bu evrede emek, üretim ve sermaye birikim rejimi açısından oldukça esnek bir niteliğe kavuşmuş, sermayenin sahipliği ve işlevselliği arasındaki ayrımın arasındaki farkın giderek bir uçuruma dönüşmesiyle belirgin bir finansal karakter arz etmektedir.

Bu kriz, kapitalizmin, dengeleri yeniden kurarak, aşırı birikimi tarihsel deneyim ve iç dinamiklerle dağıtarak, sermayeyi değer cinsinden zor yöntemleriyle küçültbileceği noktaya kadar küçülterek böylece uzun vadede yeni bir büyüme, birikim ve yeni kar oranları aşamasına çıkarılarak aşılabilecek bir kriz değildir. Yeni rekabet ve emperyalistler arası doğrudan savaşların, küresel üretim, ticaret ve finans dolaşımının özelliklerinden kaynaklı olarak ulusal kaleleri geri çekilmesine olanak sunması da beklenmemelidir.

Geldiğimiz noktada kriz;

Birikim krizi, hegemonya krizi ve ekolojik kriz gibi farklı kriz aksları çakışmış ve birbirini içine işlemiştir.

Ulus devletten, çekirdek aileye, modernliğin dayandığı tüm ikiliklerden toplumsal cinsiyet rollerine, özgül bir insan-doğa ilişkisinden zamanın toplumsal yapılandırılmasına, gündelik yaşam pratiklerinden boş zaman etkinliklerine kadar geniş bir yelpazede kendisini gösteren bir krizdir.

Bu kriz bir toplumsal güç ve ilişki olan sermayenin bütün yaşamı kendi etrafında şekillendirmesi nispetinde bizatihi sermaye ilişkilerinin bir bunalımıdır.

Küresel ekonomik durgunluk kalıcı hale gelirken, yeni bir paylaşım savaşı hazırlanıyor ve otoriterleşme artıyor.

2008 yılında patlak veren kapitalist kriz, dünyada, özellikle de bazı büyük ekonomilerde, hızla bir 'Büyük Resesyon'a, kamu ve özel sektör borç krizlerine ve beraberinde de sosyal ve politik krizlere dönüştü. Öyle ki Avrupa'nın sahillerine kadar ulaştı. şu an itibariyle Avro bölgesi krizi çözülemiyor, tam tersine giderek derinleşerek yayılıyor, çok daha fazla ülkeyi etkiliyor. Bu gelişmelerin sonucunda bölgenin Kuzeyi ve Güneyi arasındaki farklılıklar daha da arttı ve Güney ülkeleri ekonomik açıdan önemli kayıplara uğradı.

Siyasal açıdan Avrupa'nın bütünleşmesinin geleceği ile ilgili umutsuzluklar da artmaya başladı. Öyle ki Avrupa Para Birliği'nin (EMU) artık işlevsiz olduğundan hareketle bazı senaryolar üretilmiş durumda. Örneğin avro bölgesinin Merkez ve Çevre ülkeleri olarak ayrışarak ikili bir yapıda varlığını sürdüreceği, tam bir çözüme yaşanarak Birliğin bundan böyle sadece tek bir pazar olarak devam edebileceği ve Yunanistan, Portekiz, İspanya ve

İtalya gibi ülkelerin avro bölgesini terk edecekleri (bunların içinde en gerçekçisi) senaryoları konuşuluyor¹.

Yaklaşık yedi yıldır onlarca trilyon dolarlık banka ve şirket kurtarması yapılmış, ‘miktarsal kolaylaştırma’ adı altında finansal kuruluşlara devasa miktarda nakit aktarılmış, reel yatırımları teşvik etmek ve ekonomide canlılık sağlamak gerekçesiyle neredeyse sıfıra yakın faiz politikası ve çok büyük çaplı kamusal alt ve üst yapı harcaması biçimindeki maliye politikaları uygulanmış olsa da bunların gerçekte işe yaramadığı ortaya çıktı.

Avrupa Birliği peş peşe gelen krizler sonucunda ülkeden ülkeye etkileşimli kaostan kurtulmak için biraradalarını masaya yatırmak durumunda kalmıştır. 2008’den itibaren başgösteren finans kriz, ekonomik birlik olarak inşa olan AB’yi birlik paradigmasını sorgulama aşamasına getirmiştir. AB’nin cazibesini koruması için demokratik değerleri öncelemesini gerektirecektir. Çünkü, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler toplumları açısından AB’nin cazibesi demokratik yaşam ölçütleridir. AB, demokratik değerlere yaslanır ise kaostan kurtulma şansına sahip olacaktır. Tersi hüsrandır. Gelişim sınırlarına erişmiş kapitalist sistemden ortak paylaşım ve toplumsal birlik üretim modellerine dönüş zorunluluk olmuştur.

Dünya ekonomisi: Düşük viteste yola devam...

OECD, Kasım ayında Avustralya’da yapılan G-20 toplantısı öncesinde dünya ekonomisi ile ilgili beklentilerini açıkladı². Buna göre, küresel hâsıla bu yıl yüzde 3,3, gelecek yıl yüzde 3,7 ve 2016 yılında yüzde 3,9 büyüyebilecek. Bu oranlar gerçekleşse dahi kriz öncesi düzeylere erişilmiş olmayacak. Erişilmesi şüpheli bu büyüme hızları, ancak ABD’nin bu yıl yüzde 2,2 ve gelecek iki yıl ise sırasıyla yüzde 3,1 ve yüzde 3 oranında büyüebilmesiyle gerçekleşebilecektir. OECD’ye göre Avrupa ve Japonya bu dönemde yüzde 1 büyürlerse şanslı sayılacaklar.

OECD Genel Sekreteri Gurra’nın açıklamalarına göre dünyanın büyük ekonomilerinin çoğunluğunun büyüme performansları hayal kırıcı. Bu nedenle de bir kez daha altı ay öncesindeki büyüme tahminleri yarım puana yakın düşürüldü. Bunun nedeni küresel yatırımların, yatırım kredilerinin ve uluslararası ticaretin son derece cansız ve işsiz olması. Bu da küresel toparlanmayı çok cılız bir o kadar da eşitsiz bir hale dönüştürüyor³.

Ayrıca toparlanmayı yavaşlatacak olan riskler mevcut. Bunlar; avro bölgesindeki durgunluğun kalıcı hale gelmesi, büyük ülkelerin uyguladığı farklı para politikalarının yükselen ülkelerde yaratacağı finansal kırılganlıklar (örneğin Fed’in muslukları sıkma

¹ C.J. Polychroniou, “The European Conundrum: Stagnation, Massive Unemployment and Rising Debt - Despite Austerity”, 4 November 2014, <http://truth-out.org>.

² <http://www.slideshare.net/fullscreen/oecd-economy/advance-g20-release-of-oecd-economic-outlook/2>

³ Angel Gurría, OECD Secretary-General, Pre-G20 Summit Economic Outlook

Launch, <http://www.oecd.org/about/secretary-general/pre-g20-summit-economic-outlook-launch.htm>, Press Conference, Paris, 6 November 2014.

politikası) ve gelişmiş ülkelerdeki yüksek borç düzeyi ve kredi artış hızı gibi riskler. Bu riskler gerçekleştiğinde potansiyel büyüme hızları daha da düşecek⁴.

ABD ekonomisi: Askeri harcamalardaki artışlarla büyüyor, ancak yeni bir resesyona kaçınılmaz görünüyor!

Küresel kapitalist sistemin temel sürükleyicilerinden biri olan **ABD** ekonomisinin büyümesi 2013 yılında ortalama yüzde 2'ye kadar gerilerken⁵, bu yılın ilk çeyreğinde ekonominin yüzde 2,9 oranında bir daralma yaşadığı açıklandı. Böyle bir daralma, toparlanmanın başladığı yıl olarak kabul edilen 2009 yılından bu yana görülen en derin daralma olduğundan, bu gelişme hem dünyanın bu en büyük ekonomisinin yeni bir resesyona girdiği yönündeki tartışmaları yeniden başlattı, hem de küresel kapitalizmin geleceği ile ilgili endişeleri artırdı. Çünkü ekonomideki bu küçülme 2001 yılında başlayan resesyona sürecinin tamamında yaşanmış olandan ve 1970 resesyondaki küçülmeden çok daha büyük boyutta idi⁶.

Geçen hafta açıklanan yeni büyüme verilerine göre ise, ABD ekonomisi ilk çeyrekteki bu küçülmenin ardından, ikinci çeyrekte yüzde 4,6 ve üçüncü çeyrekte yüzde 3,5 büyümüş durumda. Ama büyümenin dinamiklerine bakıldığında bu olumlu tablo olumsuz dönüşüyor. Zira üçüncü çeyrek büyümesinin temel sağlayıcıları kamu harcamalarındaki ve ihracattaki artışlar. Örneğin özel tüketimin büyümeye puansal katkısı ikinci çeyrekte üçüncüye, yüzde 1.75 puandan yüzde 1.22 puana düştü. Asıl düşüş ise özel yatırım harcamalarında görülüyor. Bu harcamalar yüzde 1.45 puandan yüzde 0.74'e geriliyor (yani büyüme içindeki payları yüzde 32'den yüzde 21'e geriledi). Özel yatırımların GSYH içindeki payı kriz öncesindeki düzeye hala geri dönemedi. Şirket kârları ya nakitte tutuldu, ya hissedarlara yapılan kâr payları ödemelerinin artması biçiminde dağıtıldı ya da şirket hisselerinin değerinin yükseltilmesi için hisse geri alımı biçiminde değerlendirildi. Yeni fabrika ve teknoloji yatırımlarına pek rastlanılmadı. İhracat artışının yanı sıra, kamu harcamaları içinde belirgin katkıyı askeri harcamalardaki artışın (üç katlanmış durumda) sağlaması son dönem ABD'nin militarizme yönelimindeki artışı da gösteriyor⁷.

Ekonominin yüzde 70'inin özel tüketime dayalı olduğu bir ülkede, perakende satışların Ağustos ayından bu yana düşüyor olması ve özel yatırımların da, beklendiği gibi, buna paralel bir biçimde giderek azalması, hem büyümenin ana kaynağı olan karlılığın giderek düşmekte olduğunu, dolayısıyla da ufukta yeni bir krizin belirmekte olduğunu, hem de bir süredir sözü edilen, cılız da olsa, ekonomik toparlanmanın sona ermekte olduğunu ifade ediyor.

Çünkü ABD özel sektör yatırımları ile reel GSYH büyümesi arasında yüksek bir korelasyon mevcut. Yatırım yapıldığında büyüme gerçekleşiyor ve yatırımlar da kârı izliyor. Kârlar

⁴ Catherine L. Mann, OECD Chief Economist, Getting the world economy into higher gear, Advance G20 Release of Outlook, Paris 6 November, Advance G20 Release of Outlook.

⁵ <http://www.slideshare.net/fullscreen/oecd-economy/advance-g20-release-of-oecd-economic-outlook/8>

⁶ Anton Woronczuk, "Why Did Economy Shrink So Dramatically During the First Quarter of 2014?", Interview with Robert Pollin, <http://truth-out.org>, 27 June 2014.

⁷ Michael Roberts (a), "The story of QE and the recovery", <http://thenextrecession.wordpress.com/2014/11/02/the-story-of-qe-and-the-recovery>.

aşağıya döndüğünde, bir yıl kadar sonra yatırımlar ciddi biçimde azalıyor, kârlar yükseldiğinde ise bir yıl içinde yatırımlar onu izleyerek artıyor. ABD’de bu yıl belirgin bir biçimde kârlılık azalıyor. Dolayısıyla da 2015 ortalarına doğru bu gelişme kendini yatırımlarda düşüş biçiminde gösterecektir. Yatırımlar GSYH büyümesi ile yakından ilişkili olduğundan bir yıl içinde resesyon riski oldukça yüksek gözüküyor. Böyle olduğunda ekonomi geri vitese takabilir⁸.

ABD’li bazı iktisatçılar da bu görüşü paylaşıyorlar ve 2014 yılında, ABD ekonomisinin en iyi ihtimalle yüzde 2 oranında büyüebileceğini ve resesyonun, resmi görüşün dışına çıkılarak doğru bir biçimde, resesyon öncesine ait, örneğin, GSYH, ihracat, perakende satışlar, istihdam, sınai üretim gibi temel ekonomik göstergelerin düzeyini yakalayamama durumu olarak tanımlanması halinde, ekonominin yeni bir resesyonun içine sürüklenmekte olduğunu ileri sürüyorlar⁹.

Avrupa: Deflasyonist süreç ve üçüncü dip resesyon ya da seküler stagnasyon...

Krizin en derinden etkilediği bölge kuşkusuz Avrupa ve özellikle de avro bölgesi adı verilen ve 18 ülkeden oluşan bir bölge. Çünkü bölgedeki ekonomik durum giderek kötüleşiyor ve bu gelişme bir “üçüncü dip resesyon” ya da “seküler stagnasyon” olarak tanımlanıyor.

Bu durumu öncelikle, avro bölgesinin bütününe ait ekonomik büyüme verilerinden görebilmek mümkün.

Eurostat’ın yeni GSYH hesaplama yöntemi ile Avro bölgesi 2014 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 0,1 büyümüş görünüyor (eski hesaplama altında sıfırdı). Bu çok düşük bir büyüme hızıdır. Böyle sifıra yakın bir büyümenin ana nedeni, bu çeyrekte, bölgenin üç büyük ülkesinin ekonomilerinin, sırasıyla Almanya ve İtalya’nın yüzde 0,2 oranında daralması ve Fransa’daki büyüme oranının ise sabit kalması. Yani avro bölgesi GSYH’si 2007 düzeyini hala yakalayamadı. İkinci olarak bölgenin bir bütün olarak sınai üretimi düşüş içinde. Öyle ki Ağustos 213 ile kıyaslandığında sınai üretim bu yılın Ağustos ayında AB-28 ülkelerinde ortalama yüzde 0,8 ve avro bölgesinde yüzde 1,9 düştü¹⁰. Böylece sınai üretim düzeyi dört yıl öncesi düzeyin bile gerisine düştü¹¹.

Avrupa’daki durgunluk **AB Komisyonu’nun son raporu**¹² ile de teyit edildi. Komisyon, Avrupa’da bu yılın bütününde büyümenin yüzde 1,3 ve avro bölgesinde yüzde 0,8 olmasını

⁸ Michael Roberts (b), “The world economy in low gear”, <http://thenextrecession.wordpress.com>, 8 November, 2014.

⁹ Jack Rasmus (a), “U.S. GDP Drops -2,9 %”, 27 June 2014, Z Net.

¹⁰ Eurostat newsrelease euroindicators 152/2014, 14 October 2014.

¹¹ C.J. Polychroniou, agm.

¹² “Autumn forecast 2014: Slow recovery with very low inflation”, http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2014_autumn_forecast_en.htm, Brussels, 04 November 2014.

öngörüyor. 2015'te rakamlar sırasıyla yüzde 1,5 ve 1,1 ve 2016 yılı için yüzde 2,0 ve 1,7 olacak. Fakat Komisyon'un daha önceki öngörülerini sıklıkla aşağıya doğru revize ettiği hatırlandığında bu öngörülerin gerçekleşmemesi hayli muhtemeldir.

Bu durum başka göstergelere de yansımış durumda. Örneğin bu yılın Haziran ayındaki tüketim harcamalarındaki gelişmeyi gösteren **PMI Endeksi** beklenen düzeyin altında kaldı, Ekim ayında **FTSE Eurofirst Endeksi** bir günde yüzde 3 değer kaybederken, anahtar endeks Eylül ayından bu yana yüzde 11 geriledi¹³. **ZEW**'in tüm avro bölgesi için hazırlamış olduğu göstergelerde de bir kötüleşme söz konusu. Ekim'de bu gösterge 10,1 puan düşerek değer 4,12'ye kadar geriledi. "Mevcut Ekonomik Durum Göstergesi" 13,0 puan düşerek eksi 56,8 oldu¹⁴. OECD verilerine göre kişi başına düşen hem yatırım hem de tüketimde 2011 yılından bu yana bir düşüş var. 2005 yılında 100 olan endeksin değeri 2014 yılında yatırım malları üretiminde 95'e ve tüketimde 97'ye düştü¹⁵.

Hem yatırım hem de tüketim malları üretiminin ve bunlara olan talebin gerilemesi kuşkusuz bazı temel sınaî ürün ve gıda maddelerinin fiyatlarının da dünya çapında düşmesine neden oldu, bu da özellikle Avrupa'da deflasyonist gidişi hızlandırdı.

Öyle ki son aylarda **Brent ham petrolünün** fiyatı yüzde 28 ve **demir cevheri** fiyatı yüzde 40, **Bloomberg sınaî metal endeksi** yüzde 37, **altın** fiyatları 2011 fiyatlarına göre yüzde 38, keza temel gıda maddeleri **mısır** (Haziran ayına göre) yüzde 22, **hububat** yüzde 16, **soya fasulyesi** yüzde 28 (son dört yılın en düşüğü) düştü¹⁶.

Avro bölgesi krizi '**Kapitalizmin Eşitsiz Gelişimi Yasası**'nı doğruluyor. Çünkü böyle bir eşitsiz gelişim bölgenin Merkez ve Çevre olarak farklılaşmasına ve bu da yapısal çarpıklıkların ortaya çıkmasına neden oldu. Bu çarpıklıklar özellikle avroya geçişten sonra daha da arttı ve bugünkü krizi hazırlayan ana nedenlerden biri oldu. Yani,1980'lerden bu yana, özellikle de 1999 yılında ortak paraya geçişten bu yana, avro bölgesinde sistemik makroekonomik dengesizlikler ortaya çıktı.

Böylece Almanya'nın başını çektiği cari fazlaya sahip "Merkez Ülkeler Bloğu" ile Fransa'nın başını çektiği cari açığa sahip "Çevre Ülkeler Bloğu" şeklinde bir ayrışma görüldü. Başta Almanya olmak üzere Merkez ülkeleri hem teknolojik üstünlükleri hem de emek gücü maliyetlerini baskılayarak ihracat konusunda ciddi bir rekabet üstünlüğü sağladılar. Rekabet gücünü yitiren Çevre ülkeleri çok yüksek cari açıklarla karşı karşıya kaldılar ve büyümelerini bu fazla sahibi ülkelere yaptıkları ithalatlar, sağladıkları sıcak para ve spekülasyon yatırımlardan oluşan balonlarla gerçekleştirdiler. Ancak cari açıklarının giderek artan boyutlara ulaşmasıyla Yunanistan, İrlanda, Portekiz ve İspanya gibi Güney'in bu zayıf

¹³ Nick Beams (b), "Turmoil rips through global financial markets", <http://www.wsws.org>, 16 October 2014,

¹⁴ C.J. Polychroniou, agm.

¹⁵ <http://www.slideshare.net/fullscreen/oecd-economy/advance-g20-release-of-oecd-economic-outlook/8>

¹⁶ Nick Beams (a), "Storm clouds gather over world economy", <http://www.wsws.org>, 14 October 2014.

ülkelerinde hem kamu borç stokları hem de özel sektör dış borç stokları sürdürülemez boyutlara ulaştı, işsizlik ve bütçe açıkları görülmemiş düzeyde arttı, büyüme oranları ve enflasyon hızla düştü.

Bir başka anlatımla rekabet gücünü yitiren Çevre ülkeleri cari açık, Almanya gibi rekabetçi ülkeler cari fazla verdiler. Avro'ya geçişle Almanya'nın cari fazlası daha da arttı. Güçlü Almanya oyunun kurallarını tek başına belirlemeye başladı. Bu durum başta Fransa ve ABD olmak üzere bölgenin içinden ve dışından diğer egemen devletlerle olan çatışmayı da artırdı.

Eurostat'n son verileri bu tespitleri doğruluyor. Buna göre avro bölgesinin Güneyinde yer alan İspanya, Portekiz, İrlanda ve İtalya'daki **GSYH düzeyi**, kriz öncesi düzeyin yüzde 7 ve Yunanistan'da ise yüzde 25 düzeyinde daha düşük seyrediyor. Yunanistan'daki resmi **işsizlik** yüzde 26, İspanya'da yüzde 25, Portekiz'de yüzde 14, İtalya'da yüzde 12,3 ve İrlanda'da yüzde 11'in üzerinde. **Kamu borç stokları** ise Yunanistan'da 2009'da yüzde 127'den 2013'te yüzde 175'e, İspanya'da yüzde 53'ten yüzde 92'ye, İrlanda'da yüzde 62'den yüzde 123'e ve Portekiz'de yüzde 84'ten yüzde 128'e çıktı¹⁷. İşsizlik tahammül edilemez düzeylerdeyken, bölgede **reel ücretler** ya **sabit** seyretmekte ya da **düşmekte**, yeterince yeni istihdam yaratılmıyor.

Almanya: Ekonomik durgunluk ve emperyal amaçlar iç içe...

Avro bölgesi ülkeleri içinde yer alan ve dünyanın en güçlü sınaî ürün üreticisi ve ihracatçısı konumundaki ülkelerinin başında gelen **Almanya'nın** krizden bu yana ilk kez ciddi bir daralmanın içine girmesi kötü durumun sadece Güneydeki ülkelerle sınırlı olmadığını, giderek yaygınlaştığını da ortaya koyuyor.

Almanya avro bölgesi ihracatının motoru konumunda bir ülke. Bu nedenle de bu ülkenin ihracatındaki gerileme avro bölgesi resesyonunun da nedenlerinden biri oluşturuyor. Almanya'da Ağustos 2014'te ihracat yüzde 5,8 ve **sınaî üretim endeksi** Temmuz-Ağustos aylarında yüzde 4,3 düştü. Bu öngörülenden üç kat fazla bir düşüştür. Keza Alman **"Yatırımcı Güven Endeksi" (ZEW)** 10 ay üst üste (şu anda -3,6 puanda)¹⁸ ve **"İş Yapma İklimi Endeksi" (IFO)**¹⁹ beş ay üst üste geriledi. ZEW'in finans piyasası uzmanlarına göre orta vadede Almanya'nın iktisadi durumu daha da kötüleşecek. Avro bölgesinin bazı kesimlerindeki jeo politik gerilim ve güçsüz ekonomik büyüme kalıcı belirsizliğin ana kaynağını oluşturuyor, bu da piyasaların endişesini artırıyor.

Sınaî üretim ve ihracat verilerindeki bu kötüleşmenin bir sonucu olarak Almanya, 2014 yılı bütüncül büyümesini yüzde 1,8'den yüzde 1,2'ye, 2015 için ise yüzde 2'den yüzde 1,3'e

¹⁷ C.J. Polychroniou, agm.

¹⁸ ZEW Indicator of Economic Sentiment - Further Economic Slowdown Expected, Press Release, 14.10.2014 – ZEW (jrr/jpr), <http://www.zew.de>.

¹⁹ Barry Grey, "Europe threatened with deflationary spiral", <http://www.wsws.org>, October 2014.

düşürürken, IMF de paralel bir biçimde, Almanya için büyüme tahminlerini 2014 için yüzde 1,9'dan yüzde 1,4'e ve 2015 için yüzde 1,7'den yüzde 1,5'e çekti²⁰. OECD'nin öngörüsü ise 2015 için yüzde 1,1 ve 2015 için yüzde 1,8²¹.

Kısaca Avrupa'nın bu en büyük ve en güçlü sanayi ve ihracat tabanına sahip bulunan ekonomisi de giderek daralıyor, fabrikalara verilen siparişler ve ihracatlar azalıyor ve enflasyon oranı sadece yüzde 0,8'de kalarak bu durgunluğu pekiştiriyor ve ekonomiyi deflasyonist bir sürece doğru sürüklüyor. Bu da yaşanmakta olan *krizin konjonktürel bir aşağıya doğru inişten, bir iş döngüsünden, bir çalkantıdan çok daha öte, ekonomideki sermaye birikim sürecindeki temel bir kırılma olduğunu* ortaya koyuyor.

Benzer gelişmeler diğer Avrupa ülkelerinde de yaşandığından **The Economist Dergisi** (Ekim 25-31 sayısında) dünyanın en büyük sorununun avro bölgesindeki deflasyona gidiş sürecinin hızlanması olduğunu altını çizdi.

Asya Pasifik Bölgesi: Hem kriz hem de bölgesel güçler arasındaki çatışmaların odaklarından biri!

Gelişmiş Avrupa bölgesi ekonomilerinde yaşanan deflasyon ve düşük enflasyon ciddi bir endişe kaynağı oluştururken, **Japonya**'da umut bağlanan **Abenomics**'in artık pilinin bittiği yaygın olarak kabul ediliyor.

Yeni bir iktisadi çıkışın bel bağlandığı ve kendilerine bu nedenle de **'yükselen ekonomiler'** adı da verilen bazı az gelişmiş ülkelerin küresel ekonomik büyümedeki payları ise yüzde 1,5 puan geriledi. Paralel bir biçimde dünya ticareti yavaşlıyor. 2014 yılının ilk yarısında bu yavaşlama iyice belirginleşti.

Çin ekonomisindeki büyüme sadece hız kesmekle kalmadı, bu ülkede sert bir çakılmanın işaretleri de mevcut. Zira dünyanın bu en büyük ikinci ekonomisinin 2008'den bu yana büyümesinin en önemli kaynağını oluşturan gayrimenkul piyasası inişe geçmiş durumda. Yatırımlar azaldı ve bunun neden olacağı bir finansal istikrarsızlık tehlikesi yatırımcıları korkutuyor.

Çin ekonomisinin büyüme tılsımı insan kaynaklarını uluslararası kartellere sömürü aracı olarak sunmuş olmasıdır. Ucuz emek sömürüne dayalı hızlı üretim kartelleri açısından cazibe oluşturmuştur. İleri teknoloji çağının gereksinimlerini ülkelere kanumlandıran batının gelişmiş ülkeleri Çin'in hormonal ekonomik büyümesine fırsat verdiler. Çin'deki 'hızlı' büyümenin bununla yakın ilintisi vardır. Ancak, uzun vadede sürdürülebilir bir durum olmadığını bilmek gerekir.

²⁰ Beams (a), agm.

²¹ <http://www.slideshare.net/fullscreen/oecd-economy/advance-g20-release-of-oecd-economic-outlook/8>

Yeni bir finansal kriz geliyor!

Küresel kapitalizmin bu iki büyük bölgesindeki ekonomik daralma, başta Fed olmak üzere birçok uluslararası örgütün büyüme tahminini bir kez daha aşağı doğru düzeltmesine neden olurken, başta IMF, ECB, DB, OECD ve BIS gibi kuruluşlar olmak üzere dünyanın ileri gelen iktisatçılarının büyük bir kısmı yeni bir finansal krizin patlamakta olduğu konusunda hem fikirler.

Krizin gelmesi kesin bir şey olarak görülürken, sadece ne zaman ve hangi ülkede önce patlak vereceğinin bilinmediğine vurgu yapılıyor.

IMF bu yılın Ekim ayında yayımladığı “**Küresel Finansal İstikrar Raporu**”nda²² ABD’de faiz oranlarının yükselmesi ile az gelişmiş ülkelere yabancı sermaye çıkışlarının artacağı ve bunun da küresel büyümeyi daha da yavaşlatırken, yeni bir finansal krizi tetikleyeceği uyarısında bulundu. Ardından yine bu yılın Ekim ayının başlarında yapılan IMF ve DB toplantılarının sonucunda küresel büyüme tahminleri aşağı doğru düzeltildi. Böylece de *bu yıl artık durgunluğun ve düşük büyüme hızlarının kalıcı bir durum olduğu net olarak ortaya çıktı.*

Bu durumdan çıkış için IMF, yeni yayımladığı öngörülerinde, bildik Keynesyen maliye politikalarına dönüş yaparak, ekonomide kamusal alt yapı yatırımlarının artırılması gereğine işaret etmeye başladı. Ona göre, kamusal alt yapı yatırımları kısa vadede hâsılayı olumlu etkiliyor, zira mali çoğaltan ve özel sektör yatırımlarının içlenmesiyle toplam talep artıyor²³.

Aslında daha öncesinde, “Merkez bankalarının bankası” olarak da anılan **BIS (Bank of International Settlement)**, 2014 yılı raporunda²⁴, tıpkı 2008 krizi öncesi gibi, merkez bankaları ve para politikaları aracılığıyla finansal balonların şişirildiğini ve bunun da yeni, fakat daha büyük bir finansal krizin koşullarını yarattığını açıklamış ve hükümetlere ve merkez bankalarına uyarılarda bulunmuştu.

2013 yılının Aralık ayında **Der Spiegel**’de yayımlanan bir makale²⁵ ise, finans sektörünün kendi içinden bir değerlendirmeyi içeriyordu. Burada özet olarak yeni bir finans balonunun küresel çapta şişirildiği ve buna bağlı olarak da yeni bir finansal krizin oluşmaya başladığı ileri sürülüyordu. Buna göre dünyanın her yerinde merkez bankaları faiz oranlarını neredeyse sıfıra kadar çekerek ve piyasalarda dolaşımda olan menkul kıymetleri satın alarak ekonomiye trilyon dolarlık nakit pompalıyorlar. Amaçları büyümeyi teşvik etmek olsa da, bu eylemleri başta menkul kıymetler borsası ve emlak piyasalarındaki fiyatların hızla yukarı çıkmasına yol açıyor. Çünkü bu eylemler, özel tüketim ve kurumsal yatırım harcamalarını artırmadığı gibi,

²² IMF, **Global Financial Stability Report**, October 08 2014, <http://www.imf.org>.

²³ Abdul Abiad, Aseel Almansour, Davide Furceri, Carlos Mulas Granados and Petia Topalova, “Press point for Chapter 3: Is it time for an infrastructure push? The macroeconomic effects of public investment”, World Economic Outlook, October 2014.

²⁴ **Bank for International Settlements (BIS)**, 84th Annual Report, 1 April 2013–31 March 2014.

²⁵ Martin Hesse and Anne Seith, “Feeding the Bubble Is the Next Crash Brewing?”, <http://www.spiegel.de>, 12 March 2013.

borçlanmayı hiç olmadığı kadar kolaylaştırıyor, tasarruf yapmayı anlamsızlaştırıyor, finansal yatırımcıları çok riskli anlaşmalara kolayca imza atmaya sevk ediyor. Borsadaki menkul kıymetlerin değerleri patlama yaparken, emlak fiyatları alarm verici bir düzeye yükseliyor. Şirketler ise görülmedik ölçüde borçlanıyorlar. Yani merkez bankası parası oldukça yoğun bir suni gübre gibi işlev görüyor. Kısa zamanda büyük çapta ürün verirken, sonuçta potansiyel bir tahribata neden oluyor. Bu nedenle de artık sadece **Robert Shiller** gibi alanda meşhur Nobel ödüllü akademisyenler değil, içerden yatırımcılara göre, yeni bir finansal krizin çıkacağı kesin ama ne zaman olacağı tam olarak bilinmiyor.

Giderek büyüyen finansal balonların temel bir göstergesi kuşkusuz finansallaşmanın diğer yüzü olan borçlanma ve gölge bankacılığının (hedge fonları, sigorta şirketleri, private equity fonları brokerlar vb) durdurulamaz yükselişidir.

Öyle ki Lehman Brothers’in batışından bu yana, finans sektörününki hariç olmak üzere, dünyadaki borç stokları yüzde 38 oranında arttı. Yani kamu ve özel borç stoku 2008’de yüzde 180 iken, 2013 yılında yüzde 212’ye yükseldi. Böyle hızlı bir finansallaşma sonucunda dünya borsaları gerçek değerlerinin yüzde 30 üzerine çıkarken, trilyonlarca dolar da aralarında Türkiye’nin de bulunduğu az gelişmiş ülkelerdeki konut ve inşaat sektörüne aktı. Bu ülkelerin bazılarında konut fiyatlarındaki bu artış yüzde 180’i buldu. Balonun büyüğü ise Çin’de oluştu. Çin Hükümeti şu ana kadar ekonomiye trilyonlarca dolar pompaladı. Bu 4,4 trilyon dolarlık bir gölge bankacılığına ve bir o kadar da konut balonunun şişmesine neden oldu. Çin’in toplam borcu (finans hariç) 2008’de yüzde 147 iken 2013 yılında yüzde 217’ye fırladı²⁶.

Gölge bankacılığının tüm dünyada işlem hacmi 70 trilyon doları buldu. Öyle ki ABD’de gölge bankacılığı normal bankacılık sisteminin iki buçuk katına çıktı²⁷. Bu tür bankacılığın en önemli finansal aracı ise türev araçlar. Bunlar “değerleri başka menkul değerlerden türetilerek oluşturulan finansal kâğıtlar ya da fonlar /menkul kıymetler” olarak tanımlanıyorlar. Temel özellikleri yüksek spekülasyon kazanç sağlamaları, dolayısıyla da yüksek riske sahip bulunmaları.

Şu anda beş büyük ABD bankasındaki türev araç riskinin her bir banka için tutarı 40 trilyon dolardan fazla. Bu araçların ticareti modern bir kumar şeklinde yürüyor. Öyle ki son dönemde bankalar Wall Street’i gezegenin en büyük gazinosuna dönüştürdüler. New York Times’in bir haberine göre, ABD bankalarının bilançolarında şu anda 280 trilyon dolarlık türev araç stoku var²⁸. Tüm dünyada ise 700 trilyon dolarlık bir türev araç stoku var. 2008 krizi patladığında

²⁶ Jerome Roos, “The next financial crisis may be just around the corner”, <http://roarmag.org>, 20 October 2014.

²⁷ Jerome Roos, agm.

²⁸ Michael Snyder, “5 U.S. Banks Each Have More Than 40 Trillion Dollars In Exposure To Derivatives”, <http://theeconomiccollapseblog.com>, 24 September 2014.

bu 500 trilyon dolardı²⁹. Bu bir yandan çok yüksek bir türev ticareti gelirine işaret ederken diğer yandan da bu türev araç balonu patladığında ortaya çıkacak olan hasarın miktarının tahmin edilemeyecek kadar yüksek olacağını gösteriyor.

Kısacası *yeni bir bankacılık krizi geliyor*. Ama bu kez devletin bankaları kurtarması gündemde olmayacak. Zira ABD’de, Dodd-Frank Yasası’na göre, müflis bankalar müşterilerinin hesaplarına el koyabilecek (bailing in). Bunlara yerel hükümetlerin mevduatları da dâhil. Türev alacaklar iflas durumunda ilk ödenecekler arasında yer aldığından, zarar büyük olduğunda diğer alacaklıların paraları ödenmeyecek³⁰.

Dünyanın ileri gelen iktisatçılarının değerlendirmeleri de dâhil tüm bu resmi kuruluşların raporlarından ortaya çıkan gerçek, *2008 krizinden bu yana uygulanan onlarca trilyon dolarlık parasal kolaylaştırma politikalarının esas olarak yeni finansal balonların şişirilmesine yaradığıdır*.

Bir başka anlatımla, bankalara ve büyük yatırım fonlarına aktarılan bu taze para reel sektör yatırımcılarına ulaşmadı, daha ziyade finans piyasalarında yeni ve büyük karların yaratılması ve spekülatif kazançlar için kullanıldı. Böylece özellikle Fed ve ECB ve BoJ gibi merkez bankaları eliyle yeni balonlar şişirilirken, özel yatırımlar çok düşük düzeyde kaldı.

Diğer taraftan *bu kez durum 2008 öncesinden de ciddi gözüküyor*. Zira 2008’den farklı olarak *tüm kapitalist metropol ekonomileri çok borçlu durumda (hem kamu hem de özel sektör borçları anlamında)*. İlave olarak, *bu borçların son tahlilde geri ödenmesini sağlayabilecek tek mekanizma olan ekonomik büyüme hızları çok düşük hatta bazılarında ekside kalıyor*

²⁹ Steve Denning, “Big Banks and Derivatives: Why Another Financial Crisis Is Inevitable”, <http://www.forbes.com/sites/stevedenning>, 1 August 2013.

³⁰ Ellen Brown, “Building an Ark: How to Protect Public Revenues From the Next Meltdown”, <http://www.truth-out.org>, 14 October 2014.

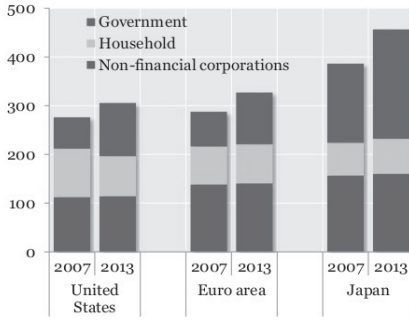
(Tablo 1)

Tablo 1: Borç stokları ve kredi genişlemesi

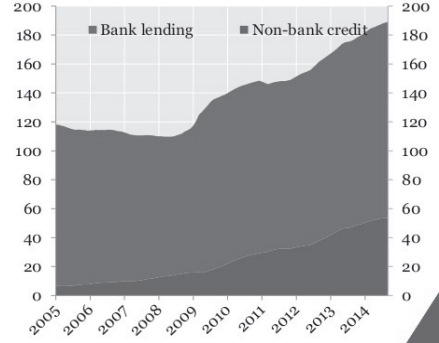

Advanced economy debt levels are high and credit growth in China is rapid

Debt excluding the financial sector
Per cent of GDP

China: credit to non-financial private sector
Per cent of GDP

Source: Preliminary November 2014 Economic Outlook database; ECB; OECD Financial accounts; and CEIC.

Kaynak: <http://www.slideshare.net/fullscreen/oecd-economy/advance-g20-release-of-oecd-economic-outlook>

Bu da gelişmiş kapitalist ekonomileri kriz karşısında daha kırılgan bir hale getiriyor. Bu nedenle de *bir yandan* uluslararası sermaye hareketleri üzerinden (Fed'in miktarsal kolaylaştırmadan vazgeçmesi ve ABD faiz oranlarının yükselmesi, döviz kurlarının düşürülmesi vb) *krizlerini* giderek bu kaynaklara bağımlı bir biçimde büyümelerini sürdüren Türkiye gibi *az gelişmiş ülkelere yıkarken, aynı zamanda da devlet aracılığıyla tüm dünyada emekçileri daha da baskılamalarına, yeni kemer sıkma politikalarına razı etmelerine, bunun için otoriterleşmeye yönelmelerine ve emperyalist savaşlar gibi askeri yollarla krize çözüm aramalarına* neden oluyor.

Kriz azgelişmişlere aktarılıyor...

Kapitalist kriz artık uluslararası sermaye hareketlerinin doğrudan ve dolaylı etkileri aracılığıyla giderek azgelişmiş ülkelere, özellikle de bunların içinde bir süredir büyüme performansları ile dikkatleri çeken ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu, "yükselen ekonomiler" olarak da adlandırılan bazı ülkelere yıkılıyor. Yani emperyalist kapitalist ülkeler 2013'ten bu yana ekonomik sıkıntılarının bir kısmını, krizin maliyetini azgelişmiş ülkelere ödetirerek aşmaya çalışıyorlar.

2008 yılından bu yana, özellikle de 2010'dan sonra, gelişmiş ülkelerde uygulanan ve finans piyasalarına bol ve düşük faizli para enjeksiyonu ile sonuçlanan miktarsal kolaylaştırma politikaları ile bu fonların hatırı sayılır bir kısmı yükselen ekonomi piyasalarına yöneldi. 2010 öncesinde gelişmiş ülkelerden yükselen ekonomilere akan sermaye toplamda hiçbir zaman 400 milyar ABD dolarını aşmazken, bu rakam 2011 yılında 1,5 trilyon ABD dolarını ve 2013 yılında 2,5 trilyon ABD dolarını buldu. Yükselen ekonomiler bu politikalarından geçici de olsa iki türlü fayda sağladılar. Gelişmiş ülke merkez bankalarından özel bankalara ve fonlara yapılan enjeksiyonlardan yararlandıkları gibi, Çin'in teşvik uygulamalarıyla artan ithalat talebini karşılamaya dönük olarak bu ülkeye olan ihracatlarını artırdılar.³¹

Ancak 2013 yılında bu durum esastan değişmeye başladı. Metropollerde finansal sisteme yapılan enjeksiyonlar özel bankacılık sisteminin zararını telafi ederken, reel ekonomiye gözle görünür bir fayda sağlamadı. Keza siyasal iktidarlar parasal genişletme politikaları ya da miktarsal kolaylaştırmanın yeni balonların şişirilmesine neden olduğunu görmeye başladılar. Bu da yeni bir finansal krizin oluşumuna neden olabilecekti. Ayrıca özellikle de ABD'de enflasyon giderek artmaya ve bir istikrarsızlık kaynağı olmaya başlamıştı. Bu nedenle de bu fonların aşamalı da olsa geri çağırılması gerektiği düşüncesi giderek kabul görmeye başladı.

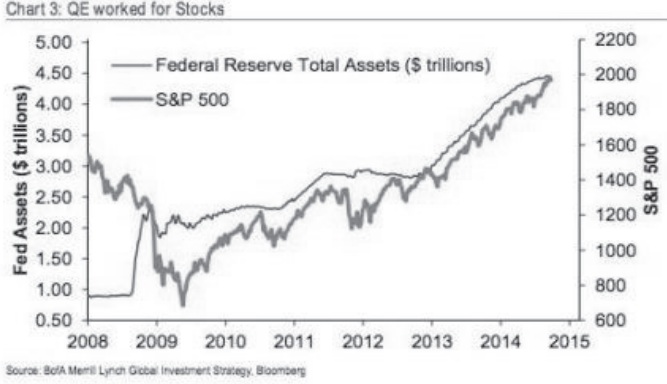
Bir başka anlatımla, **Fed** uzunca bir süreden beri, bu program ile her ay 85 milyar ABD dolarlık piyasadaki dolaşımda olan hazine bonusu ve tahvilleri, şirket hisse senetlerini ve gayrimenkul tahvillerini, karşılığında para basarak ya da bankaların rezervlerini artırarak satın alıyordu. Bu geleneksel olmayan parasal teşvik, Fed ve diğer merkez bankalarının ticari bankalara borç verme faizini sifıra kadar çekmeleri sonrasında ve ekonomilerin '*Büyük Resesyon*'dan çıkışlarına destek olsun diye uygulanıyordu. Buradaki gerekçe de şu idi: Faiz oranları sıfırlandıktan sonra ekonomi ancak miktarsal olarak teşvik edilebilirdi. Yani bu ucuz paradan ziyade bol para politikası gerekliydi.

2008 yılından bu yana uygulanmakta olan **miktarsal kolaylaştırma** ile **Fed**'in bilançosu 4 trilyon ABD dolarına kadar büyüdü (milli hâsılasının dörtte birinden fazla). Bu ana kadar daha önce hiçbir merkez bankası böyle bir para basma operasyonuna yönelmemişti. Paraların önemli bir kısmı finansal sektörü deyim yerindeyse patlatmaya yaradı. Öyle ki 2012 yılında başlatılan üçüncü miktarsal kolaylaştırmadan bu yana **S&P 500 Endeksi** yüzde 42 oranında yükseldi (**Şekil 1**). Bu da süper servet sahibi süper zenginlerin servetini daha da arttırmalarını

³¹Jack Rasmus (b), "Is the Center of the Global Economic Crisis Shifting to Emerging Markets?" , <http://zcomm.org>, 7 July 2014.

sağladı. Benzer bir durum Avrupa ve Japonya’da da gerçekleşti. Dünya çapında merkez bankalarının piyasalara şu ana kadar 7-10 trilyon taze para enjekte ettikleri tahmin ediliyor³².

Şekil 1: Fed bilançosunda büyüme ve S%P 500 Endeksinin gelişimi

Ancak bu politika yeni finansal balonların şişirilmesine neden olurken, bu şekilde oluşan bol likiditenin bir kısmının da daha yüksek getiri için “sıcak para” biçiminde, “yükselen ekonomiler” olarak adlandırılan az gelişmiş ülkelere yönelmesine yol açtı. Böylece hedge fonları, ucuz faiz ile Hindistan, Brezilya ve Türkiye gibi ülkelere milyarlarca dolar akıttı ve bu ülkelerdeki düşük kur- yüksek faiz makasından ciddi getiriler sağladı. Örneğin Türkiye son on yıldır küresel yatırımcıların en çok sevdiği ülkelerin başında geliyordu. Bu durum, kalbi duran bir adamın elektro şok tedavisi yapılarak hayata döndürülmesine benziyordu³³. Bunun bedeli ise borsada, inşaat ve konut piyasalarında giderek sürdürülemez balonların şişirilmesi ve yeni bir finansal kriz ile bu balonların patlaması riski idi.

Fed para musluklarını sıkarken, ECB ve BoJ muslukları daha da açıyor: Küresel güçler arası kavga kızışıyor...

Fed bir süredir hayata geçirmeye çalıştığı ama resesyonu derinleştireceği endişesiyle sürekli ertelediği para musluklarını kısma kararını Ekim 2014’te almak durumunda kaldı. Buna göre, Fed’in finansal piyasalardan yaptığı aylık 85 milyar ABD dolarlık menkul kıymet alımına son veriliyor. Ancak bu karar, piyasalara verilen ve mevcut konumda sifıra yakın olan faiz oranlarının 2015 yılına kadar yükseltilmeyeceği teminatı ile birlikte açıklandı.

³² Joseph Kishore, “US Federal Reserve ends “quantitative easing” program after funneling trillions to financial markets, <http://www.wsj.com/en/articles/2014/10/30/quant-easing.html>, 30 October 2014.

³³ Ha-Joon Chang, “Another financial crisis looms if rich countries can't kick their addiction to cash injection”, The Guardian, 30 August 2013.

ECB ise bu yılın Eylül ayında belirlenmiş olan binde 5 düzeyindeki yeniden borçlanma faizlerini yükseltmezken (yani düşük faiz politikasını sürdürürken) 6 Kasım’da ECB Başkanı Draghi yaptığı açıklamada parasal sisteme 1 trilyon avroya kadar taze para enjekte etmeye hazır olduklarını belirtti³⁴. Keza Japon merkez bankası **BoJ** da mevcut miktarsal kolaylaştırma politikasının piyasadan alım oranının artırılması suretiyle genişletilerek sürdürüleceğini açıkladı. Buna göre BoJ yıllık hazine tahvili geri alımını, tarihinde görülmemiş bir miktara, 750 milyar dolara yükseltti³⁵. Bu oran Japonya’nın yıllık GSYH’sinin yüzde 15’ine eşit ve oransal olarak Fed’in ve diğerlerininin alımlarının çok üstünde.

Bu iki farklı politikanın, ekonomilerin farklı cari durum ve ihtiyaçlarından kaynaklandığı ileri sürülebilir. Örneğin Fed, ABD ekonomisinin özellikle de emek gücü piyasalarında kendi ayakları üzerinde durabilecek noktaya geldiği (işsizlik oranını yüzde 6’ya kadar çektiği), bundan öte bir parasal teşvikin enflasyonist olacağına inanıyor, dolayısıyla da yeni bir finansal krizin ve enflasyonist sürecin önünü açmak istemiyor olabilir.

Diğer yandan Japon ekonomisi hali hazırda kendi ayaklarının üzerinde duruyor olsa da yeni bir resesyona doğru savrulma ihtimali bir hayli yüksek³⁶. Böylece BoJ ekstra enjeksiyon ile 2015’te ekonomiyi canlandırmak istiyor. Ancak miktarsal kolaylaştırmanın genişletilerek sürdürülmesinin dünyanın iki büyük ekonomisi olan Avrupa ve Japonya’ya resesyondan çıkaracağı konusu oldukça şüpheli.

Hatta bazı iktisatçılara göre³⁷ bu politika sonuç vermeyecek, gerçekte geçmişte de işe yaramadı. Bu politikanın ABD’de işe yaradığı ve ekonomik toparlanmanın gerçekleştiği şeklindeki tez ise geçerli değil, zira ABD’de ‘Büyük Resesyon’un sonlanmasının ardından elde edilen ortalama büyüme hızı öncekinin yarısı kadar olabildi. Keza bir bütün olarak 2010 yılından bu yana Fed dâhil tüm merkez bankaları miktarsal kolaylaştırmaya başvurdular ama büyüme çok cılız kaldı, istihdam ve yatırımlardaki canlanma ise son derece güçsüz oldu. Bugün Japonya ve avro bölgesinde deflasyon hayaleti dolaşüyor. Adeta kalıcı bir stagnasyon bu temel ekonomileri ele geçirdi. Yani *şu ana kadar bu politikaların krizdeki ekonomileri ayağa kaldıramadığı net bir durum.*

Bu somut gerçeklik miktarsal kolaylaştırmanın teorik arka planında yer alan Miktar Teorisi’nin de ($MV=PT$) aslında gerçek hayatta geçerli olmadığını gösterdi. Zira para miktarı (M) devasa arttı ama ne enflasyon (P) ne de hâsıla (T) kıpırdamadı. V, yani paranın dolaşım hızı ise düştü. Bu da şunu doğruluyor: Piyasada paraya ya da krediye olan talep, para arzının sürükleyicisidir, yani para arzı, paraya talep yaratmamaktadır. İktisadi faaliyetler yavaş olduğunda para talebi de düşük kalmaktadır. Uygulamada, ekonomiyi büyütemeyen

³⁴ Joseph Kishore, agm.

³⁵ **International Economic Report**, <https://www.pnc.com>, 3 November 2014.

³⁶ <http://thenextrecession.wordpress.com/2014/10/13/japan-the-failure-of-abenomics>.

³⁷ <http://thenextrecession.wordpress.com/2013/11/30/secular-stagnation-or-permanent-bubbles>;
<http://thenextrecession.wordpress.com/2014/08/14/the-myth-of-the-return-to-normal>.

trilyonlarca dolar bankacılık sistemine aktı, orada bilançoların toparlanması ve karların restorasyonu için kullanıldı. Finansal varlıklara akıtılarak devasa balonlar şişirildi öyle ki hem devlet tahvillerinin hem de özel sektör menkul kıymetlerinin, borsanın değerleri 73 ayda rekor seviyelere ulaştı. Diğer yandan finansal piyasaların patlaması reel sektörün canlanmasını sağlamadı, hatta gerilemesine neden oldu ve sonuçta da bu varlıkları ellerinde tutan en zengin yüzde 1 bu işten kazançlı çıktı³⁸.

Öyle ki **Credit Swiss**'in **2014 Yılı Küresel Servet Raporu**'na göre, dünya nüfusunun en zengin yüzde 1'i küresel servetin yüzde 48'ini (2013'te yüzde 41 idi), en zengin yüzde 10'u yüzde 87'sini (2013'te yüzde 86 idi) ve en yoksul yüzde 50'si ise toplam servetin yüzde 1'inden azına (2013'te yüzde 1 idi) sahip. Bu analiz 200 ülkeyi ve 4,7 milyon yetişkini kapsıyor³⁹.

Avrupa açısından, ECB'nin parasal kolaylaştırmayı genişleterek sürdürme kararının, bir süredir dilendiren "yapısal reform" dayatması ile birlikte değerlendirildiğinde, reel sektör yatırımlarını canlandırmak ile ilgisini kurmak oldukça zor. Bu kararın asıl nedeni hem Avrupa hem de dünyadaki bankacılara ve finansal spekülörlere deflasyona gidiş süreci içinde yardımcı olacaklarının güvencesini vermek. Zira bir süredir bölge deflasyona sürükleniyor ve bunun bir borç deflasyonu ile neticelenmesi riski artıyor⁴⁰.

Bir başka açıdan, *Fed'in muslukları sıkma kararı enflasyon ve yeni bir finansal kriz endişesi yaşayan egemen sınıflar arası bölünmenin, Avrupa ve Japonya'nın miktarsal kolaylaştırmayı genişleterek sürdürme kararı ise küresel kapitalist güçler arasındaki çatışmanın daha da artacağına bir işarettir.*

Fed'in kararı ile bağlantılı olarak piyasadaki paranın giderek daralmasının ve 2015 yılından itibaren faiz oranlarının yükselmesinin hem ABD'de, hem de yabancı sermaye hareketlerine son derece bağımlı ve bu nedenle de bu hareketlerdeki dalgalanmalar karşısında son derece kırılgan olan Türkiye gibi ekonomiler üzerinde etkisi büyük olacaktır. Örneğin, ABD'de tıpkı 2008 krizi öncesinde gayrimenkul piyasasında 2001 yılından bu yana uygulanan düşük faiz ve bol para ile şişirilen balonların bir anda faiz oranlarının üç katına (yüzde 5.25) çıkması sonucunda patlayarak 2008 krizini tetiklemesi gibi⁴¹, 2015 yılından itibaren yükselecek olan faizler benzer bir finansal çöküşe, karların azalmasına ve ardından bir ekonomik krize neden olabilecektir.

Az gelişmiş ülkeler yönünden ise, IMF'nin de son raporunda işaret ettiği gibi, bu karar, eğer ECB ve BoJ'un ters yönlü kararı ile dengelenemezse, az gelişmiş ülkelerden yabancı sermaye çıkışlarını artırırken, yeni girişleri caydırıcı olacaktır. Yabancı sermaye çıkışı sonucunda, geçtiğimiz yıllarda görüldüğü, gibi döviz kuru yükselecek, doğrudan yabancı sermaye

³⁸ Agm.

³⁹ Credit Swiss, **Global Wealth Report**, October, 2014, s. 24-32.

⁴⁰ Mustafa Durmuş, ECB borç deflasyonuna gidişi durdurmaya çalışıyor!, <http://siyasihaber.org>, 7 Haziran 2014 .

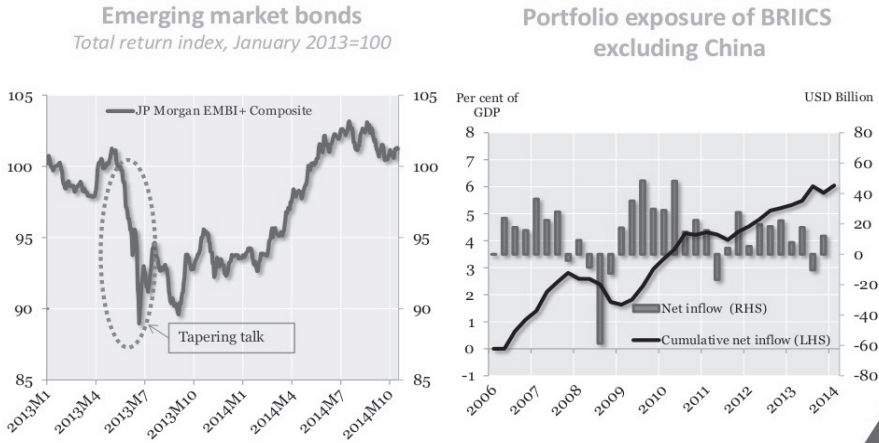
⁴¹ Mustafa Durmuş, **Kapitalizmin Krizi**, 4. Baskı, Gazi Kitabevi, s. 148.

yatırımları azalacak, enflasyon artıp, ihracat yavaşlayacak ve tüm bunlar da az gelişmiş ekonomilerin daralmasına neden olacaktır. Özellikle büyümeleri ihracatlarına bağımlı olan yükselen ekonomiler bu gelişmelerden çok ağır bir biçimde etkilenecektir (Şekil 2).

Şekil 2: Parasal sıkılaştırma uluslar arası sermaye hareketleri

Diverging monetary policies could lead to more volatility for emerging economies

Uluslar arası sermaye hareketleri üzerinden kriz aktarma konusunda en riskli ülkelerin başında **Türkiye** geliyor. Bu durum değişik platformlarda ve değişik biçimlerde tespit edildiği gibi, 2013 yılı sonlarına doğru **The Economist Dergisi**'nin bir analizi ile de ortaya konuldu.

Dergi, 2012 yılı için, 26 ülkenin içinde yer aldığı ve beş temel risk göstergesi içeren bir endeks oluşturmuştu⁴². Bu endeks sırasıyla, cari hesap dengesi, kredi büyümesi, kısa vadeli dış borçların ve dış borç servisinin toplam rezervler içindeki payı, finansal açıklık ve döviz kurlarından oluşan bir sepete göre hesaplanıyor ve en yüksek risk 20 puan olarak belirleniyor.

Türkiye 18 puan gibi rekor bir puan ile yabancı sermaye akımlarının donması durumunda en riskli ülke olarak ortaya çıkıyor: Endeks'in bileşenleri olarak, cari hesap dengesinde, cari açığı yüzde 6,3 olarak en riskli üçüncü; kısa vadeli dış borçlar ve dış borç servisinin döviz

⁴² The Economist, "Which emerging markets are most vulnerable to a freeze in capital inflows?, The capital-freeze index", <http://www.economist.com>, Sep 7th 2013.

rezervleri içindeki payı yüzde 150 olarak en riskli üçüncü; 2009–2012 döneminde yıllık ortalama yüzde değişme cinsinden iç kredi artışı olarak yüzde 114 ile birinci; finansal açıklık (0–1000) içinde 200 puan ile birinci ve Ocak-Ağustos 2013 döneminde dolar karşısında ulusal paraların değerindeki yüzde değişme cinsinden yüzde 13 değer kaybederek yedinci sırada yer alıyor. Böylece Türkiye aralarında G. Afrika, Ukrayna ve bazı L. Amerikan ülkelerinin bulunduğu kırmızı bölgenin en başında yer alan en riskli ülke konumundadır. Endeks'te yer alan göstergeler açısından 2014 yılında her hangi bir iyileşme görülmediği gibi kısa vadeli borçlar rasyosu açısından durum daha da kötüleşti.

Görülen o ki dünya uzun süreli bir durgunluk ve daha da derinleşmekte olan resesyon dönemine giriyor. IMF, merkez bankalarının sözcüleri, hazine bakanları ve önde gelen iktisatçıların Eylül- Ekim aylarındaki toplantılarından avro bölgesinin yeni bir resesyona doğru gittiği, Çin'deki büyümenin ve yükselenlerdeki genişlemenin yavaşladığı sonuçları çıktı.

Cenevre'de toplanan iktisatçılarınca hazırlanan **rapor**⁴³, kapitalist *çöküşün en önemli iki ekonomik göstergesinin reel sektördeki yatırımların yetersizliği ve yeni bir finansal krizin koşullarını oluşturan kredi balonlarının* dünya ekonomisi için vazgeçilemez bir boyuta erişmesi olduğunun altını çiziyor.

Bu arada aynı ay içinde bankaların ve diğer finans kuruluşlarının temsilcileri bir araya geldiler ve bu noktaya gelmenin nedenini 2008 krizi sonrasındaki regülasyonlara bağladılar. Bu mevcut finansal sistemin krizlerden azade olmasını sağlayacak reformların imkânının da kalmadığını gösteriyor. Her yeni regülasyon yeni bir çalkantının yeni kaynağını oluşturabiliyor.

Tüm bu toplantılar sırasında kriz noktasına nasıl gelindiği konusunda değişik görüşler ileri sürülmüş olsa da çözümler konusunda gerçekte ortaya hiçbir öneri konulmadı. Bu durum *1930 krizi öncesinde* yapılan ve her katılımcının krizin gelmekte olduğunu bildiği ama önlem olarak ortaya koyabilecek bir şeylerinin olmadığı "*Uluslar Ligi*" toplantılarına benzetiliyor⁴⁴.

Yani bu üst düzey toplantılardan her hangi bir sonuç çıkmaması, *kapitalist üretim tarzının kendi içinden, mevcut küresel krize ekonomik bir çözüm sunmasının olanaklarının iyice daraldığını* ortaya koyuyor.

OECD'nin önerileri ise şu ana kadar denenmiş olanlardan fazlasını içermiyor: Talebi destekleyecek, deflasyona gidiş sürecini durduracak para politikalarının sürdürülmesi ve bunlara yeni araçların dâhil edilerek genişletilmesi, büyümeyi destekleyen maliye politikaları ve yapısal reformların hızlandırılarak sürdürülmesi. Örgüt büyümenin yüzde 35'inin istihdam artırıcı politikalarından, yüzde 31'inin yatırım teşvik edici politikalarından ve alt yapı

⁴³ Phillip Inman, "Record world debt could trigger new financial crisis, Geneva report warns", *The Guardian*, <http://www.theguardian.com>, 29 September 2014.

⁴⁴ Larry Elliott, "World leaders play war games as the next financial crisis looms", *The Guardian*, <http://www.theguardian.com>, 12 October 2014.

yatırımlarından, yüzde 19'unun rekabetin artırılmasından ve yüzde 15'inin ticaretten geleceğine ve eğer tüm bu tedbirler alınırsa 2018 yılında G 20 GSYH'sinin yüzde 2 büyüyeceğine inanıyor⁴⁵.

Geriyeye, krizi az gelişmişlere aktarmak, krizi işçi sınıfına ödetmek (mikro yapısal reformlar bu anlamda geliyor), tıpkı daha önceki krizlerde olduğu gibi, bunu sağlayabilmek için de asker-polis rejimi olarak adlandırılabilir daha otoriter rejimlere yönelmek ve dünyayı bir diğer büyük emperyalist savaşa sokmak gibi çözümler kalıyor. Uluslar arası planda ve ekonomi alanının dışında kalan alanlarda ortaya çıkan gelişmeler uluslar arası sermayenin ve büyük emperyalist devletlerin giderek bu mekanik çözümlere kayıtsız kalmadıklarını gösteriyor.

Kapitalist krizlerin tarihsel gelişimi bizlere ekonomik krizlerin kapitalist sistem için işlevsel olduğunu göstermiştir. Öyle ki krizler sermayeye dengesizliklerini ve ayarsızlıklarını yeniden düzenlemede yardımcı olmakta ve sermayenin genişlemesinin yeni bir dönemi için temel oluşturmaktadırlar. Yani düzenli iş-döngüsü krizleri sisteme yardımcı olmaktadır.

Ancak bu döngüye ilaveten kapitalist ekonomilerde uzun dönemli trendler de mevcuttur. Örneğin 1960'ların sonlarından bu yana onlarca yıldır kapitalist ekonomilerin büyüme trendi yavaşlıyor. Bu sorun en çok da ABD, Japonya ve Avrupa gibi gelişmiş ekonomilerde yaşanıyor. Öyle ki bu ülkelerde büyüme oranları % 1'lere kadar doğru geriledi. Bu durum bu ülkelerin ekonomilerinin bu büyüme hızlarıyla ancak yetmiş yılda iki katına çıkabileceğini gösterir. Pastanın yeterince büyütülememesi biçimindeki bu durumu yeterli bulmayan uluslar arası sermayenin geriye kalan tek çözümü pastayı yeniden bölüştürmek olacaktır.

Bu bağlamda yeniden paylaşım savaşı niteliğinde emperyalist bir dünya savaşı öngörüsü afakî değildir. Bu arada son otuz yıldır çözüm olarak denenen küçük bölgesel savaşlar (Afganistan, Libya, Irak ve Suriye) krizin bu derinliğini çözmeye yetecek sayıda ve güçte olmamıştır. Ekonomileri yeniden finansallaştırmak ise, bugün yaşanmakta olduğu gibi, daima yeni finansal balonlar ve krizlerin oluşumu ile sonuçlanmaktadır.

Ayrıca emperyalist savaşların sadece yeniden paylaşım ve kriz çözücü etkileri yoktur. Bu savaşlar aynı zamanda emekçilere ve sistem muhaliflerine de bir gözdağı niteliğindedir. Zira savaş dönemleri olağanüstü hal dönemleridir. Savaş dönemlerinde demokratik hak ve özgürlükler, her türlü muhalif örgütlenme, grevler, gösteriler, mitingler ya tamamen yasaklanır ya da askıya alınır. Aynı zamanda milliyetçilik, şovenizm ve ırkçılık azdırılarak faşizm dalgası da yükseltilir ve emek örgütleri, azınlıklar, düzen muhalifleri ve sosyalistler ciddi hedef haline getirilirler.

Durgunluk ve resesyonun kalıcı hale gelmesiyle militarizmin küresel olarak yükselişe geçmesinin tesadüf olmadığının altının çizilmesi gerekir.

Bugün Türkiye, oyuz yıldır devam eden ve çözüm süreçleri gibi yollarla ertelenen bir iç savaşın yanı sıra hemen sınırında, Orta Doğu'da şimdilik bir bölgesel savaş görünümüne sahip bir dünya savaşının eşliğindedir.

⁴⁵ <http://www.slideshare.net/fullscreen/oecd/economy/advance-g20-release-of-oecd-economic-outlook/8>.

ABD ve emperyalist blok DAİŞ'i olduğundan çok daha büyük bir canavar gibi göstererek bölgenin yeniden işgaline ön hazırlık yapıyor. Obama Yönetimi, aynı zamanda, önümüzdeki on yıl boyunca nükleer silah kapasitesini yenilemek için yaklaşık yarım trilyon dolara yakın bir kaynak ayırmayı planlıyor⁴⁶. Keza kasım başında Pentagon tarafından yapılan bir açıklamaya göre ABD, Irak'a yeni bin beş yüz asker göndererek oradaki asker sayısını iki katına çıkarmayı hedefliyor⁴⁷. Ayrıca Afganistan'daki askerlerinin geri çekilmesi planını ertelemeyi planlıyor⁴⁸.

Kısaca kapitalist krizin derinleşmesi büyük kapitalist güçler arasındaki gerilimin ve militarizmin yükselişe geçmesinin sürükleyici gücünü oluşturuyor.

Uluslararası düzeydeki bölünme giderek derinleşiyor...

ABD finans sektörü, ECB'nin miktarsal kolaylaştırma programını daha da genişleterek sürdürmesini istiyor. Almanya miktarsal kolaylaştırma politikalarının daha fazla sürdürülmesine karşı. Alman sermayesi bunun kendi pozisyonunu zayıflatacağını düşünerek buna karşı çıkıyor. Bu çekişme geçmişte Ekim 1987'deki borsa çöküşünün nedenlerinden biriydi. ABD faizleri yükseltip, ECB ve Japon merkez bankaları düşürdüğünde carry trade'nin koşulları oluşuyor. Yani yatırımcılar uluslar arası piyasalarda düşük faizle borçlanıp ABD'deki varlıklara yatırım yapıyorlar. L. Summers Almanya'yı suçlarken, Alman maliye bakanı krizin nedeninin ABD olduğunu ileri sürüyor. ABD ve Alman finans kapitali arasındaki gerilim giderek artıyor.

Hali hazırda ticaret alanında yürüyen savaş bir süre sonra askeri biçimler almaya başlayabilir. Bu konuda Asya Pasifik'teki gelişmeler giderek önem kazanıyor. “*Pasifik Ötesi Ticaret Anlaşması*” (TPP), Obama Yönetimi'nce Asya-Pasifik'te rakipsiz bir ekonomik hegemonya aracı olarak gündeme getirilmişti. Ancak bu yılın Ekim ayında imzalanması beklenen anlaşma Japonya'nın karşı çıkması nedeniyle imzalanamadı ve Kasım'da Obama'nın Japonya'ya bu amaçla yapacağı ziyarette de imzalanması beklenmiyor.

On iki bölge ülkesini (örneğin Avustralya, Kanada) içeren ama Çin'i dışarıda bırakan bu Anlaşma, sadece bu geniş bölge pazarlarına ABD'nin ticaret ve yatırımcı olarak girişinin önündeki engelleri kaldırmakla kalmıyor, bu tür gümrük ve tarife engellerini kaldırmanın ötesinde bölgedeki Amerikan yatırımlarının önündeki tüm yasal engelleri de kaldırmayı hedefliyor. Öyle ki Japonya'nın yüksek tarifelerle korunmakta olan tarım ürünleri- pirinç, et,

⁴⁶ [Cathy Enders](#), “Nuclear weapons expansion pushed in Congress despite accidents at lab”, [theguardian.com](#), 29 September 2014.

⁴⁷ Patrick Martin, “Obama doubles, US troop strength in Iraq”, <http://www.wsws.org/en/articles/2014/11/08/iraq-n08.html>, 8 November 2014.

⁴⁸ James Cogan, “US general suggests delaying troop withdrawals from Afghanistan”, <http://www.wsws.org/en/articles/2014/11/08/afgh-n08.html>, 8 November 2014.

domuz eti ve süt, şeker gibi- bundan çok ciddi etkileneceği gibi ABD, Japonya'nın diğer önemli sektörleri olan posta, finansal hizmetler, sigorta, iletişim, eğitim, askeri işler, havayolları, limanlar, alt yapı, sağlık, ilaç ve kozmetik gibi sektörlerine de göz dikmiş durumda⁴⁹.

Bu konuya Japon Hükümeti'nin gösterdiği direnç ABD ve müttefiklerinin Asya-Pasifik'te sadece Rusya ve Çin ile değil Japonya ile de karşı karşıya geldiğini gösteriyor⁵⁰.

Uluslar arası gerilimlerin arka planında yer alan iktisadi gelişmeler ve çıkar çatışmaları konusundaki tarih bilinci, geleceğin öngörülebilmesi açısından öğreticidir. Zira gelecek belli evrimci kanunlar çerçevesinde geçmişte ortaya çıkan olaylar tarafından şekillenir. Bu, geleceğin bugünkü koşullara bakılarak tam olarak tahmin edebileceği anlamına gelmez. Daha ziyade, tarihteki her hangi bir andaki bir toplumsal gelişmenin en doğru anlaşılabilmesinin yolunun, geçmişteki koşulları iyi analiz etmekten geçtiği, zira bu koşulların mevcut yapıların gelişimini şekillendiren koşullar olduğu anlamına gelir. Yani geleceğin koşulları bugünden belirlenmektedir. Bu bağlamda üretim tarzındaki gelişmeler (alt yapı) son tahlilde, uzun vadede gelişmelerin yönünün belirleyicisi olmaktadır.

1. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde 1910'lı yıllardaki ekonomik büyümenin sonlanması sistemik krizin mekanik araçlarla çözüme kavuşturulmasını, yani rakiplerin birbirlerine karşı askeri araçlara başvurmasını da beraberinde getirmişti. Bugün bu koşullar daha da geçerli, dolayısıyla savaş gibi mekanik araçlar için hazırlıklar yapılıyor. Almanya ve Japonya 20yyın ilk yarısındaki saldırgan tutumlarına geri dönüyorlar.

100.Yılında 1. Dünya Savaşı koşulları yeniden üretiliyor...

1.Dünya Savaşı'ndan 100 ve 2. Dünya Savaşı'ndan yaklaşık 75 yıl sonra Alman siyasi seçkinleri tekrar savaşı kaşımaya başladılar. **Almanya'nın** Avrupa ve dünyadaki liderliğini ön plana çıkartan propaganda faaliyetlerine hız verdiler. Bu yıl Alman Cumhurbaşkanı, şu ana kadar süren askeri kısıtlamalara artık son vereceklerini açıkladı. Alman Hükümeti Ukrayna'da sağcı bir darbeyi desteklerken, Rusya'ya karşı ekonomik savaşı da başlattı. Orta Doğu'da DAİŞ'in neden olduğu durumu kullanarak ekonomik ve politik çıkarlarını askeri araçlarla korumaya başladı. Irak Fedaral Kürdistan Bölgesinde Peşmerge'yi silahlandırdı, aynı zamanda Suriye'ye karşı yapılan hava saldırısına destek verdi. Böylelikle hem mazlumun hem

⁴⁹ Mike Head, "US-Japan conflicts stall Obama's Trans-Pacific economic pact", <http://www.wsws.org>, 28 October 2014.

⁵⁰ ABD'nin Japonya ile karşı karşıya gelmesi yeni değildir. 2.Dünya Savaşı öncesinde de, 1853 yılında, Amerikalı amiral Perry donanmasıyla Japonya'ya kuşatma altına almış ve dönemin feodal egemeni olan Tokugawa'yı iktidardan indirmişti. Perry'nin görevi ABD kapitalizmi için imtiyazlar elde etmektir. Perry, yönetimi anlamaya zorlayarak bu imtiyazları sağladı. Bu anlaşma ile Japon ekonomisi ithalata açılırken, Japonya'nın ihracatına kısıtlamalar getirildi. Yabancılar Japon otoritelerine bağlı olmayacaklardı. Diğer Avrupalı uluslar da benzer imtiyazlar talep ettiler ve bunları elde ettiler. Bu durum Osmanlı'nın son dönemlerinde başta İngiliz ve Fransız'lar olmak üzere emperyalist güçlere sağladığı kapitülasyonlara benzer bir durumdur.

de zorbanın yanında görünme gayretine girmiştir. Ortadoğu'nun mazlum halkı Kürtlere yakın gözükrken, öte yanda kurulacak yeni dengenin içinde yer alma isteğini de ifade etmiş oldu. Pragmatik tutumu değişen dengelere göre şekil alacak niteliktedir. Bu arada Almanya'nın kendi içinde şu ana kadar görülmemiş bir askeri propaganda tüm medyaya hâkim oldu.

ABD emperyalizmi Orta Doğu'da savaşı körtüklüyor ve aynı zamanda Rusya'ya ve Çin'e karşı Asya'da yığınak yapıyor. Ekonomik gerilim giderek açığa çıkıyor. **Avustralya**, ABD'nin Çin ve Rusya karşıtı politikalarının pivot uygulayıcısı olarak harekete geçti ve Orta Doğu'daki müdahaleye katılacağını açıkladı. Avustralya'nın yıllardır Çin'e yaptığı demir cevheri ve diğer sınaî hammadde ihracatının getirileri sona ermeye başladı, böylece Avustralya ABD'ye daha da yaklaştı.

Ekonomik ve politik süreçler arasındaki ilişki kolay görülemeyen, karmaşık bir nitelikte olmasına rağmen, gelişimin yönü netleşmektedir: *Küresel ekonomik büyümedeki yavaşlama 3. Dünya Savaşı'nın koşullarını oluşturmaktadır.*

Tarih tekerrür etmez ama 1914 ve 2008 öncesi dönemlerin benzerliği de ihmal edilemez. 1913-14 yıllarına gelindiğinde kapitalist dünya ekonomisi büyümesinin sınırlarına ulaşmıştı. 1890'lardan itibaren ekonomik gelişimin yönü yukarı doğru idi, ama bu durum kendi zıttını yaratmış ve iktisadi çöküşün koşullarını da oluşturmuştu. Patlak veren kriz sadece periyodik bir çalkantının işareti değil, uzun sürecek olan bir ekonomik durgunluğun da başlangıcıydı. Emperyalist savaş ise bu zor durumdan bir kurtulma girişimiydi. Bir önceki dönemin yolundan ekonomik gelişimi sürdürmek çok zordu, zira burjuvazi piyasaların sınırlarını zorlamaktan korkuyordu. Bu bir sınıf gerilimi yarattı, siyaset bu gerilimi daha da artırdı ve bu da Ağustos'ta savaşa neden oldu.

Yine 2006'ya kadar “Büyük Ilımlılık”⁵¹ yaşanmış ve 1970 ve 1980'lerin sorunlarının çözüldüğüne inanılmıştı. Çin yükselen bir ekonomi olarak dünya ekonomisine yeni sağlam bir temel oluşturuyor hatta Afrika bile küresel kapitalist genişleme için yeni bir çıkış alanı gibi değerlendiriliyordu. Ama genişlemenin temellendiği yapı aslında finansal spekülasyon ve asalaklığa dayalı kumdan bir kale gibiydi.

Otoriterleşme artıyor: Kapitalist krize çözüm bulamayan egemen güçler tüm dünyada işçi sınıfına ve tüm dünya halklarına yönelik saldırılarını artırıyor, en küçük direnişleri dahi askeri araçlarla bastırmaya çalışıyorlar.

Savaşa yönelimi artıran diğer bir faktör, kriz nedeniyle içerde yükselen sosyal muhalefeti bastırmak için bir **asker-polis devleti** oluştururken⁵² dikkatleri dışarıya çekerek bu durumu

⁵¹ Mustafa Durmuş, “Büyük Moderasyon”dan “Büyük Resesyon”a Avrupa Ekonomisi”, <http://cerideimulkiye.com>, 14 Ocak 2013.

⁵² Parlamenter demokrasinin belirsizliklerini reddeden ‘otoriter bir polis devleti’ ile ‘faşizm’ aynı şey değildir. Bu nedenle de tüm gerici polis rejimlerini faşizm olarak adlandırmaktan kaçınmak gerekir. En küçük bir baskı olgusunu faşizm ile anlatmak faşizmin gerçek özünü kavramayı zorlaştırır. Faşizm, özel bir takım durumlar nedeniyle kapitalist toplumun yönetilme biçimine ciddi meydan okuma söz konusu olduğunda, buna karşı

meşrulaştırmak ihtiyacıdır. Çünkü sistemin egemenleri bütün bu askeri çözümleri elde tutarken, yapısal reformlara hız verelim çağrısında bulunuyorlar. *'Mikro yapısal reformlar'* olarak adlandırılan ve IMF ve DB tarafından yıllardır önerilen bu politikalarla kriz öncesinde işçilerin ellerinde kalan sosyal koruma da yok edilmek isteniyor. Buna karşı direnç ise daha otoriter bir siyaset ve devlet örgütlenmesi ile bastırılmak isteniyor. Türkiye'de olduğu gibi, yeni güvenlik yasalarının çıkarılış nedeni yükselmekte olan muhalefeti ve sınıf hareketini baskılamak ihtiyacıdır.

İşçi sınıfının önünde çok önemli gelişmeler var ve bunlar örgütlenme ve mücadele konusundaki düşünceleri gözden geçirmeyi gerektiriyor. Sınıf uzlaşması fikri sermayenin gözünden iyice düşmüş görünüyor. Bir dönemin sosyal devletlerine denk düşen 'Toplumsal Sözleşme' fikri ise giderek sönmüleniyor. Bugün durum itibariyle *sosyal devlet çağıının sonuna gelmiş bulunuyoruz.*

Elbette mücadelelerle elde edilen kazanımlar sonuna kadar savunulmalıdır. Ancak, mücadele sosyal devleti korumak ya da sosyal hakları savunmak ile sınırlı da tutulmamalıdır. Özellikle son krizi sonrası uygulanan kemer sıkma politikalarının sonuçları, mücadelesini eldekileri tutmakla sınırlandırmış bir işçi hareketinin başarısızlığa uğramaya ve bu hakları da kaybetmeye mahkum olduğunu ortaya koymuştur.

sistemin özellikli bir yanıtıdır. Faşizm burjuvazinin basit, sıradan bir isteği de değildir. Faşizm sadece işçi sınıfının zayıflığının bir belirtisi değil, aynı zamanda burjuvazinin zayıflığının da bir sonucudur. Burjuvazi sınıf egemenliğini güçlendirmek için bir kitle temeli oluşturmak ya da korumak zorundadır. Burjuvazi kapitalist sistemin tüm çelişkilerinin had safhaya ulaşması nedeniyle faşist yöntemlere başvurur. Faşizm, kapitalist ayrışmanın bir ürünü, işçi sınıfına karşı bir terör, kaba bir saldırı aracı, işçi örgütlenmelerinin yok edilmesi, sınıf sendikalarının dağıtılması, sosyalist, komünist partilerin yasaklanması, işçi ve devrimci militanların kitleler halinde tutuklanmaları, işkencelere uğraması ve katledilmesi, burjuva demokrasisinin ve özgürlüklerinin ortadan kaldırılması demektir. Tarihte, 1929 Büyük Depresyon'u gibi ciddi iktisadi krizlerin, devrimcilerin-komünistlerin etkinliğinin artması ve sistemi tehdit etmesi kadar- Fransa, Almanya ve İtalya'da faşist hareketlerin ortaya çıkışları ve iktidara gelişleri üzerinde etkili olduğu ve faşizmin toplumda yer bulması, yeşermesi için ortam hazırladıkları görülmüştür. Zira iki dünya savaşı arasında sürüp giden iktisadi kriz emekçilerin yaşam koşullarını daha da çekilmez hale getirmiş, bu nedenle de emekçi kitlelerin ayaklanmasını önlemek ve kırmak ve savaşı hazırlamak için burjuvazi uluslar arası ölçüde faşizme gereksinim duymuştur. Almanya'da faşizmin (Nazizm) iktidar oluşuna hizmet eden çok sayıda faktör sayılabilir ama en etkili olanlardan biri Büyük Depresyon'dur. Bir yandan Almanya'daki sermaye grupları kriz koşullarında sermayesini büyütme ya da koruma sıkıntısı yaşarken, diğer yandan Alman işçi sınıfının hem güçlü sendikal hem de politik örgütlenmesi, ücretlerinin düşürülmesine ya da daha fazla çalıştırılmalarına, dolayısıyla da daha fazla sömürülmesine izin vermiyordu. Oysa bu tür büyük krizlerden kapitalizmin çıkışı son tahlilde faturayı işçi sınıfına kesmek biçiminde olmuştur (2008 krizinden bu yana yapılmaya çalışılan özünde budur). Bu bağlamda Alman kapitalistleri de Hitler'i, ülkeyi ekonomik krizden çıkartacak ve sermayeye Avrupa'da yeni imkânlar sağlayacak, sömürü düzenini pekiştirecek, örgütlü işçilerin ve komünistlerin canına okuyacak bir kurtarıcı olarak gördüler ve desteklerini esirgemediler.

Uluslar arası bir savaşın eşliğinde olduğumuz gibi, bir sınıf savaşının da tam ortasındayız. Zaman zaman ara verilmiş olsa da kapitalizmde sınıf savaşı her zaman sürmüştür. Bugün sınıf savaşı kapitalist krizden dolayı yoğunlaşıyor ve mevcut kriz de sermaye sınıfı emekçi sınıflara karşı sınıf savaşını yükseltiyor.

Özelleştirmeler, taşeronlaştırma, kemer sıkma, kısıntılar, bütçede mali disiplin, ücretlerin baskılanması, petrol, elektrik, doğal gaz zamları, yüksek enflasyon, ağır vergi yükü, sağlıksız çalışma koşulları, artık süreklilik kazanan toplu iş cinayetleri ve yoksullaşma gibi işçilerden ve emekçilerden beklenen fedakârlıklar işçilere, emekçilere bedel ödetme yollarıdır.

Bu savaş sermaye ve kapitalist devletler tarafından işçilere karşı yürütülen açık bir savaştır ve hedefinde öncelikle işçilerin ve emekçi kitlelerin geçmişte elde ettiği kazanımları da geri almak vardır. İşçi sınıfı ve tüm ezilenler derinleşmekte olan ve yeni bir paylaşım savaşının da önünü açan kapitalist kriz ve beraberinde gelen otoriter-polis devleti koşullarında örgütlenmelerini gözden geçirmeli ve bütünlük bir ekonomik-demokratik-politik ve ideolojik mücadele perspektifiyle, dönemin bu yeni koşullarına yanıt verebilecek örgütlenme, mücadele yol ve yöntemlerini bulmak ve hayata geçirmek zorundadır.

TÜRKİYE

Ekonomideki artan kırılma, krize gidişi hızlandırıyor.

2013 yılı ortalarından bu yana küresel düzeyde ortaya çıkan bazı gelişmeler kapitalist ekonomilerdeki ekonomik durgunluğun, sarsıntı benzeri geçici bir şey değil, artık kalıcı bir durum olduğunu, Avro bölgesi ve Japon ekonomilerinin fiilen resesyona girdiklerini, gelişmiş kapitalist ülkelerde yeni fakat 2008'dekinden şiddetli bir finansal krizin gelmekte olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca “yükselen ekonomiler” olarak tabir edilen ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı azgelişmiş ülke ekonomilerinin diğerlerinden ayrılmadıkları ve özellikle de son iki yılda iniş-çıkışlar gösteren uluslar arası sermaye hareketlerinden olumsuz etkilenerek büyümelerinin yavaşladığı ve kırılma noktalarının arttığı gözlemlenmektedir.

Bu gelişmelerden hareketle başta ABD olmak üzere küresel aktörler bu durumdan, krizi Fed kararları ve sermaye hareketleri aracılığıyla azgelişmiş ülkelere aktarmak ve son tahlilde bölgesel savaşları yoğunlaştırmak ve yeni bir paylaşım savaşını hazırlamak ve otoriter-polis devletlerine yönelerek krizin bedelini emekçilere ödetmek yollarıyla çıkmayı denemektedirler.

Uluslararası düzeydeki bu gelişmelerden en çok etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Öyle ki 2013 Mayıs ayında ABD Merkez Bankası Fed'in piyasalardan tahvil ve bono alımını aylık 10 milyar ABD doları azaltacağını ve en geç bir yıl içinde bu alımı sıfırlayacağını açıklaması bile BİST Endeksinin ani düşüşüne, Hazine bonusu alımlarının azalmasına, gecelik faiz oranlarının artmasına, ABD dolarının değerinin 2 TL'nin üzerine çıkmasına, kur üzerindeki baskıyı yavaşlatmak için Hükümetin döviz satış ihalelerine başvurmasına, bunun da net döviz rezervlerinin yüzde 15 azalmasına, 10 yıllık Hazine

bonolarının faizinin 19 ayda ilk kez yüzde 10'un üzerine çıkmasına⁵³ ve Türkiye'den Mayıs-Haziran aylarında 11 milyar ABD dolarının üzerinde bir kaynak çıkışına neden olmuştur⁵⁴.

Sadece bir açıklamanın bile piyasaları sarsması, bir yandan Türkiye ekonomisinin küresel finans kapitale ne denli bağımlı ve krizlere ne denli yatkın olduğunu, diğer yandan da hızlı büyüme, sağlam kamu maliyesi/ bütçe ve düşük borç stoku düzeyleri gibi övünç kaynağı olarak gösterilen unsurların sistemik sorunlar karşısında ne denli yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Keza bu gelişmeler, para politikaları ile ilgili olarak asıl söz sahibinin T.C. Merkez Bankası'ndan ziyade, Fed olduğunu göstererek, Türkiye'nin hem siyasal hem de ekonomik yönden emperyalizme olan bağımlılığının derecesini sergilemektedir.

Türkiye ekonomisinin bu hale nasıl geldiği sorusunun yanıtı izlenen birikim stratejisi ile yakından ilgilidir. Özellikle son on yıldır Türkiye'de uygulanmakta olan neo liberal birikim-büyüme stratejisi, 24 Ocak 1980 Kararları ile başlatılan emperyalist - kapitalist sisteme yeniden eklenme sürecinin son halkasıdır. Bu süreçte Türkiye ekonomisi her açıdan, ama özellikle de kaynak temini açısından, uluslararası finans kapitale daha da bağımlı hale getirilmiştir. Bu dönemde büyüme, yerli tasarrufların % 13'ler gibi (bu oran 2002 yılında % 18,6 idi⁵⁵) çok yetersiz bir durumda olmasından ötürü, yabancı kaynak kullanımı ile mümkün olabilmıştır. Buna, bu dönemdeki dışsal dinamik olarak uluslararası likide bolluğunun yüksek getirili ülkelere yönelme ihtiyacı da eklenince, dış kaynağa bağımlı büyüme stratejisi hem mümkün olabilmiş, hem de uluslararası kapitalist sistem nezdinde meşruiyet kazanmıştır. Öyle ki tarihsel olarak 2005 yılına kadar yılda ortalama 20 milyar ABD dolarlık dış kaynak kullanan Türkiye'nin bu tarihten sonraki dış kaynak kullanımı 50 milyar ABD dolarının üzerine çıkmıştır. Bu kaynağın önemli bir kısmı kısa vadeli kaynak niteliğinde olmuştur.

Bir başka anlatımla, Türkiye'de ekonomik konjunktür büyük ölçüde dışsal olarak belirlenmekte ve dış dünya ile Türkiye arasındaki dış kaynak hareketleri bu bakımdan ön planda olmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye ekonomisinde 2009 yılından bu yana gerçekleşen üç dalgalanmadan birincisi (yukarı doğru) 2009'un son iki ayı ile Temmuz 2011 arasında gerçekleşmiştir. Batı merkez bankaları, finans kapitali krizden kurtarmak için bol likidite pompalamışlar ve bu fonların önemli bir bölümü çevre ekonomilerine girmiştir. Türkiye de bu furyadan bol kepeçe pay almış, bu konjunktürün geçerli olduğu yirmi bir ay boyunca Türkiye'ye giren yabancı sermaye toplamı 103 milyar ABD dolarına (aylık ortalama 5 milyar dolara) ulaşmıştır. İkinci yukarı dalgalanma Temmuz 2012-Nisan 2013 dönemi olmak üzere on ay sürmüştür, Avrupa Merkez Bankası'nın ve Fed'in açılan para muslukları, Türkiye'ye de akmış ve aylık ortalama 7,5 milyar doları aşan bir yabancı sermaye girişi gerçekleşmiştir. Bu akımların sonucunda, ilkinde 2010 ve 2011'de ekonomi % 9 büyümüş, ama 75 milyar dolarlık bir dış açık bu konjunktürün bir armağanı olarak kalmıştır. Mayıs-Haziran 2013'e gelindiğinde dış kaynak akımları hâlâ pozitif değerlerde seyretmeyi, ama bu bir önceki iniş konjunktüründen çok daha

⁵³ Emre Peker, "Stagflation fears stalk Turkey", Money Beat 26 August 2013'ten aktaran Yasin Kaya, "Turkey: Crisis at home, crisis in the world", The Bullet, Socialist Project, E Bulletin No. 871, 6 September 2013.

⁵⁴ Hayri Kozanoğlu, "Deniz Bitti", BirGün, 25 Haziran 2013.

⁵⁵ Mustafa Durmuş, **Kapitalizmin Krizi**, 4. Baskı, 2013, Gazi Kitabevi, s. 23.

hızla daralarak, sürdürmüştür. Yani Türkiye ekonomisi, net sermaye çıkışı olmadan da, sadece dış kaynak girişi azaldığı için küçülme ivmesine geçebilecek kırılganlıkta bir ekonomidir⁵⁶.

2012 yılına değin AKP iktidarları döneminde, ortalama yüzde 5-6 büyüme sağlayan ve bol sıcak para, düşük kur ve yüksek faiz ve yüksek ithalat ve yüksek cari açık mekanizmasına dayalı olarak temelde bankacılık sistemi üzerinden gelen paralarla, başta bankacılık, borsa, gayrimenkul-inşaat, perakendecilik ve ithalata dayalı tüketim sektörlerinde balonlar şişirerek yürüyen, böylece hem ekonomik canlılık yaratırken, hem de özellikle de, kentsel rant projeleri üzerinden sermaye ve servet birikimi sağlayan, böylece kitlelerin borçluluğunu ve yoksulluğunu artırırken, onlarca yeni dolar milyarderi üreten büyüme stratejisi artık sürdürülemez bir hale gelmiştir.

İlk olarak, Türkiye ekonomisinin **büyüme** hızı keskin bir biçimde yavaşlamaktadır. 2010 yılında % 9,2 ve 2011 yılında % 8,8 büyüyen Türkiye ekonomisinin, 2015-17 Orta Vadeli Plan'a göre bu yılki büyüme hızının ancak yüzde 3,3 ve 2015 yılının % 4 olabileceği tahmin edilmektedir.

Bu yılın ilk iki çeyreğindeki büyüme hızının detaylarına bakıldığında büyümenin asıl olarak kamu harcamalarındaki artıştan ve ihracattan (dış talep) kaynaklandığı, asıl büyümeyi sağlayacak olan özel yatırımların, dolayısıyla da sermaye birikiminin, büyümeye katkı vermediği gibi gerilediği⁵⁷ ortaya çıkmaktadır. Örneğin geçen yılın ilk çeyreğine göre ekonomi beklenenin üstünde yani % 4,3 oranında büyümüş, mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış büyüme oranı ise % 1,7 olarak gerçekleşmiştir. Mal ve hizmet ihracatı sabit fiyatlarla % 11,4 ve devletin nihai tüketim harcaması sabit fiyatlarla % 8,6 artarken, özel tüketim harcamaları yine sabit fiyatlarla sadece % 2,9 artmıştır. Buna karşılık gayri safi sabit sermaye oluşumu sabit fiyatlarla % 0,5 azalmıştır. 2013 yılında bunun % 4,2 artış biçiminde olduğu dikkate alındığında yatırımlarla büyüme arasındaki bağın giderek koptuğu görülmektedir⁵⁸.

Geçen yılın ilk çeyreğine göre aslında özel tüketim harcamaları yüzde 0,5 puan (yüzde 3,6'dan yüzde 2,9'a) ve özel yatırım harcamaları yüzde 2,0 puan (yüzde 1,5'ten, yüzde - 0,5'e) gerilemiştir. 2013 yılında ise özel tüketim harcamaları % 5,1 oranında bir artış göstermişti. 2014 ilk çeyrek verileri geçen yılın ilk çeyreği değil de son çeyreği ile kıyasladığında ise özel tüketim harcamalarındaki düşüş yüzde 2,4 puan ve özel yatırım harcamalarındaki düşüş yüzde 6,9 puana yükselmektedir. Yani özel kesimin iç talebinde önemli bir azalma mevcuttur. Özel sektörün harcamalarındaki bu daralmanın kamu harcamalarındaki yüzde 4,8 puanlık ve ihracattaki yüzde 7 puanlık artış ile telafi edildiği göze çarpmaktadır.

İkinci çeyrekte ise büyüme hızı daha da keskin bir biçimde yüzde 2,1'e gerilemiştir. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış sabit fiyatlarla GSYH bir önceki çeyreğe göre % 0,5 azalmıştır. Özel tüketim (yüzde 0,4 artabildi) ve özel yatırım harcamaları (yüzde 3,5 azaldı)

⁵⁶ Korkut Boratav, "Ekonomide iniş devam ediyor", Sol Gazetesi, 20 Ağustos 2013.

⁵⁷ TÜİK, **Düzeltilmiş Haber Bülteni**, Sayı: 16192, 10 Haziran 2014.

⁵⁸ Agb.

düşmesini sürdürürken, mevcut cılız büyümeyi yine kamu harcamaları artışı (yüzde 2,4) ve ihracat artışları (yüzde 5,5)⁵⁹ sağlamıştır.

Son on yıldır izlenmekte olan büyüme stratejisinin temelini yabancı kaynağa bağlı inşaat sektöründe gerçekleşen alt yapı ve üst yapı inşaatları oluşturmaktadır. Nitekim hali hazırda toplamda milli gelirin % 20- 21'ini bulan toplam yatırımların % 45'i inşaat sektörüne gitmektedir. Para dönüşünün sınırlı yatırımlara göre iki-üç kat daha hızlı olduğu ve imar değişiklikleri ile ilave rant gelirlerinin sağlandığı bu tür yatırımların büyümeye katkısı ise yüzde 5-6 civarındadır (sanayinininki bunun yaklaşık üç katıdır). Bu sektörde yaratılan servet çok daha hızlı ve fazla ama yarattığı istihdam geçici ve niteliksiz, gelir etkisi ise çok zayıftır. Bu sektör diğer sektörlerle göre yolsuzluklara çok daha açıktır. Nitekim son yolsuzluk tapelerindeki şirketlerin ağırlığını büyük inşaat şirketlerinin oluşturması tesadüf değildir.

Ancak 2013 yılından bu yana inşaat sektöründe ciddi bir yavaşlama göze çarpmaktadır. Örneğin 2013 yılının ilk altı ayında sektör bir önceki yıla göre ortalama % 6,7 oranında büyümüştü. 2014 yılının ilk ayında ise bir önceki yıla göre büyüme oranı neredeyse yarı yarıya düşerek % 3,8 olmuştur⁶⁰. Bu gerilemede en önemli faktörler, yükselen faizler ve döviz kurları nedeniyle özellikle ipotekli konut satışlarında görülen belirgin azalma (zira bir önceki yılın aynı ayına göre üçte bire yakın azaldı) ve konut stoklarındaki hızlı artışlardır.

Bu veriler kapitalist ekonomilerin büyümesinde asıl faktör olan sermaye birikiminin tıkanmakta olduğunu, zira yatırımların karlılığının azalmakta olduğunu ortaya koymakta ve sistem açısından birikim rejiminin tıkanıklığını açacak olan önlemlere olan ihtiyacı da göstermektedir. Diğer taraftan büyümeyi sağlayan iki unsur olan ihracat pazarlarındaki daralmalar ve kamu harcamaları önümüzdeki dönemde büyümenin önünde engel teşkil edecektir.

Türkiye'nin temel ihracat pazarı olan 'avro bölgesi' hali hazırda bir deflasyon öncesi durumu yaşarken üçüncü kez resesyona girme tehlikesi ile de karşı karşıyadır. Bu durum da sistemin büyük aktörleri olan bankalar ve şirketlerin bir borç deflasyonuna⁶¹ sürüklenmesinin önünü açmaktadır. Bu nedenle de ECB hem bu yıl hem de gelecek yıla ilişkin büyüme tahminlerini aşağıya doğru olmak üzere revize etmiştir. IMF ve diğer kuruluşlar da şu anda büyüme açısından en sorunlu iki bölgenin avro bölgesi ve Japonya olduğu konusunda hem fikirler. ECB'nin miktarsal kolaylaştırmayı genişleterek sürdürme kararı bir yanıyla, avronun değerini düşürmeye, böylece de ihracatları artırmaya dönüktür. Bu nedenle de temel ihracat pazarındaki bu gelişmelerin Türkiye'nin ihracatına katkı sağlaması beklenmemelidir.

Kamu harcamalarındaki artış büyümeyi sağlayan diğer önemli etkidir. AKP Hükümetinin mali disiplini olan inancının sürdürdüğü kesin olduğundan, sanayileşme ya da kalkınmaya

⁵⁹ TÜİK Bülteni, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, II. Çeyrek: Nisan - Haziran, 2014, Sayı: 16193, 10 Eylül 2014.

⁶⁰ TÜİK, İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Sabit Fiyatlarla Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Değer, Pay, Büyüme Hızı) (1998 Fiyatlarıyla), <http://www.tuik.gov.tr>.

⁶¹ Mustafa Durmuş, "Avrupa Merkez Bankası (ECB) borç deflasyonuna gidişi durdurmaya çalışıyor!" www.Siyasihaber.org.

dönük yatırım harcamalarında bir artış gözlemlenmediği gibi, halka dönük sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi sosyal harcamalarda reel azalma mevcuttur.

Harcamalardaki artışın kaynağı ise sırasıyla, neo liberal birikim stratejisinin temelini oluşturan inşaat - alt yapı ve üst yapı harcamaları (Marmaray, 3. Köprü, 3. Hava limanı, duble yollar ve TOKİ), HES'ler ve güvenlik adı altında yapılan harcamalardır. 'Gezi Direnişi'nin ardından Lice'de ortaya çıkan gelişmeler aslında son yıllardaki bütçe kaynaklarının önemli bir kısmının da nerelere harcanmakta olduğu gerçeğinin üstündeki örtünün kalkmasını sağlamıştır. Öyle ki, geri çekilmeden bu yana geçen bir yıl boyunca resmi açıklamalara ve gazete haberlerine göre sayıları 314 ile 402 arasında yeni "kalekol / karakol" inşaat ihalesi yapılmıştır. Bunlardan 102'si tamamlanmış, 143'ünün yapımı sürmekte ve kalanı da ihale aşamasındadır. Bunların 21'i Dersim'de, 36'sı Diyarbakır'da ve 36'sı Bingöl'de yapılmıştır. Keza sınırda Şırnak hattında 11 ve Munzur / Dersim'de 4 "Güvenlik Barajı" yapılmaktadır. Bunlardan 7'si için hali hazırda 103,5 milyon TL harcanırken toplam maliyetin 207 milyon lirayı bulması beklenmektedir. Ayrıca 820 km'lik bir güvenlik yolu yapılmaktadır. 2000 civarında yeni korucu kadrosu açılmıştır. Bunların 600'ü Bitlis, 960'ı Van ve 600'ü Batman'a verilmiş durumdadır.

Bunlara özellikle Gezi direnişi sırasında ortaya çıkan muhalefetin bastırılmasına dönük polisiye harcamaları ve DAİŞ başta olmak üzere Suriye'deki rejim karşıtı bazı İslamcı örgütlere verildiği iddia edilen desteklerin maliyeti de eklendiğinde büyümenin ardındaki önemli faktörlerden birinin neo liberal- neo muhafazakâr otoriteryan bir yönelimin güvenliğini ve bölgedeki yayılmacılığını sağlamaya dönük harcamalar olduğu söylenebilir

Diğer taraftan ekonomik büyüme ya da kişi başına GSYH artışı, tek başına bir toplumun bütün olarak refahının artmasını anlatan iyi bir göstere değildir. GSYH büyümesi öncelikle insana ait maliyetleri ve faydaları, emek ve emekçilerin çalışma koşullarını göz ardı ederken ticari işlem değerleri üzerinde yoğunlaşır. Sadece belirli piyasaya işlemlerinin değerini ölçer. Üretimi ya da örneğin özgün bir biçimde faydalı mal üretimini göstermez. Öyle ki, örneğin bugün "barış çabaları" silah üretmekten çok daha değerli olmasına rağmen GSYH içinde, dolayısıyla da ticari işlemler arasında yer almaz.

Keza günümüzde kapitalist büyüme bir yanılsamadır. Bu yönüyle de toplumdaki sömürü ilişkilerini ve ekonomideki büyümenin ve zenginliklerin ne pahasına ve kimler tarafından yaratıldığını gizlemeye hizmet etmektedir.

Ayrıca azgelişmişler için büyümeden daha önemli bir sorun kalkınma ve sanayileşmedir. Çünkü bu ülkeler genelde gelişmişlerden daha hızlı büyüseler de (örneğin Türkiye) kapitalist bir üretim tarzı içinde kalkınmamakta ya da sanayileşmemektedir.

İktisadi büyüme kavramı pratikte toplumdaki sınıfsal eşitsizlikleri açıklayamadığı gibi bu tür eşitsizlikleri gizlemek, perdelemek için kullanılmaktadır. Örneğin birkaç banka ya da sınıflı tekellerin kâr ettiği ortalama, kişi başına düşen gelir de büyümekte, iktisadi büyüme de hızlanmaktadır. Nitekim son 10 yıldır 10 milyon aileyi yoksulluk yardımlarıyla yaşamaya mahkum eden büyüme stratejisi dolar milyarderi sayısını kırkın üzerine çıkartabilmiştir. Bu anlamda İktisadi büyüme gerçekte, sermayenin, servetin büyümesidir.

Kapitalist büyüme sırasında hem emek hem de çevre daha fazla sömürülmekte, daha fazla tahrip edilmektedir. Türkiye’de nükleer santrallere ilave olarak, hali hazırda, Trabzon’dan Rize’ye, Artvin’den Bingöl ve Dersim’e kadar çok sayıda HES yapılması planlanmış durumdadır ve bunların bazılarının inşaatı yöre halkının muhalefetine ve aleyhteki mahkeme kararlarına rağmen sürdürülmektedir. Son döneme damgasını vuran ve bir kentsel talana dönüşen TOKİ - özel sektör işbirliği ile gerçekleştirilen konut ve AVM inşaatları ise bir yandan rant üzerinden servet birikimini hızlandırırken diğer yandan da kent ve çevre felaketlerine neden olmaktadır.

2015 BÜTÇESİ EKOLJİK YIKIM VE TAHRİBAT BÜTÇESİDİR

10 Maddede Türkiye’nin Çevre Karnesi⁶²

Avrupa Komisyonu Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu’na göre:

1- Türkiye, Çevre ve İklim Değişikliği faslını AB katılım müzakereleri kapsamında 21 Aralık 2009’da müzakere etmeye başladı. Müzakereye açıldığı dönemde, o dönem Dışişleri Bakanı olan şimdiki Başbakan Ahmet Davutoğlu, “insani boyutu çok yüksek olan çevre faslının açılmasının Türkiye’nin kendi insanının statüsünü yükseltme isteğinin teyidi” olduğu yönünde bir açıklama yapmıştı. Bu açıklamanın üzerinden beş yıl geçmesine rağmen, mevzuat uyumunda ve AB hedeflerine erişimde hala yerinde saymaya devam ediyor. Hükümet milyonlarca ağacı kesmeyi, dereleri kurutmayı, dağları delmeyi, tarım alanlarını imara açmayı, SİT alanlarını yağmalamayı sürdürüyor.

2- Daha önceki yıllarda açıklanan İlerleme Raporları’nda, “Çevre” adını taşıyan başlığın adı, 2012’de “Çevre ve İklim Değişikliği” olarak değiştirildi. Bu, Türkiye’de yeterince gündemde olmasa da, bundan böyle iklim değişikliği de artık AB’nin müktesebatına dâhil oluyor demektir. Türkiye’nin iklim değişikliği ile ilgili herhangi bir uyum çalışması yapması ya da seragazi emisyonu azaltım hedefi açıklaması şöyle dursun, seragazi emisyonu 439,9 milyon ton CO2 eşdeğerine yükselen Türkiye, 1990’a göre yüzde 133,4 artış gerçekleştirdi. Bunda en büyük payı yüzde 70,2 ile enerji kaynaklı emisyonlar aldı.

3- 2013’teki İlerleme Raporu’nun bu başlıkta yer alan değerlendirmelerinde ilk sırasındaki mega projelerin ÇED (Çevresel Etki Değerlendirme) süreçlerine ilişkin muafiyet eleştirisi, yine ilk sırada yer aldı. Bu yılki raporda, “Ekim 2013 tarihinde Türkiye, ÇED konusuna ek muafiyetler getirerek, Çevresel Etki Değerlendirme Direktifi’nin gereklilikleriyle tutarlı olmayan şekilde mevzuat değişikliğine gitti. Bazı büyük altyapı projeleri, mikro HES’ler ve üçüncü köprü ÇED prosedürlerinin dışında kaldı. Anayasa Mahkemesi, müktesebatla uyumlu olmayan, yatırımlara muafiyet tanıyan iki değişikliği iptal etti. ÇED’e ilişkin yapılan mevzuat değişiklikleri endişe yaratmaktadır” dendi.

4- 2013’teki raporda, müzakere sürecinde AB mevzuatına uygun hale getirilmesi gereken ve ÇED’e daha geniş bir çerçeve getiren Stratejik Çevresel Değerlendirme ile ilgili çalışmaların da henüz başlamadığına dikkat çekilmişti. 2004’ten bu yana AB’de SÇD uygulaması zorunlu,

⁶² www.T24.com.tr Pelin CENGİZ

Türkiye’de bırakın uygulamasını neredeyse adımı bilen yok. Bu yılki raporda, SÇD ile ilgili uyum çalışmalarının sürdüğü ifade edilmekle birlikte, Aarhus Konvansiyonu’na atıfla, “Türkiye çevresel konularda adaletle bilgi, halkın katılımı müktesebata uyumlu olmalıdır, halkın katılımını sağlamak çevre ve iklim değişikliği üzerinde önemli etkileri olacak yatırım kararları üzerindeki anlaşmazlıkların çözümü için net bir çerçeveye sağlayacaktır” dendi.

5- Bu başlıkta, en büyük eleştirilerden biri, Türkiye’nin seragazi emisyon azaltım hedefi olmamasına geldi. “Emisyonları çok yüksek seviyede bulunan Türkiye’nin ulusal iklim değişikliği eylem planı, kapsamlı bir seragazi emisyonu azaltım hedefinden yoksun durumda. Bu kadar yüksek seviyede emisyonla sahip olmasına rağmen ileriye dönük emisyon azaltım hedefi yok. Uluslararası düzeyde, Türkiye’nin özel şartları Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) ve Kyoto Protokolü kapsamında kabul edildi. Aralık 2013’te UNFCCC’ye beşinci ulusal bildirimini yaptı ancak, burada herhangi bir seragazi projeksiyonundan bahsedilmedi” dendi.

6- Yine, raporda, iklimle ilgili konularda çok sayıda etkinliğin düzenlenmiş olmasıyla birlikte, iklim meselesiyle ilgili önemli ölçüde bilinçlendirmeye yönelik organizasyonların artırılması gerektiği ifade edildi. Geçen yılki raporda, iklim değişikliğiyle mücadelede ayak uydurma konusunda her seviyede farkındalık yaratma stratejisine ihtiyaç olduğu belirtilmişti.

7- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde özel bir İklim Değişikliği Dairesi’nin yeniden kurulmasının, idari kapasite için olumlu bir adım olduğu belirtilen raporda, iklim, çevre ve kalkınma gündemlerine ilişkin olarak ilgili bakanlıklar arasında tamamlayıcılığın geliştirilmesinin daha iyi olacağına dikkat çekildi. Daha önceki yıllarda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın çevre ve kalkınma arasında bir denge bulamadığından bahsedilmiş, özellikle büyük altyapı projelerinin uygulanması sırasında çevresel unsurlara yeterli önem verilmediği vurgulanmıştı.

8- Yine, 2013’te AB sınırları içinde belirlenmiş doğal çevre koruma ağı Natura 2000’de yer alması gereken SİT alanlarının halen belirlenmediği kaydedilmişti. Bu yıl da değişen pek bir şey yok. “Doğa koruma ile ilgili çerçeve mevzuat, ulusal biyoçeşitlilik stratejisi ve eylem planının hala kabul edilmesi gerekiyor. Taslak halindeki Doğa Koruma Kanunu AB müktesebatı ile uyumlu değildir. Potansiyel Natura 2000 alanları hala tespit edilmemiştir. Türkiye sulak alanlar, ormanlar ve SİT alanlarına yatırımların önün açan bir dizi kanun çıkarmıştır ancak bunların hiçbiri ilgili müktesebat ile uyumlu değildir” ifadelerine yer verildi.

9- AB İlerleme Raporu’nun 27. faslı olan Çevre ve İklim Değişikliği başlığıyla ilgili en kritik ifade ise şu cümlede geçti: “Çevre konusunda esas mesele, ekonomik büyüme ile çevresel kaygıları dengelemek.”

10- Sonuç olarak, yasal mevzuat AB ile uyumlu olsa da, uygulama son derece zayıf. Mevzuata uyum ve uygulama alanlarında daha kuvvetli bir siyasi irade ile çevre ve iklim değişikliği konularında düzenli diyalogun yeniden kurulmasına ihtiyaç duyulduğu kaydedildi. Hem yurtiçinde, hem de uluslararası düzeyde daha iddialı ve koordineli bir iklim ve çevre politikasının oluşturulması ve uygulanmasına ihtiyaç olduğuna dikkat çekilirken, stratejik

planlama, kapsamlı yatırımlar ve güçlü idari kapasite gerekliliğinin olduğu ifadelerine yer verildi. ÇED ve doğa koruma konusundaki yasal değişikliklerin çok ciddi endişe kaynağı olduğu belirtildi. “2015 yılının ilk çeyreğinde Türkiye, 2015 yılında imzalanması öngörülen yeni küresel iklim değişikliği anlaşmasına yönelik katkısını belirlemek zorundadır. Söz konusu alanlarda sivil toplum örgütleri ve diğer kurumlar ile işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir”

TÜRKİYE’NİN İKLİM KARNESİ

26 Kasım – 7 Aralık 2012 tarihleri arasında Katar’ın başkenti Doha’da başlayan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 18. Taraflar Konferansı nedeniyle açıklanan raporda; Türkiye’nin sera gazı salımlarındaki artış, buna sebep olan yatırımlar ile iklim değişikliğine uyum politikalarındaki eksiklere değinilirken, Türkiye’nin uluslararası müzakerelerdeki tutumu da masaya yatırıldı.

İklim Ağı’nın hazırladığı raporda öne **çıkın tespitler şöyle:**⁶³

- Türkiye, 2010 yılı sera gazı salımlarını 1990 yılına göre %115 arttırdı. Ülkemiz, söz konusu dönemde sera gazı salımlarını en fazla arttıran ülke oldu.
- Bilim insanları iklim değişikliği ile mücadele etmek için fosil yakıt kullanımlarımızı azaltmamız gerektiğine dikkat çekiyor. Türkiye, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü’ne taraf olmasına rağmen, 8.404 MW’lık kurulu güce sahip 23 yeni kömür santrali yapılmaya devam ediyor. İlan edilmiş, lisans almış ve lisans başvurusu yapmış 28 santral ise sırada bekliyor. Oysa kömür yakıtlı termik santraller, küresel iklim değişikliğine neden olan sera gazı salımlarının en büyük kaynağı.
- Kömür yakıtlı termik santrallere diğer fosil yakıt santral yatırımlarını eklediğimizde, 21.764 MW kurulu güce sahip fosil yakıt dayalı projenin halen inşa halinde olduğu görülüyor.. Bu yatırımlarla Türkiye’nin iklim değişikliğine olumsuz katkısı artarak devam ediyor.
- DARA tarafından hazırlanan rapora göre (Climate Vulnerability Report), Türkiye’de 2010 yılında iklim değişikliği bağlantılı doğal felaketlerden 2,5 milyon kişi etkilendi ve tahmini olarak 35 bin kişi bu felaketler sonucunda hayatını kaybetti. Ancak ülkemiz halen iklim değişikliğine uyum konusunda etkin politika ve uygulamalar hayata geçirmiyor.

Türkiye’nin uluslararası iklim müzakereleri yaklaşımı “bekle-gör” den ibaret. Dolayısıyla, hazırlanacak bir uluslararası anlaşmaya ve çözüme ortak olma fırsatını kaçırıyor, Bu politikalar yüzünden, gelecek nesilleri de, yüksek karbon ekonomisinin ve hızla arttırdığı sera gazı salımlarının bedellerini ödemeye mahkûm ediyor.

⁶³ www.iklimdegisikligi.org

TÜRKİYE'DE 2023'E KADAR 2 BİN 500 HES YAPILACAK

Türkiye' de yapımı biterek üretime geçen, yapımı devam eden ve yapılması planlanan yaklaşık 2 bin 500 HES projesi mevcuttur. Bu HES projelerin tamamının 2023'te tamamlanması öngörülmektedir. Bu santrallerin tamamı tamamlanıp üretime geçtiğinde bile ülkemizdeki enerjinin sadece yüzde 5'ini karşılayacaktır. Üstelik sadece 25-35 yıl için. Derelerin getireceği alüvyonlara bağlı olarak ömrü biten her bir HES'e yeniden işlev kazandırabilmek için, derelerin yönü tekrar değiştirilecek ve eğer şimdiden dur demezsek, bu doğa katliamı, bu ölüm oyunu kurumayan tek bir dere kalmayınca kadar sürecektir.

Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı illerde başlanan projeler ile ilgili çalışmalar hızla devam ediyor. 2008 yılında GAP Eylem Planı'nın açıklanmasından sonra Diyarbakır'daki sulama projeleri de büyük bir ivme kazandı.

DSİ 10. Bölge Müdürlüğü'ne (Diyarbakır) bağlı, 41 bin 163 km²'lik bir alanda **Diyarbakır Merkez olmak üzere Batman, Siirt, Şırnak ve Mardin** illeri bulunmaktadır.

Bölgedeki en önemli projelerden biri **Silvan Projesi**, diğeri de **Kralkızı-Dicle** Projesi'dir.

Silvan'da temeli 4 Mayıs 2012 tarihinde 4 bakanın katılımı ile atılan ve 31 Ocak 2017 tarihinde tamamlanması beklenen Silvan Baraj Projesi, Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu'nun girişimleri sonucu Bakanlar Kurulu'nun kararı ile 9 Eylül 2016 tarihine çekildi.

Karar yöre halkı tarafından "HPG'nin geri çekilmesini fırsat bildiler" şeklinde yorumlanırken, Silvan'ın 18 kilometre kuzeyinde olup Kulp Çayı ve Göderni (Taşköprü) Çayı'nın birleştiği yerde inşaa edilen Silvan Barajı yaklaşık 178 kilometre kareyi kapsıyor. Bölge halkında tedirginliğe neden olan baraj için 18 köy boşaltılırken, 50 köyün ise aktif olarak barajdan etkilenmesi bekleniyor.

Silvan Projesi kapsamında Silvan Barajı, Pamukçay Barajı, Ambar Barajı ve Silvan İletim Tüneli projelerini hayata geçirildi. Silvan Projesi toplamda 6 milyar TL bedelinde bir proje. Silvan Barajı, projenin en önemli su kaynağıdır ve bununla birlikte 7 tane depolama tesisi olacağı belirtiliyor.

Silvan Projesi, 2 milyon 450 bin dekar alanı sulayacak bir proje. Bunun 1 milyon 930 bin dekarı cazibeli sulama alanı. 2016 yılında bitirilmesi hedeflenen Silvan Projesi bittiği zaman ülkemize 880 milyon TL sulamadan, 120 milyon TL de enerjiden olmak üzere toplam 1 milyar TL katkı sağlayacak ve 6 yılda kendisini amorti edeceği belirtiliyor. Oysa doğaya vereceği zararın amortisi bile yok!

Diğer bir proje ise **Kralkızı-Dicle Projesi**. Kralkızı-Dicle Projesi'nde GAP Eylem Planı kapsamında cazibe ana kanalının Diyarbakır Şehir Çıkışı'na kadar mevcut su kanalına takriben 202 km'lik ana kanal ihalesini yapıldı ve çalışmalara başlandı. Aynı anda Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nce toplulaştırma uygulama alanı ilan edilen proje sahasındaki inşaat çalışmaları ilgili kurumla koordineli olarak devam etmekte.

Serhat bölgesinde HES yapımları arttı

Çözüm süreci ile birlikte Serhat bölgesinde sadece **Van'da** bilenen **11** tane HES projesinden bazılarının yapımına başlanırken, bazıları ise yapım aşamasında. Bölgede yapılan HES'lerin sadece yapımçı firmalara fayda sağladığı ve yapıldıkları yerlerde yaşayan yurttaşlara ciddi sıkıntıların yanında büyük zararlar veren HES'ler, ekolojik denge açısından da ciddi zararlar veriyor. Başta Van olmak üzere Serhat bölgesinde yapılan ve yapımına karar verilen HES'ler şunlar:

- Van'ın Muradiye ilçesinde bulunan turistik Muradiye Şelalesi'nin alt kısmında ve üst tarafında yapılan 2 HES projesi mevcut yerde bulunan 12 dönüm tarım arazisi ve bunun uzantısı olan 25 dönümlük tarım arazisini kuraklaştıracağı gibi dünyada sadece Van Gölü'nde yaşayan İnci Kefali balığının üreme döneminde gerçekleştirdiği göç esnasında kullanmış olduğu güzergâhta yapılarak, balıkların geçişini güçleştirdi. Doğal olarak İnci Kefali'nin geçişine engel olacak HES'lerin yapımı sırasında Muradiye Belediyesi tarafından durdurulmasına ilişkin dava açılarak ruhsatı olmadığından dolayı mühürlendi; ancak yapımçı firma tarafından mühür kırılarak, HES yapımı durdurulmayarak aktif hale getirildi.
- Van'ın Bahçesaray ilçesinde geçen ve Serekani (Subaşı) mevkinde mağara şeklinde bir kayalıktan çıkan kaynak suyu ve çıkan su üzerinde laboratuvarla yapılan analizlerde dünyada içimi en yumuşak sulardan bir tanesi iken kaynak suyun çıkış noktasında HES yapılmak isteniyor. Mağaradan çıkarak güzelliği ile göz kamaştıran Müküs Çayı'na dökülen suyun geçtiği güzergah üzerinde ilçenin en verimli arazileri bulunuyor. Yapılacak olan HES ile bu arazilerin kuraklaşmanın yanı sıra turistlerin kilometrelerce uzak yerlerden görmek için geldiği Müküs Çayı ve kaynağındaki doğallık yok olacak.
- Van'ın Erciş ilçesinde de yapılması planlanan 3 tane HES projesinin ise ihalelerinin yapıldığı ve en kısa zaman yapımına başlanacağı öğrenildi. Erciş'in Zilan Ovası'nda yapılması planlanan HES'ler için özellikle Zilan Ovası'nın seçilmesi akıllara 16 Temmuz 1930 yılında Zilan Deresi'nde gerçekleştirilen Zilan katliamının unutturulmasını ve katliama dair izlerin silinmeye çalışıldığı sorusunu akıllara getiriyor. Öte yandan burada yapılmak istenen HES'lerin endemik bitki örtüsü ile bilinen Zilan Ovası'nda Zilan katliamından sonra aradan geçen on yılların ardından ikinci bir katliam niteliği taşıyor. Erciş'te yapılması planlanan HES'lerin Hasan Abdal ve Köycük köyleri ile Morgedik Barajı'nın yanında olarak belirlendiği öğrenildi.
- Van'ın Çatak ilçesinde ise ilçeye 5 kilometre uzaklıkta bulunan ve her yıl Mayıs ayında 100 metre yükseklikten köpükler içerisinde akarak inen Kanî Spî Şelalesi'nin su yatağında HES yapılmak isteniyor. Burada yapılacak olan HES ile Kanî Spî'nin bozulacak olan doğallığının önüne geçmek için yapılan herhangi bir çalışma da bulunmuyor.

- Bölgede yapılmak istenen bir diğer HES projesi ise Hakkari'nin Şemdinli (Şemzînan) ve Çukurca ilçelerinden geçen çayların üzerinde yapılması planlanıyor. Yine Hakkari Merkez ilçeye bağlı Üzümcü köyünde bulunan çay üzerinde HES yapılması planlandığı bu günlerde HES'lerin ihalesini almak isteyen Seyithanoğulları Firması ve Hakkari Valiliği arasında görüşmelerin yapıldığı öğrenildi. Öte yandan yapılacak olan HES'lerin altyapı çalışmalarının devam ettiği belirtildi.
- Bitlis'in Hizan ilçesinde yapılacak olan HES ise Nazar Çayı (Pîra Azê) üzerinde yapılması için çalışmalarına başlandığı belirtildi. Su kaynağının Kuludere (Heşat) bulunduğu çevre köylerden gelen diğer suların birleşmesi ile de geçtiği Nazar Köprüsü mevkinde suyun önünün kesilerek, HES sahası olarak belirlenmiş durumda.
- Doğası ve güzellikleriyle yaşamımızda önemli bir yer tutan Van adeta HES'lerin kalesi yapılmak istenmektedir. Muradiye Şelalesi'nin ardından bu defada Çatak'ta bulunan ünlü Kani Sipî ve Bahçesaray'a HES yapılacak. Muradiye'de yapılan HES'ler sit alanında yapıldığı için yargı yoluna başvuruldu; ama Bahçesaray ve Çatak'ta böyle bir durum yok.

Munzur'u yok etmek için 2 baraj projesi daha!

Baraj ve yüzlerce Hidroelektrik Santral (HES) ile enerjiden çok güvenliğin sağlanmaya çalışıldığı iller arasında yer alan Dersim'de alınan mahkeme kararlarına rağmen HES ve baraj yapımları devam ediyor. Dersim'de yapımı planlanan, enerji üreten ve inşaat halinde olan 23 Hidroelektrik Santrali (HES) projesi bulunurken, Dersim-Ovacık arasında uzanan ve 42 bin hektarlık bir alanda bulunan ve 1971 yılında "Milli Park" olarak ilan edilen Munzur Vadisi'nde ise 4 baraj ve 5 HES projesi bulunuyor.

Doğa, tarih, yaşam ve inanç alanlarının yok olmasına göz yummayan Dersim halkı ile avukatların baraj ve HES'lere karşı verdiği hukuk mücadelesinin sonucu Munzur Vadisi üzerinde yapılması planlanan Konaktepe Barajı ile Konaktepe 1 ve Konaktepe 2 HES projelerini Danıştay 13. Dairesi, "Munzur Vadisi Milli Parkı gibi doğa koruma statülerine sahip alanlarda hiçbir şekilde ekolojik dengeyi bozacak işlem ve eylemlere müsaade edilmeyeceği ancak ve ancak vazgeçilmez ve kesin zorunluluk şartlarının bulunması halinde kamu yararı açısından ve gerekli işlemler yapılarak, izin verilebileceği" kararı vererek iptal etmişti. Ankara 8'inci İdare Mahkemesi ise Munzur Vadisi'nde yapımı planlanan Bozkaya Hidroelektrik Santrali (HES) için yürütmeyi durdurma kararı almıştı.

Munzur Vadisi'nde planlanan 2 baraj daha ortaya çıktı.

12 Eylül sonrası 1983 yılında Milli Güvenlik Konseyi tarafından hazırlanan Munzur Projesi'nin o dönemin Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan mastır planı kapsamında Akyayık, Kaletepe, Bozkaya, Konaktepe ve Uzunçayır barajlarının yanı sıra ismini yeni öğrendikleri Yoğunçam ve Gülyayla baraj projelerinin de ortaya çıktı.

NÜKLEER’e HAYIR!

Nükleer santraller yolu ile elektrik elde edilmesi, bütün diğer enerji elde etme teknolojileri ve yatırımları gibi; teknolojisi ve yer seçiminden tutun da normal çalışma koşullarında ve kaza halindeki sağlık ve çevre etkileri, beklenen fiyat artışlarına rağmen süreklilik arzeden, tamamen dışa bağımlı yakıt desteği gereksinimi; savaş halinde koruma zorluğu; radyasyonlu atıklarının yok edilmesi, ekonomik ömür sonu santral sökülmesi ve bütün bunların maliyet hesaplarına değin, bilimin bütün dallarını ve toplumun bütün çıkar gruplarını ilgilendiren teknik bir konudur.

- Çevreye yayılan zararlı radyasyonun en önemli kaynağı olan nükleer santral kazaları ve radyoaktif atıkları; karşılaştığımız çevre sağlığı riskleri bilimsel tabloda en ağır risk grubu olan hem "gözlemlenemez", hem de "denetlenemez" riskler arasındadır.
- Nükleer santral ve zararlı radyasyon konusunda Türkiye'nin hukuk metinlerinde nükleer suç ve cezası tanımlanmamıştır
- Çevreyi ve sağlığı etkileyen nükleer santral gibi önemli yatırım kararlarında danışma ve karar verme süreçlerine katılıma dair birey hakları, ülkemizde eksik ve engellerle doludur.
- Enerji ve nükleer enerji yalnızca sanayi sektörünün değil; tarım, orman, turizm, sağlık gibi tüm sektörlerin içinde bir yerdedir.
- Küresel ısınmanın çözümü diye nükleer santral yatırımı yağmurdan kaçarken bataklığa saplanmaktadır.
- Ülkemizde ÇED, ticari bir iş olarak özel firmalara yaptırılmaktadır. Bu nedenle işletme ÇED'e değil; ÇED işletmeye uydurulmakta; bazı (madencilik, petrol arama gibi) sektörler kapsam dışında tutularak ÇED anlamsızlaştırılmaktadır. Ülkemizin uygulanmayan mahkeme kararları ile dolu bozuk çevre koruma sicili bizlerin ve tüm yurttaşların nükleer santraller konusunda son derece ihtiyatlı olmasını gerektirmektedir.
- Nükleer santraller, hiçbir ülkede sigorta şirketlerince sigortalanmaz; çünkü bir nükleer kaza sonucunda oluşacak ve kuşaklar boyu sürecek, Çernobil Felaketi'nde olduğu gibi bir kaç ülkenin ekolojik felâket bölgesi ilan edilmesine neden olabilecek insan ve çevre sağlığı kayıplarının maddi ve manevi boyutu, tahmin edilemeyecek ve karşılanamayacak ölçüde büyük olabilir.
- Riskin en büyüğü atıkların yönetimi ile ilgilidir. Ne yazık ki, bazılarının yarısının yok olması için 210 000 (iki yüz on bin) (teknetyum) ile 15,8 milyon (onbeş milyon sekizyüz bin) (iyot-129) yıl gereken radyasyonlu atıkları tehlikesiz olarak yöneten bir teknoloji henüz geliştirilememiştir.
- Nükleer santraller, gerek yatırım ve işletme aşamasında; gerekse atıkları ve ekonomik ömür sonu sökülmesi yüzyıl süren radyasyonla kirlenmiş santral parçaları nedeni

ile kirli, yatırımı ve ürettiği enerji maliyeti pahalı olduğu kadar tümüyle dışa bağımlı ve yakıt kaynakları sınırlı teknolojilerdir

Yukarıda açıkladıklarımızdan anlaşıldığı gibi, Türkiye'ye nükleer santral yapma kararı bilimsel değil, siyasal bir seçimdir.

Fukuşima Nükleer Santrali kazasından sonra Japonya'da kurulu olan 54 nükleer santralden 52'sini kapatıldı ve geçtiğimiz yıl hiçbir enerji sıkıntısı olmadı. Almanya nükleer santrallerinin 2020'ye kadar tamamen devreden çıkartılmasını karar altına aldı. İsviçre 2034'e kadar 5 reaktörünü kapatacak. Belçika 2016-2025 arasında nükleer programını tamamen ortadan kaldıracak. Brezilya 2030'a kadar yapmayı öngördüğü 4 nükleer santral inşa planını iptal etti ve dünyadaki genel trend nükleer enerjiden vazgeçme yolunda.

Acele Kamulaştırma

2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun Acele Kamulaştırma başlıklı 27. maddesinde: "3634 Sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya aceleciliğine Bakanlar Kurulunca karar alınacak hallerde veya özel kanunlarla öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olan taşınmaz malların kamulaştırılmasında kıymet takdiri dışındaki işlemler sonradan tamamlanmak üzere ilgili idarenin istemi ile mahkemece yedi gün içinde o taşınmaz malın 10. madde esasları dairesinde ve 15. madde uyarınca seçilecek bilirkişilerce tespit edilecek değeri, idare tarafından mal sahibi adına 10. maddeye göre yapılacak davetiye ve ilanda belirtilen bankaya yatırılarak o taşınmaz mala el konulabilir." kuralına yer verilmiştir.

3634 Sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'nun 1.maddesinde ise; "Seferberlik ve savaş hali ile bu hallerin henüz ilan edilmemiş olduğu ancak savaşı gerektirebilecek bir durumun meydana geldiği gerginlik ve kriz dönemlerinde yapılacak seferberlik hazırlıkları ile kıtaların toplanması esnasında, alelade vasıtalarla temin edilemeyen bütün askeri ihtiyaçları veya hizmetleri bu Kanun hükümleri dairesinde vermeye veya yapmaya her şahıs borçludur" denilmek suretiyle kanunun hangi koşullarda uygulanacağı belirtilmiştir.

2.Dünya Savaşı öncesi, Türkiye'nin savaşa girme olasılığı gözetilerek 1939 yılında çıkartılan bu kanun ile savaş koşullarındaki acil askeri ihtiyaçların karşılanması için Bakanlar Kurulu'na yurt savunması gerekçesiyle ihtiyaç duyulan taşınmazlara "el koyma" yetkisi verilmiştir. Bu halde dahi "askeriye" bu yetkiyi tek başına kullanamamakta ve ihtiyaç duyduğu taşınmazla olağan kamulaştırma prosedürü dışında el konulabilmesi için Bakanlar Kurulu'nun kararına ihtiyaç duyulmaktadır. El koyma kararı ve hangi taşınmazlara el konulduğu belirtilmek suretiyle Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır.

"Savaş Hukuku" içinde istisnai bir kamulaştırma yolu olarak getirilen "Acele Kamulaştırma" uygulaması, AKP Hükümeti döneminde olağan bir kamulaştırma yolu haline getirilmiştir. 2004 yılında TBMM'nin iradesi yok sayılarak Bakanlar Kurulu kararı ile EPDK'ya Acele Kamulaştırma yetkisi devredilmiştir. EPDK, enerji, madencilik, doğalgaz ve petrol sektörlerinde bu yetkiyi hiçbir yasal sınırlama ve denetim olmadan kullanmaktadır. EPDK

tarafından lisans verilen şirketlerin talebi üzerine Acele Kamulaştırma yoluna gidilmektedir. Genelkurmay Başkanı'na savaş koşullarında tanınmayan el koyma yetkisi, şu anda sayılan sektörlerde faaliyet yürüten ve hükümete yakın olan şirketlere tanınmaktadır.

Türkiye'deki enerji yatırımları içerisinde sadece HES projelerinin sayısı iki bini geçmektedir. Bu **istisnai kamulaştırma yolu** ile EPDK, Türkiye'nin hemen her yerindeki taşınmazlara özel şirketler lehine el koyma yetkisine kavuşturulmuştur. Taşınmazları hakkında EPDK tarafından Acele Kamulaştırma Kararı alınan yurttaşlar, Bakanlar Kurulu kararlarından farklı olarak, EPDK kararlarının yayımlanması yönünde bir düzenleme olmadığından, ancak taşınmazlarına el konulduktan sonra bu kararlardan haberdar olmaktadır.

Acele Kamulaştırma yoluna itiraz davaları kazanılsa bile yargının verdiği yürütmeyi durdurma kararlarına uyulmamaktadır.

Bakanlığın Bütçe Raporu Sunuş Metni ve 2015 Merkezi Bütçe Tasarısı, Temel Toplumsal ve Ekonomik Sorunları Daha da Derinleştirecek Niteliktedir.

Bütçe raporunda aşağıdaki hususlar belirtilmiştir:

- **Tüketimin artması** desteklenecek, gereken stratejiler uygulanacaktır: Büyüme oranı 2013 için %4.1, 2014 olası büyüme yüzdesi %3.3 olarak verilmektedir. 2015 de büyümenin % 4 olması hedeflenmektedir. Büyüme tüketimdeki artışa bağlanmakta, iç talepteki canlanma ile tüketimde 1.3 puanlık artış olacağı planlanmaktadır.⁶⁴ **Uluslararası para akışının ve iç talebin azalmasını**, Iraktaki iç savaşı büyüme hedeflerinin önündeki risk olarak görmektedir.⁶⁵

TC hükümeti meclisten çıkardığı tezkere ile Kobanê' deki savaşı önlemek yerine savaşın küreselleşmesine, DAİŞ'e destek ve katkı vermiştir.

- 2014 Genel devlet açığının GSYH ye oranının 0.8 ile OECD ortalamalarının dörtte biri Maastricht ortalamasının üçte biri olduğunu belirtmektedir.⁶⁶
- Vergi yatırımlarını düşürerek özel sektörün yatırımlarının önünün açıldığı, rekabet gücünün arttırıldığı belirtilmektedir.⁶⁷

Kanun sunumundan; tüketim alışkanlığını arttıracak AVM ler, kredi kartı kullanımında artış, çocuklara yönelik tüketimin arttırılması ve tasarrufların bankada uzun erimli tutulması için politikalar üretileceği anlaşılmaktadır. AVM lerdeki artış aynı zamanda AVM lerin elektrik tüketimlerindeki artışı da beraberinde getirmiştir. Kalkınma Bakanlığının 10. Kalkınma planına (2014-2018 e) göre: Türkiye'de 2000 yılında toplam 44 AVM bulunurken, Ekim 2013 itibarıyla Türkiye'deki toplam AVM sayısı 333'e ulaşmıştır (istanbulda 96, ankarada 35,

⁶⁴ Bütçe Raporu s10, s11

⁶⁵ Bütçe Raporu s11

⁶⁶ Bütçe Raporu s13

⁶⁷ Bütçe Raporu s16

izmirde 19 adet). Türkiye'nin büyümesine katkı verecek dört ana eksen belirlenmiştir. Bunların başında da pazarların tüketici odaklı hale gelmesi hedeflenmektedir. 10. Kalkınma planına göre Ticaret hizmetleri sektörünün önümüzdeki yıllarda tüketici odaklı gelişme eğiliminin devam edeceği öngörülmektedir. Bu da daha fazla AVM daha fazla elektrik tüketimi anlamına gelmekte, enerjiye ihtiyaç arttırılmakta, daha fazla enerji projesi yapımı anlamına gelmektedir.

Özel sektörün önünün açılması enerji projelerinin, HESler, kayagazı sondajlarının, Nükleer santrallerin, Termik-Çimento- Taş ocağı –Liman işletmeciliği ortak kullanımlarının artacağına işaret etmektedir. Proje alanlarına , madenlere, santrallara vb ulaşım için, Enerji nakil Hatlarının yapılacağı yerlere ulaşım için metaların taşınımı için daha fazla yol yapımı anlamına gelmektedir.

- Kuraklığın etkisi ile gıda fiyatlarının eylül ayında %14 gibi bir artışa sahip olduğu 8.9 puan olan enflasyonun 3.4 puanının gıdadan kaynaklandığını belirtmektedir.⁶⁸
- **Yapısal düzenlemelerle** Gıdaya bağlı yükselmekte olan enflasyonun, orta ve uzun vadede verimlilik artışı yöntemleri ile aşılabacağı belirtilmektedir.⁶⁹
- Enflasyonu düşürmek için ise Türkiye küresel katma değer zincirinde daha yükseklerle çıkmak, tasarrufu arttırmak ve **enerjide dışa bağımlılığı azaltmak** hedeflenmektedir.⁷⁰

Kuraklık artışının sulara müdahale, HES'ler ve şişeleme ile suların metalaştırılması, doğasından ve canlılardan koparılması, ormanların, meraların, yeraltı katmanlarının köprü, yol, maden işletmesi vb projelerle tahrip edilmesi ve ekolojik sistemde yarattığı tahribat nedeniyle olduğu bütçe raporunda irdelenmemektedir.

Suya erişilememenin (HES'lerle suların doğal akışından koparılmasının, metalaştırılmasının) tarımsal üretime etkisi, tarım desteklerinin azaltılmasının, tarım alanlarının maden işletmeciliği (Soma ve Elbistan Termik santralleri ve kömür işletmeciliğinde, Murgul, Uşak Eşme, Turgutlu Çaldağ, Bergama altın, gümüş, bakır, nikel vb maden işletmeciliğinde olduğu gibi) kullanımına sokulması, güneş tarlalarının konya ovasını, Kaya gazı üretimlerinin Trakya ve Güneydoğuda Amed – Hozat –Sirvan arasını tehdit edecek olması gıdaya erişimi, suya erişimi giderek azaltacağı, gıda fiyatlarında ve buna bağlı enflasyonda artışın artarak süreceği açıktır.

Elektrik tüketiminde artışın büyük bir kısmı AVM'lerden kaynaklanmaktadır. Enerji tüketiminin arttırılması, enerjiye gereksinim var iddialarının artışı, daha fazla doğal alanların enerji politikaları ile sömürülmesi anlamına gelmektedir.

Son 12 yılda iş cinayetlerinden ölenlerin sayısı 14455⁷¹ işçi yaşamlarını yitirdi Bunun bir kısmı AVM, yol Köprü, HES inşaatlarında ve madenlerde yaşandı. 2014 yılının ilk on ayında

⁶⁸ Bütçe Raporu s22

⁶⁹ Bütçe Raporu s23

⁷⁰ Bütçe Raporu s24

ise 1600 işçi , 2014 yılının ilk sekiz ayında en az 39 çocuk işçi yaşamını yitirdi. Bunun hızla artacağı olasıdır.

Yeni düzenlenen (25.11.2011 sayılı resmi gazete)CED yönetmeliği ile de vadiler arası taşınım yasal hale getirilmiştir. Böylece vadiler arası borularla tüketiciye şirketler suları aktarabilecektir.

- Öncelikli sektör ve alt sektörlerde yer alan ve programa yeni alınması gereken projelere ödenek tahsisi veya ödeneklerinin artırılmasında kullanılmak üzere genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ile özel bütçeli idarelerin projelerine ilişkin mevcut veya yeni açılacak tertiplere aktarma.⁷²

Enerjide dışa bağımlılığın azaltılmas gerekçesi öncelikli sektörlerin başında enerji sektörü geleceği, daha fazla enerji projelerinin hayata geçirileceğine işaret etmektedir. Ve yatırımların artırılması için bu alanda yeni yapılacak projelere, özel sektöre fasıl aktarımı ile dahi kolaylık sağlanmaktadır. Önümüzdeki dönemde daha fazla enerji projesinin destekleneceği açıktır.

- Kurulu gücü 500 MW üzerinde olan baraj ve HES projeleri, Gebze-Haydarpaşa, Sirkeci-Halkalı Banliyö Hattının İyileştirilmesi ve Demiryolu Boğaz Tüp Geçişi İnşaatı Projesi, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca gerçekleştirilecek şehir içi raylı ulaşım sistemleri ve metro yapım projeleri ile diğer demiryolu yapımı ve çeken araç projeleri hariç) 2015 yılında başlanabilmesi için proje veya işin 2015 yılı yatırım ödeneği, proje maliyetinin yüzde 10'undan az olamayacağı belirtilmektedir.⁷³

Anadolu yakasından tüp geçit çalışmaları sürmektedir. Kanun tasarısına şart olarak konulan projeler bir yandan hayata geçirilmeye devam edilmektedir. Kazı çalışmaları sürmektedir.

- Fonların kullanımına ilişkin yetki Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığından sorumlu Başbakan Yardımcısı, Millî Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Sağlık Bakanı, Orman ve Su İşleri Bakanı veya Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanına tanınmıştır.⁷⁴
- 5018 sayılı Kanununun 21 inci maddesine istinaden genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ile özel bütçeli idarelerin aktarma yapılacak tertipteki ödeneğin yüzde 20'sine kadar kendi bütçeleri içinde ödenek aktarması yapabileceğine, yüzde 20'yi geçen diğer her türlü kurum içi aktarmalarını yapmaya ise Maliye Bakanının yetkili olduğuna ilişkin hükme yer verilmektedir. Ayrıca, 2015 Yılı Yatırım Programına ek yatırım cetvellerinde yer alan projelerde değişiklik yapılması halinde bu değişikliğin gerektirdiği tertipler arası ödenek aktarması işlemlerinin tamamının 5018 sayılı Kanununun 21 inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan sınırlamalara tabi olmaksızın idarelerce yapılabileceği hükme bağlanmaktadır.⁷⁵

⁷¹ <http://www.guvenlicalisma.org>

⁷² Bütçe Kanun Tasarısı Md 5(3) s13

⁷³ Bütçe Kanun Tasarısı Md 9(1) s18

⁷⁴ Bütçe Kanun Tasarısı Md 11(2) s20

⁷⁵ Bütçe Kanun Tasarısı Md 6(2) s27

- Ayrıca, il özel idareleri, belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile sermayesinin yüzde 50'sinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin Avrupa Birliği ile katılım öncesi mali işbirliği çerçevesinde desteklenen projelerinin finansmanı için yapılan borçlanmalar, çok taraflı yatırım ve kalkınma bankalarından doğrudan veya İller Bankası Anonim Şirketi aracılığıyla yapılan borçlanmalar ve SUKAP kapsamında yapacakları borçlanmalarda söz konusu borç stoku limitine uyma şartı aranmayacağı hüküm altına alınmaktadır.⁷⁶
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün 40.57.34.00-06.1.0.00-2-07.1 tertibinde yer alan ödenek; Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığı arasında yapılan protokoller çerçevesinde, Ilısu ve Yusufeli Barajı ve HES Projeleri Yeniden Yerleşim Projesi kapsamında yaptırılacak konutların finansmanını sağlamak amacıyla Toplu Konut İdaresi Başkanlığına aktarılmak suretiyle kullanılır.⁷⁷

Doğal alanları sermayenin birikimine sokan HES, RES, GES, Kayagazı sondajı, HES'ler, kayagazı sondajlarının, Nükleer santrallerin, Termik-Çimento- Taş ocağı –Liman işletmeciliği, Maden işletmeciliğine açan, Suların ticarileştirilmesini sağlayan Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Enerji ve Tabii kaynaklar Bakanlığının yetkilendirilmesi, fon aktarımının sağlanması, 5018 sayılı kanun hükümlerinin geçersiz kılınması ile daha fazla orman, mera, sucul alanların tahrip edileceğine işaret etmektedir.

Enerji Projeleri ve Suların metalaştırılması, suların vadiler arası taşınımı, su havzalarının şirketler tarafından ortak kullanımı (termik-çimento-HES-taş ocakları- Liman ortaklığı, maden –HES ortaklığı gibi) avrupa birliği tarafından desteklenen projelerdir. Bu projeleri yapacak kamuya bağlı şirketlerin borç stoku limitine uyma şartı da aranmayacağı ve destekleneği görülmektedir.

GAP ne öncelik verileceği, GAP bölgesinde 2015 ve devamında daha fazla enerji, maden, kaya gazı vb şirketlerin talanına açılacağı açıkça görülmektedir. Ilısu Barajı, Yusufeli vd barajların baraj suyu altında kalan köyleri taşımak gereksesi ile orman ve tarım alanlarına yapılaşmayı arttırmak, TOKİ'nin desteklenmesi hedeflenmekte ve yasallaştırılmaktadır.

- **Bankacılık** ve güçlü kamu dengeleri ile, hane halkına uygulanacak politikalarla hedeflere ulaşmayı planlamaktadır. Tasarrufları arttırmak, yapısal formlar için mali desteği sağlamak...⁷⁸

Büyüme hedeflerine ulaşmak için en önemli faktörlerden biri olarak bankacılık sektörü gösterilmektedir.⁷⁹

Baraj, kredi, bankacılık sektörü ile mallara el konma:

Özel bankaların tarım kredisi vermesi: Köylüye Ziraat Bankası'nın dönüm başına en fazla 400 lira kredi verdiği, oysa özel bankalardan çok daha fazla kredi temin edilebileceği

⁷⁶ Bütçe Kanun Tasarısı Md 13(1) s32

⁷⁷ Bütçe Kanun Tasarısı Md 74 s202

⁷⁸ Bütçe Raporu s12

⁷⁹ Bütçe Raporu s18

anlatılarak özel bankalar ve aracı kurumlar köylüye ulaşmakta ve ihtiyaçları olan krediyi sağlamaktadır Kerdiyi ödeyemeyen köylülerin arazilerine el koyma kolaylaşmaktadır.

“Hatırlanacağı gibi; 29 Aralık 2011 de (DHA)nın paylaşımına göre Banka; baraj yapılmak istenen bölgede köyleri, toprakları baraj suyunun altında kalacak 5. Sakarya'nın Kocaeli ilçesinde genelde fındık üretimi ile geçimini sağlayan Açmabaşı, Görele, Şerbetpınarı, Kestanepınarı ve Hasankaya köylüleri 2006 yılında arazilerini ipotek göstererek bir bankadan kredi çekti. Ancak fındık fiyatları 2007 yılından itibaren düşmeye başladı. Köylüler aldıkları krediyi ödeyemeyince arazilerine el konuldu. Banka el koyduğu arazilerden ayrıca yüksek kamulaştırma bedeli de almayı hedefledi. Bu nedenle özellikle, İstanbul'a su taşıyacak Melen baraj sahası içinde kalan arazileri köylülere geri vermek istemeyen banka, toprağını almak isteyenlerden astronomik paralar istedi. Baraj sahası dışındaki arazileri temerrüt faizinin yanında el koyduğu rakamın üzerine yıllık yüzde 15 faizle satışa çıkaran banka, baraj sahası içinde kalanları satışa çıkarmadı. Borcunu ödeyip toprağını geri almak için ısrar edenlerden ise dönümüne 30 bin lira talep etti. Açmabaşı Köyü Muhtarı Alim Hoşgör, yüzlerce dönüm arazinin bankanın elinde olduğunu, borçların yapılandırılması için banka ile masaya oturmak istediklerini ancak özellikle baraj sahası içinde kalan yerlerle ilgili ağır şartların öne sürüldüğünü ifade etti.”

Sermaye transferi Tablo: Bakanlıklar bütçe tablosu

- **Arsa satışları**⁸⁰

2/B Taşınmazlarının satışından (6292 Sayılı Kanun 6. md) 2015 yılı için 775.583.000, 2016 yılı için 504.129.000,2017 yılı için 277.271.000

Proje Alanlarındaki 2/B Taşınmazlarının Devrinden (6292 Sayılı Kanun 8. md) 2015 yılı için 20.000.000

Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışından (6292 Sayılı Kanun 12. md) 2015 yılı için 50.000.000

Diğer Çeşitli Taşınmaz Satışından 2015 yılı için 980.000,2016 yılı için 1.050.000, 2017 yılı için 1.100.000

ve arsa, arazi satışlarından 2015 yılı için yaklaşık 1.100.000.000 gelir beklenmektedir.

- 10. Kalkınma programında turizmin teşvik edilmesi de önceliklendirilmiştir.

Görüldüğü gibi daha fazla ormanlık alan, Büyükşehir yasası ile köy tüzel kişiliğinin kullanımından çıkarılan ve mera kanununda yapılan düzenleme ile özel şirketlerin kullanımına açılan meraların şirkete satılacağı, proje alanı olarak devredileceği üzerinden bütçe yapılmıştır. Doğal alanların sermayenin birikimine sokulması, arazi satışından beklenen gelirin artması amacıyla da önceliklidir. HES, RES, GES, Kayagazı sondajı, HES'ler, kayagazı sondajlarının, Nükleer santrallerin, Termik-Çimento- Taş ocağı –Liman işletmeciliği, Maden işletmeciliğinin, Enerji nakil hatlarının, vadiler arası dereleri taşıyacak

⁸⁰ B Cetveli s88

Su borularının, yollar yapımı için orman, meraların özel şirketler tarafından kullanımının hızlanacağı, ve destekleneceği hedeflenmektedir, beklenmektedir.

1/100.000 ölçekli çevre nazım planlarında 2013 , 2014 yılı içinde hızla revizyonlar yapılarak HES, ENH, Yayla Yolu projesi, maden sahaları, maden işletme alanları, özel proje alanı olarak planlara işlenmiştir. Böylece planlı hale getirilen doğal alanların şirketler tarafından kullanımı yasalarda yapılan değişikliklerle (Bütçe yasatasarısı, ÇED yasası, orman, mera yasaları ve bekletilen su yasa tasarısı) yasal hale de getirilmektedir.Üst ölçek planlarda orman sahalarına konan maden döküm sahası legandı ile orman alanları işletmelere açılır hale getirilmiştir. 2B legantı ile de TOKİye sunulacak yerleşime açılacak alanlar belirlenmiştir. Vadiler arası su taşınımı daha önce ilgili kurumlara görüş olarak sorulurken yeni ÇED düzenlemesi ile derelerin farklı yerlere borulararak taşınımı sorgulamaya, incelemeye, onaylanmaya gerek olmaksızın yasal hale getirilmiştir.Üst ölçek planlarda Datça –Bozburun , Fethiye örneklerinde olduğu gibi kıyılar marinalara, doğal alanlar ise agroturizmine, otellere, ve yapılaşmaya açılmaktadır. Knidos örneğinde olduğu gibi tarihi sit alanları dahil yapılaşmanın baskısı altına alınmaktadır.

2015 Bütçe Perspektifinin İşsizlik ve Yoksulluğu Daha da Derinleştirme Kaçınılmazdır.

Son olarak, günümüzde iktisadi büyüme yeterli düzeyde ve güvenceli istihdam yaratmayan bir büyümedir. Kapitalizm, geldiği nokta itibariyle, sadece kriz dönemlerinde değil, krizde olmadığı dönemlerde de yeterince iş ya da istihdam yaratan bir sistem olmadığını ortaya koymuştur. Son dönemlerde görüldüğü gibi yarattığı istihdam istikrarsız-geçici, düşük ücretli, yarı zamanlı ve güvencesiz istihdam niteliğindedir (prekarya). Bu anlamda kapitalizm bir yandan vahşi bir emek sömürüsü sürdürürken, diğer yandan milyonlarca insanı işsiz bırakmakta ve potansiyel emeği israf etmekte ve iş kazaları adı altında bu insanların ölümüne neden olmaktadır. En son Soma katliamı sırasında ölen 301 işçi, sonrasındaki Şırnak'ta bir madende ölen 3 işçi, İstanbul Torunlar Plaza inşaatında ölen 10 işçi ve Ermenek'te madende ölen 18 işçi birlikte yılda ortalama 1300-1400 işçinin iş cinayetine kurban gittiği gerçeği kapitalizmin emek üzerinde yarattığı tahribatın en yakıcı, en çarpıcı örneğidir. Büyüme ise asıl olarak mevcut emek gücünün daha verimli ve yoğun çalıştırılmasıyla sağlanmaktadır.

Büyüme verilerinin ardından **işsizlik** verileri de yaklaşan bir krizin belirtileri niteliğindedir. TÜİK'e göre sırasıyla Mart 2104 itibariyle, işsizlik oranı, yüzde 9,7 (erkeklerde yüzde 9,1, kadınlarda ise yüzde 11, 0), tarım dışında yüzde 11,6 ve 15-24 yaş grubundaki gençler arasında yüzde 16,7 olmuştur⁸¹. Resmî verilere göre işsiz sayısı 2 milyon 747 bindir. Ağustos 2014 verilerine göre ise işsizlikte belirgin bir artış söz konusudur. Buna göre işsizlik oranı ise yüzde 10,1 (0,4 puan artış) seviyesinde gerçekleşmiş (erkeklerde yüzde 8,9 kadınlarda ise yüzde 12,7) ve tarım dışında yüzde 12,3 ve 15-24 yaş grubundaki gençler arasında yüzde 18,9

⁸¹ TÜİK, Hanehalkı İşgücü İstatistikleri, Mart 2014, Sayı 16008, 16 Haziran 2014.

olmuştur. Yine resmi verilere göre 2014 yılı Ağustos ayı itibariyle işsiz sayısı 2 milyon 944 bin kişidir⁸² (işsizlik oranı 2012’de % 9,2 ve 2013’te % 9,7 olarak açıklanmıştır).

Yıllardır, resmi hesaplamayla dahi, % 10’un üzerindeki bir işsizlik oranı, bugün resesyona içindeki bazı Avrupa ekonomilerindeki orana yakın olduğundan hareketle, hafife alınacak bir oran değildir. Ana akım iktisat ideolojisine göre, ideal kapitalist bir ekonomideki ideal işsizlik oranının yüzde1-3 arasında olması gerektiğinden hareketle, bunun üç dört katı bir işsizlik oranına sahip bir ülkedeki hem sistemi hem de ekonomi yönetimini sorgulamak gereklidir. Yıllardır bu yükseklikteki ve kalıcı hale gelmiş bir işsizlik oranı, geleceğin emekçilerine işsizlikten ya da en iyisinden, çok niteliksiz ve güvencesiz, kısmi zamanlı istihdamdan başka bir imkân vaat etmemektedir. Maliye Bakanlığı’nın verilerine göre, 2014 yılı üçüncü çeyreğinde toplam kamu istihdamı 2013 yılının aynı dönemine göre % 3,7 oranında artarak 3 milyon 420 bin kişi olarak gerçekleşmiştir. Son dönemde daha çok polis ve maliye memurları gibi memurların alınması bu istihdamın da üretimden çok güvenlik ve mali denetimi artırmaya dönük olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan resmi işsizlik rakamları gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. Zira başta umutsuzluk olmak üzere çeşitli nedenlerle iş arama kanallarını kullanmayanlar, çaresizlik nedeniyle yeterli gelir sağlamayan işlerde çalışmak zorunda kalanlar, niteliklerine uygun olarak iş bulamadıkları için başka işleri kabul etmeyenler (örneğin atama yapılmasını bekleyen on binlerce öğretmen) ve haftada iki saat bile olsa iş bulabilenler TÜİK’in işsiz tanımı içinde yer almamaktadırlar. Bu geniş kesim de gerçek işsizliğin içine dâhil edildiğinde işsizlik oranı % 20’yi, işsiz sayısı ise 6 milyonu aşmaktadır⁸³.

Halkın geçim durumunun bir diğer temel ekonomik göstergesi **enflasyon ve hayat pahalılığı**dır. TÜİK’e göre, 2015 yılı Ekim ayı tüketici fiyatları, Eylül ayına göre % 1,90 puan artmış, geçen yılın Aralık ayına göre fiyat artışı % 8,45 ve on iki aylık ortalamalara göre enflasyon % 8,65 olmuştur⁸⁴.

Ana akım iktisat ideolojisi fiyat hareketleri ile ilgili değerlendirmelerini onun ekonomik istikrar ve kaynak tahsisi üzerindeki etkileri ile sınırlandırmaktadır. Oysaki emekçilerin ve genel olarak halkın iyilik durumunun asıl göstergesi enflasyondan ziyade hayat pahalılığıdır. Çünkü fiyat artışları hayat pahalılığı ile ilgili iki temel değişkenden sadece biridir. Yani mal ve hizmet fiyatlarındaki değişimler kadar, hatta ondan daha önemli olarak, emekçilerin ücret, maaş ve gelirlerindeki değişimler hayatın onlar açısından ne kadar pahalı ya da ucuz olduğunun bir göstergesidir. Türkiye’de işçi ücretleri ve maaşların ancak resmi enflasyon oranlarının yarısı kadar artırıldığı ise bir gerçektir.

⁸² TÜİK, Hanehalkı İşgücü İstatistikleri, Ağustos 2014, 17 Kasım 2014, Sayı: 16013.

⁸³ Serkan Öngel “Sen öyle sansan da işsiz değilsin!”, **Bir Gün Gazetesi**, 18 Haziran 2014.

⁸⁴ TÜİK, Tüketici Fiyat Endeksi, Ekim 2014, Sayı: 16135, 03 Kasım 2014.

Resmi enflasyon verileri bu anlamda halkın refahının gerçek durumunu tam olarak yansıtmamaktadır, zira hesaplanma şekli nedeniyle halkın fiyat artışları karşısında ne denli ezildiği gerçeğinin üstünü örtmektedir. Nitekim detaylara bakıldığında enflasyon sepetinde yer alan 432 maddeden 255 maddenin ortalama fiyatlarında artış olduğu görülmektedir. Ancak burada bir başka detay daha vardır ki asıl etki burada ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde gıda fiyatları % 13 civarında artmış durumdadır. Gıda harcamalarının emekçilerin aylık bütçeleri içindeki payı ise en az % 20'dir. Sağlık, eğitim ve ulaşım masraflarının her biri ise % 10'a yakın bir artış göstermektedir. Enerji ve konut (kira) gibi harcamalar da bunlara dâhil edildiğinde bu beş-altı kalem aslında emekçilerin bütçesinin % 80'inden fazlasını götürmektedir. Bu nedenle de yüzlerce ilgisiz kalemden oluşan sepetteki ortalama fiyat değişiminden ziyade emekçilerin en çok muhatap oldukları kalemlerdeki fiyat artışlarına ve onların ücretlerindeki değişime bakmak yeterlidir.

Türkiye ekonomisinin büyüme, işsizlik, enflasyon gibi temel yapısal sorunlarının yanı sıra krizlere karşı duyarlılığını artıran başka faktörler de söz konusudur. Kendilerini daha çok parasal göstergeler biçiminde ortaya koyan bu verilerde son dönem hızlı bir kötüleşme görülmekte, bu da Türkiye'nin özellikle de dışarıda patlak vermesi beklenen finansal krizin sonucunda bankacılık başta olmak üzere inşaat ve reel üretim sektöründe krize girebileceğini ortaya koymaktadır.

The Economist Dergisi'nin bir çalışmasına göre⁸⁵, ani bir biçimde sermaye girişi durması ile belirecek risk kriterine bağlı olarak, 26 ülke içinde 2012 yılı itibarıyla % 6,3'lük bir cari açık payı açısından Türkiye en riskli üçüncü ülkedir. 2015-17 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programa göre bu açık 2014 yılında en iyi ihtimalle % 5,7 ve 2015 için % 5,2 olacaktır. 2014 yılının ilk dokuz ayında cari açık bir önceki yıla göre % 37 azalmış ve yaklaşık 31 milyar dolara gerilemiştir⁸⁶. Böyle görel bir gerilemenin nedeni ihracat ya da turizm gelirlerindeki ciddi artıştan ziyade ithalat artışındaki yavaşlamadır. Bu da ithalata bağımlı olarak büyüyen bir ekonomideki daralmanın göstergesidir. Ayrıca 2013 yılında ithalat içinde ciddi bir pay sahibi bulunan hurda altın ithalatının 2014 yılında dörtte bir oranında azalması da açığı azaltmıştır. Buna rağmen açığı kapatacak düzeyde bir yabancı sermaye girişi olmamış ve ilk dokuz aydaki giriş 26 milyar dolar ile sınırlı kalmıştır. Bir önceki yılın aynı dönemine göre bu yabancı sermaye girişinde % 53'lük bir azalma anlamına gelmektedir. Yabancı kaynak girişindeki bu azalma 2014 yılındaki dış kaynaklı yatırım ve büyüme yavaşlamasını da açıklar niteliktedir. Yabancı sermaye açığı ise 7,5 milyar dolara yaklaşan kaynağı belirsiz para (net hata noksan)⁸⁷ girişi ile telafi edilmiştir.

Türkiye ekonomisi son on yıldır hiç olmadığı miktarda ve hızla finansallaşmıştır. Sanayi sektöründeki yaşanan kâr sıkışması, dış kaynak kullanımındaki artışla beraber başta bankacılık, sigortacılık ve yatırım fonları olmak üzere inşaat-rant, gayrimenkul sektörlerinden oluşan finansal sektörde yapılan yatırımlarla aşmıştır. Nitekim 2014 yılının üçüncü

⁸⁵ The Economist, "Which emerging markets are most vulnerable to freeze in capital flows?, The Capital-freeze Index," www. Economist.com, 7 September 2013.

⁸⁶ TCMB Eylül ayı cari açık verileri

⁸⁷ Agr.

çeyreğinde özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli 163 milyar doları aşan borcun⁸⁸ asıl olarak bankacılık, inşaat-gayrimenkul gibi finans sektörü ve ulaştırma ve enerji gibi alt yapı sektörlerindeki büyük projelerin finansmanında kullanıldığı göze çarpmaktadır. İmalat sanayi firmalarının dışarıdan borçlanmalardaki payı ise % 15'i bulamamıştır.

Bu da ekonomide hızla bir spekülâtif finans sermayesi büyümesine, gelir ve servet dağılımının çok daha adaletsiz ve eşitsiz bir hale gelmesine neden olduğu gibi, kullanılan tüketici kredilerinin (yatırım kredisinden ziyade) çok büyük boyutlara erişmesine ve de iç ve dış borç stoklarının (kamu ve özel) hızla artmasına, döviz kurunun hızlı bir biçimde yükselmesine neden olmuştur. Kuşkusuz böyle bir gelişim var olan durgunluğun aşılmasında bir çözüm gibi gözükürken aynı zamanda yeni finansal krizlerin de tetikleyicisi olmaktadır.

The Economist'in kredi kullanımındaki artışın neden olduğu risk bağlamında birinci sıraya oturduğu Türkiye'de toplam kredi stoku 2010 yılında 532 milyar TL iken, bu rakam sürekli yükselerek 2011'de 690 milyar TL, 2012'de 802 milyar TL, 2013'te 1,058 trilyon TL ve nihayet 2014 yılının üçüncü çeyreğinde 1,200 trilyon TL'ye ulaşmıştır⁸⁹.

Böyle bir finansallaşmanın diğer yüzünde kuşkusuz borçlar bulunmaktadır. Buna göre, 2002 yılında kullanılan ihtiyaç kredisi tutarı 3,3 milyar TL iken, bu 2013 yılında 182 milyar TL'ye fırlamıştır. Yani 11 yılda ihtiyaç kredisi kullanımı 55 kat artmıştır. İhtiyaç kredisi kullanan sayısı da 1,3 milyon kişiden 11,2 milyon kişiye çıkmıştır⁹⁰. Bu da dokuz kat artış anlamına gelmektedir. Yani AKP iktidarları döneminde ilave 9,9 milyon kişi borçlular arasında yer almıştır. Bu borçluların yaklaşık yarısı (4,8 milyon) ücretli emekçilerdir.

Borçları en hızlı artanlar ise aylık 1000 TL gelir elde eden en düşük gelir grubudur. Bu dönemde bu kesimin ihtiyaç kredisi borcu yirmi bir kat artarak 1,8 milyar TL'den 38,4 milyar TL'ye ulaşmıştır. Vade dilimleri açısından ele alındığında bu dönemde en hızlı artan borçların üç yüz yirmi sekiz kat ile 66 milyon TL'den 21,7 milyar TL'ye çıkan 37-48 ay vadeli krediler olduğu görülmektedir. Kanuni takipteki borçlar ise bu dönemde beklendiği gibi otuz dokuz kat artış göstermiştir.

T. Bankalar Birliği'nin verilerine göre, Haziran 2014'te 360 milyar TL'ye ulaşan tüketici kredilerinden (üçte ikisi ihtiyaç kredilerinden ve kredi kartlarından oluşuyor) 12 milyar TL'lik kısmı batık kredidir. İhtiyaç kredisi olarak kullanılan kredi kartların ile borçlananların sayısı 20 milyon kişiye yaklaşmaktadır⁹¹.

Bir başka anlatımla, Türkiye'de hane halkı borç stoku / GSYH oranı 2003 yılında % 7,5 iken, 2013 yılında % 55,2'ye kadar yükselmiştir. Borçlanma oranı ekonominin büyüme oranının

⁸⁸

www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Ozel+Sektorun+Yurtdisindan+Sagladigi+Kredi+Borcu

⁸⁹

<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+tr/tcmb+tr/main+menu/istatistikler/parasal+ve+finansal+istatistikler/haftalik+para+ve+banka+istatistikleri>

⁹⁰ Agb.

⁹¹ BirGün Gazetesi, 22 Kasım 2014.

çok üstüne çıktığında ise borç-deflasyon ilişkisi devreye girmektedir. Özellikle 2005 yılından bu yana bu iki değişkenin arasındaki makas, özellikle de 2010'dan itibaren, açılmaya başlamıştır. Bireysel tüketici kredilerindeki artışın sürmesi halinde, yükselen döviz kuru ve faiz oranı ile birlikte, bu gelişme ekonominin borç-deflasyon tuzağına girmesi ve bunun da bankacılık sektörü kaynaklı bir krizle sonuçlanabilecektir. Böyle bir krizde, Türkiye'de borçlu bireylerin yanı sıra, bankacılık sektörü ve bireysel krediden beslenen inşaat ve otomotiv sektörü de krize girecektir⁹².

Krize doğru kırılma eğiliminin arttığı bir diğer göstergesi kısa vadeli dış borçlardır. Toplam dış borç stoku 2002 yılında yaklaşık 100 milyar ABD dolarından 2014 yılının ikinci çeyreği itibarıyla 402 milyar ABD dolarına çıkarak dört kat artış göstermiştir. Bu borçların yaklaşık % 70'i özel sektör borcu, % 33'ü bir yıl içinde ödenmesi gereken kısa vadeli borçtur⁹³. Son olarak dolar kuru 2010 yılında 1.55 TL'den 2014'te (OVP) 2,22 TL'ye fırlamıştır.

Bu veriler ekonominin uluslar arası finansal sistemle bütünleşmesinin artması ölçüsünde kırılma eğiliminin da arttığını gösterirken, aynı zamanda da ekonomik istikrar söyleminin neden geniş borçlu kitlelerde karşılık bulduğunu da açıklamaktadır.

Tüm bu gelişmelere rağmen, 62. Davutoğlu Hükümeti'nin açıkladığı program⁹⁴ şu ana kadar sürdürülmüş olandan temelde farklılıklar göstermemekte, dolayısıyla da önümüzdeki dönemde ciddi bir kriz riski ortada iken buna dönük sosyal ve ekonomik önlemleri kapsamamaktadır. Çünkü programda, yer yer daha fazla üretim, ar-ge, rekabetçi piyasalar sözleri edilse de son on yıldır izlenmekte olan stratejiye esas olarak sadık kalınacağı anlaşılmaktadır. Öyle ki 2014-2018 döneminde kamu yatırımlarının 350 milyar doları aşacağı, büyük projelerin tamamlanacağı ve yeni projelere başlanacağı ileri sürülmektedir. Yürütülmekte olan kentsel dönüşüm çalışmalarının yanı sıra, toplu konut uygulamalarının kapsamının genişletileceği. TOKİ'nin öncelikle nüfus artışının hızlı ve konut fiyatlarının yüksek olduğu şehirlerde ve alt ve orta gelir grubunun temel konut ihtiyacına yoğunlaşmasını temin edeceği ve kalkınmada öncelikli bölgelerde sosyal konut üretimine ağırlık verileceği ve kentsel dönüşüm kapsamında 6,5 milyon birim konutun 2023 yılına kadar dönüştürülmesi hedefi doğrultusunda çalışmalara devam edileceği açıklanmaktadır. HES yapımlarının kararlılıkla sürdürüleceği ve kamu-özel ortaklığı modelinin yaygınlaştırılarak özellikle sağlık alanında büyük projelerin hayata geçirileceği görülmektedir. Bu durum hem üç yıllık OVP'ye hem de 2015 MY Bütçesi'ne ana hatlarıyla yansımıştır. Ana muhalefet partisi ise son 10 yıldır uygulanan politikaların mimarı olan Kemal Derviş'i ve onun neo liberal politikalarını yeniden keşfetme ve sunma gayreti içindedir.

⁹² Ömer Faruk ÇOLAK, "Hanehalkı borçlanması sınıra yaklaşıyor", dunya@dunyagazetesi.com.tr, 14.02.2014.

⁹³ Hazine Müsteşarlığı, Türkiye Brüt Borç Stoku Borçlu Dağılımı, <http://www.hazine.gov.tr>.

⁹⁴ http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_GovernmentProgram.aspx

Yani şu ana kadar uygulanmış olan birikim stratejisinin bundan sonra da sürdürüleceği anlaşılmaktadır. Bu da Türkiye ekonomisinin yine başta konut ve inşaat balonları ve finansallaşma ile krizlere gebe halinin süreceğini ortaya koymaktadır. Ancak bu kez dış konjonktür yaklaşık on yıl devam eden ve 2012 yılına kadar Türkiye ekonomisini rahatlatıp, büyümesini sağlayan konjonktürden hızla farklılaşmaya başlamıştır.

Öncelikle küresel ekonomik durgunluğun kalıcı hale gelmesiyle emperyalist kapitalist ülkelerin kendi aralarındaki rekabet kızışmakta ve her devlet öncelikle kendi sermayesini koruma güdüsü ile korumacı ticari önlemlere başvurmaktadır. Fed para musluklarını sıkarken, ECB ve BoJ daha da gevşetmekte, faiz ve kur savaşları yürütülmekte ve Asya Pasifik Ticaret Anlaşması gibi anlaşmalarla örneğin Çin'in yükselişi önlenmeye çalışılmaktadır. Diğer yandan da bu önlemlerin yetmeyeceği öngörüldüğünden başta Orta Doğu olmak üzere dünyanın muhtelif bölgelerini kapsayan bir genel paylaşım savaşının ön hazırlıkları yapılmaktadır. Böyle bir konjonktür özellikle güvensiz bölgelere, yani az gelişmiş ülkelere doğru olan yabancı sermaye akımlarının azalmasına, hatta çıkışların hızlanmasına neden olacaktır.

Türkiye ise şu ana kadar yatırımlarının % 40'ını kısa vadeli yabancı kaynak ile finanse eden bir ülke olmuştur. Son döneme kadar büyük kısmı sıcak para olmak üzere yılda ekonomiyeye giren yabancı kaynak miktarı yılda ortalama 50 milyar doları aşmış, bunu da uyguladığı yüksek faiz, düşük döviz kuru, görece ekonomik ve siyasi istikrar gibi faktörlerle sağlamıştır. 2013 yılından bu yana bu durum hızla değişmeye başlamıştır.

Kısacası, Türkiye ekonomisi çok kritik bir kavşaktadır ve devlet bu krizi kapitalist sınıflar lehine yönetmek için bütçe dâhil her türlü ekonomik ve politik aracı kullanmaktadır.

Kriz, savaş ve otoriterleşme sürecinde 2015 Merkezi Yönetim Bütçesi

Bütçeler çok önemli siyasal, ekonomik ve yönetsel belgelerdir. Zira sosyal sınıflar arasındaki mücadelenin en önemli alanlarından biri ve egemen - yöneten sınıfların en önemli ekonomi ve maliye politikası araçlarıdır. Aynı zamanda hükümetlerin emek, demokrasi, sosyal hak ve özgürlükler konusundaki duruşlarının en önemli göstergeleridir.

Bu bağlamda 2015 bütçesi 472,9 milyar liralık bir harcama ve 452 milyar liralık bir gelirin, 20,9 milyar açığın ve 33 milyar liralık bir faiz dışı fazlanın hedeflendiği bir iktisadi ve siyasi bir belge ve ekonominin bütünü ve toplumsal sınıf ve kesimler üzerinde önemli etkilere neden olacak bir politika aracı niteliğindedir. Bu nedenle de ekonomi-politik bir bakış açısıyla bir analizi gerektirmektedir.

ŞEKİL 1: BÜTÇE ORGANİZASYONU

TABLO 1: 2015 YILI MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİ

GİDERLER	472.9 Milyar TL (% 8,5 artış)
GELİRLER	452.0 Milyar TL (% 12,2 artış)
-Vergi Gelirleri	389.5 Milyar TL (% 11,8 artış)
BÜTÇE AÇIĞI	20.9 Milyar TL (% 1.1)
FAİZ DIŞI FAZLA	33.0 Milyar TL (% 1.7)

I. 2015 Merkezi Yönetim Bütçesi daha öncekiler gibi, demokratik katılımı esas almadan, toplumun en geniş kesimlerinin müzakere ve onayına başvurulmadan hazırlanmıştır.

Bu değerlendirme için bütçenin kimler tarafından ve nasıl hazırlanıp nasıl kanunlaştırıldığına ve uygulamanın nasıl denetlendiğine ya da denetlenemediğine bakmak yeterlidir.

A.Bütçe öncesinde Orta Vadeli Program hazırlanmaktadır. Bu Programı Kalkınma Bakanlığı hazırlamakta, Bakanlar Kurulu onaylamaktadır. Bu program ile ülkenin üç yıllık (2015–2017) geleceğini ilgilendiren kalkınma planları, stratejik planlar, makro politikalar ve ilkeleri, hedef ve gösterge niteliğindeki temel ekonomik büyüklükler belirlenmektedir. Bu program hazırlanırken, halka, halkın yer aldığı çeşitli platformlara, halkın temsilcileri olan çeşitli demokratik kitle örgütlerine ya da sivil toplum kuruluşlarına danışılmamaktadır. IMF, Dünya Bankası, uluslararası finans kapital kuruluşları, işveren örgütleri ve sermayenin Parlamentodaki temsilcilerinin etkisi altındaki bakanlık bürokratlarınca hazırlanan bu program TBMM'nin onayına da sunulmamaktadır.

Bütçe öncesinde hazırlanması gerekli ikinci plan **Orta Vadeli Mali Plan**dır ve bu plan da benzer bir biçimde bu kez Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanmakta ve bu plan Yüksek Planlama Kurulu adı verilen ve başbakan ve bakanlardan / politikacılar ve bürokratlardan

oluşan bir kurulca kabul edilmektedir. Gelecek üç yıla (2015- 2017) ilişkin toplam gelir ve gider tahminleri ile birlikte hedef açık ve borçlanma durumu ile kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarını içeren bu plan aslında devletin halktan ne kadar vergi vs alacağını ve bunu nasıl harcayacağını belirlemektedir. Bu plan hazırlanırken de halka danışılmamakta, yerellerin görüş ve ihtiyaçları dikkate alınmamakta ve uluslararası finans kapitalin denetimindeki örgütlerin ve yerli egemenlerin öncelikleri, talepleri ya da direktifleri gözetiilmektedir.

Üçüncü aşamada **Bütçe** hazırlanması gerçekleşmektedir. Burada ne kadar vergi gelir toplanacağına Maliye Bakanlığı karar verirken, harcamacı kuruluşların ödenek taleplerini sunarken dikkate alacakları bütçe rehberi de Maliye Bakanlığı’na hazırlanmaktadır. Yani hangi vergilerin alınacağına ve bunların hangi alanlara yönelik olarak harcanacağına karar verilirken halkın ve emekçilerin örgütleri yine devre dışı tutulmaktadır.

Daha sonra Maliye Bakanlığı’na, “Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Tasarısı” haline getirilen bu tasarı mali yılbaşından en geç 75 gün önce Bakanlar Kurulu’na Meclis’e sunulmaktadır. Bu tasarı Meclis Plan Bütçe Komisyonu’nda 55 gün görüşülmekte ve sonraki en fazla 20 gün içinde Meclis Genel Kurulu’nda görüşülerek son şeklini almaktadır. Usulen Cumhurbaşkanının onayına sunulmakta ve onaylanarak yasalasmaktadır.

Kısaca gelecek üç yılı karara bağlayan böyle önemli bir karar alma süreci toplamda dört ayı dahi bulmamaktadır. Hatta bazı yıllar olduğu gibi bu süre daha da kısalmaktadır. Program ve Plan uluslararası sermayenin güdümündeki kuruluşlar ve onların direktiflerinden çıkamayan bürokratlarca hazırlanmaktadır. Bütçe hazırlama rehberi hep aynı olup, hiç değişmemektedir; bürokrasi, hükümet/ politikacı ve sermaye üçgeninde hazırlanmakta ve sadece toplamda 20 gün Meclis Genel Kurulunda görüşülerek karara bağlanmaktadır.

Bir başka anlatımla, bütçe hazırlama sürecinde; emekçiler, işçiler, halklar, onları doğrudan temsil eden örgütler, işçi sendikaları, demokratik kitle örgütleri ya da parlamentoda yer almayan siyasal partiler yer almadığı gibi bu sürecin yerelerde tartışılmasına da izin verilmemektedir. Meclis Genel Kurulu’nda geçen süre genelde iktidar ya da muhalefetteki burjuvazinin çeşitli kanatlarının temsilcisi olan siyasal partilerin reel siyasete ilişkin tartışmaları yapılmakta, halkın gerçek ihtiyaçlarına değinilmemektedir.

TABLO 2: BÜTÇE SÜRECİ

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Çerçevesinde
Merkezi Yönetim Bütçesi Hazırlık ve Kanunlaşma Süreci

SÜREÇ	YETKİLİ MERCE	TARİH	FAALİYETİN NİTELİĞİ
ORTA VADELİ PROGRAM	Kalkınma Bakanlığı hazırlar. Bakanlar Kurulu kabul eder.	En geç Eylül ayının ilk haftası sonuna kadar	Kalkınma planları, stratejik planlar ve genel ekonomik koşulların gerekleri doğrultusunda makro politikalar, illerleri, hedef ve göstergeler açısından temsili ekonomik büyüklükleri kapsar.
ORTA VADELİ MALİ PLAN	Maliye Bakanlığı hazırlar. Yüksek Planlama Kurulu kararına bağlar.	En geç Eylül ayının ortasına kadar	Orta vadeli program ile uyumlu olmak üzere, gelecek üç yıla ilişkin toplam gelir ve gider tahminleri ile bütçeleme hedefi açık ve boyutlanma durumu ile kamu idarelerinin ödenek tahsil taraflarını içerir.
BÜTÇE ÇAĞRISI VE EKI BÜTÇE HAZIRLAMA REHBERİ	Maliye Bakanlığı	En geç Eylül ayının ortasına kadar	Bütçe tekliflerinin hazırlanmasına esas olmak üzere, kamu idarelerine sunulması gereken genel ilkeleri, esaslar ve ölçülebilir standartlar, hesaplama yöntemlerini, bunlara ilişkin olarak kullanılacak cetvel ve tablo örneklerini ve diğer bilgileri içerir.
YATIRIM GENELGESİ VE EKI YATIRIM PROGRAMI HAZIRLAMA REHBERİ	Kalkınma Bakanlığı		
KAMU İDARELERİNİN BÜTÇE VE YATIRIM TEKLİFLERİNİN GÖNDERİLMESİ VE GÖRÜŞÜLMESİ	Harcama Kuruluşlar bütçe tekliflerini Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğüne, yatırım tekliflerini Kalkınma Bakanlığına gönderilir	Orta Vadeli Mali Planın Yayını-Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun TBMM'ye Sevki	<p>Gelir ve gider tekliflerinin hazırlanmasında;</p> <p>Orta vadeli program ve mali planda belirlenen temsili büyüklükler ile ilke ve esaslar;</p> <p>Kalkınma planı ve yıllık program öncelikleri ile kurumun stratejik planları çerçevesinde belirlenmiş ödenek tarafları;</p> <p>Kamu idarelerinin stratejik planları ile uyumlu çok yıllık bütçeleme anlayışı;</p> <p>İdarenin performans programı ve performans hedefleri, dikkate alınır.</p> <p>Bütçe teklifleri Maliye Bakanlığına verildikten sonra Harcamacı Kuruluşların yetkilileriyle gelir, gelir ve performans programı teklifleri hakkında bütçe görüşmeleri yapılır.</p>
YÜKSEK PLANLAMA KURULU (YPK)	Kalkınma Bakanlığı	En geç Ekim ayının ilk haftası	Merkezi yönetim bütçe kanunu tasarıları Bakanlar Kurulunca TBMM'ye sunulmadan önce Yüksek Planlama Kurulu toplanarak makro ekonomik göstergeleri ve bütçe büyüklüklerini görüşür.
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNU TASARISININ HAZIRLANMASI	Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü	15 Eylül-17 Ekim	İlgili kurum ve kuruluşların görüş ve önerileri ile belirlenen maliye politikaları doğrultusunda merkezi yönetim bütçe kanunu tasarıları ve bağlı cetvelleri hazırlanır.
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNU TASARISININ T.B.M.M.'YE SEVKİ	Bakanlar Kurulu	En geç 17 Ekim	Makro ekonomik göstergeler ve bütçe büyüklüklerinin Yüksek Planlama Kurulunda görüşülmesinden sonra, Maliye Bakanlığınca hazırlanan merkezi yönetim bütçe kanunu tasarıları, mali yıl başından en az 75 gün önce Bakanlar Kurulu tarafından TBMM'ye sunulur.
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNU TASARISININ TBMM'DE GÖRÜŞÜLMESİ	T.B.M.M. Plan ve Bütçe Komisyonu T.B.M.M. Genel Kurulu	17 Ekim - 31 Aralık	Merkezi yönetim bütçe kanunu tasarıları 17 Ekim'de kabul edilince 55 gün içinde Plan ve Bütçe Komisyonunda, sonraki 20 gün içerisinde ise Genel Kurul'da görüşülür.
MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNU TASARISININ KANUNLAŞMASI	T.B.M.M. ve Cumhurbaşkanlığı	En geç 31 Aralık	TBMM tarafından kabul edilen merkezi yönetim bütçe kanunu Cumhurbaşkanlığı tarafından onaylandıktan sonra mali yıl başından önce Resmi Gazete'de yayımlanır.
YÜRÜRLÜK	Maliye Bakanlığı Merkezi Yönetim Kapasamındaki Kamu İdareleri	1 Ocak 31 Aralık	Mali yıl

B.Halkın bütçe süreçlerinden dışlanması bir kez de uygulanmış olan bütçelerin yani yapılan harcamaların ve toplanan vergilerin denetlenmesi sırasında ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de gerçek bir bütçe denetimini önleyen uygulamalar şu biçimlerde kendini göstermektedir: (i) Sayıştay'ın dış denetimi fiilen yapamaması (ii) Yedek ödenek artış sınırlarının yasal sınırların ötesinde aşılması (iii) Yasal olmayan biçimde ödenek üstü harcamalar yapılması (iv) Bütçe Dışı Fon'ların varlığı (v) İşsizlik Sigortası Fonu'nun amaç dışı kullanımı (vi) Bütçe dışı diğer gelirler.

(i) Anayasada Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları ile mahalli idarelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük

Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevli olan kurum olarak tanımlanmıştır.

Yani Sayıştay, 47 adet genel bütçeli idare, 147 adet özel bütçeli idare, 9 adet düzenleyici ve denetleyici kurumdan oluşan toplam 203 adet merkezi yönetim altındaki kamu idaresi, belediyeler ve bağlı kuruluşlar, sosyal güvenlik kurumları ile kalkınma ajansları olmak üzere çok sayıda kamu idaresi hakkında denetim raporu düzenlemekle görevlidir.

Ancak Sayıştay tarafından yürütülen dış denetim, kamu idaresi hesapları ve bunlara ilişkin belgeler üzerinden mali tabloların güvenilirliği ve doğruluğuna ilişkin "mali denetim" ile kamu idarelerinin gelir, gider ve mallarına ilişkin mali işlemlerin "kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığının tespiti" şeklinde tanımlanmıştır. Yani Sayıştay denetimi yapılan harcama ve toplanan gelirlerin mevcut hukuka ve mevzuata uygunluğu ile sınırlı bir denetimdir. Bir anlamda Sayıştay denetimi egemenlerin kendi iç hesaplarının bir kontrolü gibidir. Yapılan harcamalarla halka dönük hangi ihtiyaçların ne ölçüde karşılandığını içeren bir denetim değildir.

Buna rağmen son yıllarda merkezi yönetim altındaki idareler Sayıştay'a gerekli bilgi ve belgeleri sunmamakta ya da eksik sunmaktadır. Bu nedenle de Sayıştay'ca son derece daraltılmış bir dış denetim dahi yapılmamaktadır.

Bu durum Sayıştay'ın 2012 Yılı Dış denetim Raporu'nda şöyle ifade edilmiştir: "*Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin tüm gelir, gider ve mallarına ilişkin işlemlerinin raporlandığı kurumsal düzeyde müstakil mali tabloları, 5018 sayılı Kanun'un öngördüğü şekilde üretilmemekte ve Sayıştay denetimine sunulmamaktadır. Bu durum 5018 sayılı Kanun'un öngördüğü mali saydamlık ve hesap verebilirlik ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir.*"

(ii) Sayıştay'ın, TBMM'nin Bütçe'yi denetlemede en önemli aracı olan 2013 yılına ait Genel Uygunluk Bildirimi Raporu'na göre (Eylül 2014, s. 32), **yedek ödeneklerin** kullanım tutarı 2013 yılı başında 949,2 milyon TL olarak açıklanmış olmasına rağmen, aynı yılda yedek ödenekten yapılan toplam aktarma tutarı yılsonu itibarıyla 35,9 milyar TL. olarak (yani otuz sekiz kat fazla) gerçekleşmiştir. Oysa ilgili Kanun'a göre yedek ödenek tutarı genel bütçe ödeneklerinin % 2'sini aşmamalıdır. Fiilen bu oran % 8,8 civarında gerçekleşmiştir. Ayrıca bütçeden yardım alan dernek, vakıf, birlik, kurum, kuruluş, sandık ve benzeri teşekküllerin hangileri olduğu ve ne kadar yardım aldığı konularında da belirsizlik mevcuttur. Kısaca yedek ödenek artışı sınırına uymayarak AKP Hükümeti Bütçe'yi istediği gibi kullanmıştır.

(iii) Yasal olmayan bir biçimde **Ödenek Üstü Giderler** toplamı 2013 yılında 9,4 milyar TL olmuş (Sayıştay, 2013 Uygunluk Bildirimi Raporu, s. 37), böylece de toplam ödeneklerin % 2,3'üne ulaşmıştır. Diğer taraftan 5018 Sayılı Kanunun "Ödeneklerin kullanılması" başlıklı 20'nci maddesinin birinci fıkrasında: "*Kamu idareleri, bütçelerinde yer alan ödeneklerin üzerinde harcama yapamayacağı*" belirtilmiştir:

“(f) bendi: “*genel veya kısmi seferberlik, savaş ilanı veya Bakanlar Kurulu kararıyla zorunlu askeri hazırlıkların yapıldığı olağanüstü hallerde ve Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı bütçeleriyle sınırlı olmak üzere getirilen istisna*” hükmü dışında ödenek üstü gider yapılmasına cevaz veren bir düzenleme bulunmamaktadır.

Oysa gerektiğinde ek bütçe yapılabilmektedir. Ayrıca yedek ödenek uygulaması söz konusudur. Ancak hükümet hem yedek ödenekleri yasal sınıрын çok ötesinde kullanmış hem de ödenek üstü harcamalar yapmıştır. Böyle bir seferberlik ya da savaş durumu olmamasına rağmen ödeneklerin neden aşıldığı, bu kaynakların para nereye harcandığı meçhuldür.

Böylece 2013 yılı Kesin Hesapları'na göre, bu yıl içinde Başbakanlığın başlangıç ödeneği 769,8 milyar TL iken toplamda kullanılan ödenek miktarı 1.206 milyar TL olmuştur (% 36 artış). Aşağıdaki Tablo 3'te 2013 yılında ödenek üstü giderlerin kurumlara göre dağılımı verilmektedir.

TABLO 3: ÖDENEK ÜSTÜ GİDERLERİN DAĞILIMI (2013 Kesin Hesap)

Kurum	Başlangıç ödeneği (milyar TL)	Toplam ödenek (milyar TL)
Başbakanlık	769.8	1.206 (% 36 artış)
Diyanet İşleri Başkanlığı	4.605	4.960 (% 8 artış)
Adalet Bakanlığı	6.835	7.226 (% 5 artış)
Milli Savunma Bakanlığı	20.359	27.847 (% 37 artış)
İç İşleri Bakanlığı	2.888	4.355 (% 51 artış)
Emniyet Genel Müdürlüğü	14.777	15.377 (% 4 artış)
Jandarma Gn. Komutanlığı	5.843	5.956 (% 2 artış)
Milli Eğitim Bakanlığı	47.496	38.794 (- % 18 azalış)
Sağlık Bakanlığı	2.470	4.776 (% 93 artış)
Sosyal Güvenlik ve Çal.Bak.	32.113	29.740 (% 7 azalış)
Bilgi teknolojileri ve İl. Kur.	1.510	1.800 (% 19 artış)

2014 yılında ise başlangıç ödeneklerini belirgin bir biçimde aşan iki kurum **Başbakanlık** ve **Milli Savunma Bakanlığı**'dir. Sırasıyla Başbakanlığın 934 milyon TL olarak belirlenen başlangıç ödeneği 1,88 milyar TL'ye (% 101 artış) ve MSB'nin ödeneği 21,8 milyar TL'den 30,2 milyar TL'ye (% 39 artış) çıkmıştır. Buna karşılık Milli Eğitim Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı'nın ödenekleri azaltılmıştır. MEB'in başlangıç ödeneği 55,7 milyar TL iken son kullanım 43,3 milyar TL'ye (% 29 azalış) ve Adalet Bakanlığı'nın ödeneği 8,2 milyardan 6,9 milyar TL'ye (% 19 azalış) indirilmiştir⁹⁵.

(iv)Önemli bir miktarda gelir ve harcama **bütçe dışı fonlarda** tutularak bu faaliyetlerin Meclis'in denetiminden kaçırılması sağlanmaktadır. Bu fonlar; Başbakanlık Tanıtma Fonu,

⁹⁵ Muhasebat Genel Müdürlüğü, Merkezi Yönetim Mali İstatistikleri Bülteni, Eylül 2014, s. 29.

Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Özelleştirme Fonu, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu ve Savunma Sanayini Destekleme Fonu'dur. Ayrıca İşsizlik Sigortası Fonu adlı büyük bir fon Sosyal Güvenlik Kurumu altında yer almaktadır.

Bütçe dışı fonların 2013 yılı itibariyle varlıklarının toplamı 47 milyar TL'yi bulmaktadır. 2013 Haziran itibariyle bu fonların gelirleri 17,5 milyar TL'ye yaklaşırken, bunun % 80'i cari transferler adı altında harcanmakta ve bu harcamaların detaylarına yer verilmemektedir.

Bu fonların gelirleri, Gelir Vergisi, ÖTV, Kurumlar Vergisi, trafik cezaları, milli piyango gelirleri ve asıl olarak da genel bütçeden yapılan aktarmalardan oluşmaktadır. Örneğin 2014 yılında Eylül ayına kadar bu fonlar içinde en büyük ikisi olan Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (2,9 milyar TL), Savunma Sanayini Destekleme Fonu'na (2,7 milyar TL) ve Başbakanlık Tanıtma Fonu'na (92 milyon TL) yapılan toplam aktarma tutarı 5,7 milyar lirayı bulmuştur. Gelirleri ve giderleri Meclis onayına bağlı olmadığından siyasal iktidarlara büyük kolaylık sağlayan bu fonların denetimleri ise ciddi bir sorundur. Zira 2010 yılından bu yana Sayıştay'ın denetimine tabi olsalar da bütçe dışı fon niteliğinde olduklarından diğerleri gibi ödeneklerinin tahsisi konusunda TBMM'nin bir denetimi söz konusu değildir.

(v) İşsizlik Sigortası Fonu'nun toplam varlığı Ekim 2014 itibariyle 79,1 milyar liraya ulaşmıştır. Bu fon son zamanlara kadar amacı dışında (örneğin 2002 yılından bu yana işsizlere işsizlik yardımı altında bu fondan sadece 8 milyar lira ödendi), bütçeye yama yapmak amacıyla kullanılmıştır. Örneğin bu Fon'dan Bütçeye yapılan transferlerin tutarı 2008–2010 Ekim döneminde 8,6 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Bu dönem büyük tartışmalara neden olan Cumhurbaşkanlığı sarayının giderlerinin ise asıl olarak bu Fon'dan yapılan aktarmalarla karşılanmakta olduğu ileri sürülmüştür.

(vi) Son olarak, Kefalet Sandıkları, Basın İlan Kurumu, Şeker Kurumu, AB Gençlik Programları Başkanlığı, Türkiye Muhasebe Standartları Kurumu, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı Akaryakıt İkmal ve NATOPOL Tesisleri İşletme Başkanlığı, Merkezi Finans ve İhale Birimi, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu gelirleri adı altında **bütçe dışı kurum gelirleri** söz konusudur. Bu kurumların toplam varlıklarının değeri 2012 yılında 2,7 Milyar TL civarında olmuştur.

Böylece her ne kadar 2015 MY Bütçe Kanunu Tasarısında bütçe gelirlerinin GSYH içindeki payı % 24,3 olarak hesaplanmış olsa da gerçek rakam bunun çok üstündedir. Sosyal güvenlik katkı payları, bütçe dışı fonlar ve diğer bütçe dışı gelirler dâhil edildiğinde bu oran % 30'u bulmaktadır. Kaldı ki bütçede ayrılan başlangıç ödeneklerine bağlı kalınmamakta genelde fiilli kullanımlar başlangıç ödeneklerini aşmaktadır. Örneğin Sayıştay'ın 2013 Yılı Uygunluk Bildirimi Raporu'na göre 2013 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi başlangıç ödeneği 444,0 milyar TL olarak belirlenmişken yılsonu ödenekleri toplamı 473,7 milyar TL'ye (% 7 artış) çıkmıştır (s.7). Benzer bir durum bütçe gelirleri yönünden de söz konusudur. Örneğin 2013 yılında yaklaşık 410,6 milyar gelir elde edilmesi öngörülmüş iken fiilen yapılan gelir tahsilâtı 438,6 milyar TL'yi (% 7 artış) aşmıştır (s. 13, 20, 22).

Yani siyasal iktidar her yıl işçilerin, emekçilerin yaratmış olduğu artı değerın yaklaşık üçte birine vergi, prim, fon ya da kamusal hizmet fiyatlaması adı altında el koyarken, bu el koyduğu gelirleri nereye harcadığı konusunda bilgi vermeye yanaşmamaktadır. Gerek bütçe gelirleri gerekse de harcamaları yönünden yeterince denetlenmemektedir.

Temsili demokrasilerde halk adına en önemli organ olduğu ileri sürülen Meclis, Bütçe'nin sözde denetimini Sayıştay aracılığıyla yapmakta, Sayıştay ise kendisine yürütme organlarıncı yeterli ve tam bilgi, belge ve veri sağlanmadığı gerekçesiyle yasalara uygunluk anlamında dahi bu işlevi yerine getirmemektedir. Bu durum halkın toplanan vergilerin nasıl harcadığının hesabını siyasal iktidarlardan sormak anlamına gelen ve yüzlerce yıllık mücadelelerle kazanılmış olan «**Bütçe Hakkının**» ortadan kaldırılması demektir.

Bu tespitler sırasıyla; yerinden ve yerelden yönetim oluşturmak, demokratik bir yerel yönetim modelini geliştirmek, böylece yerel demokrasiyi güçlendirmek ve özerk meclisler idari yapısının benimsenmesi için mücadele etmenin; doğrudan demokrasi ilkelerine uygun olarak, katılımcı yerel yönetim modelini yerleştirmenin; bütçenin bu ülkenin halklarınca, işçilerinca ve emekçilerinca belirlenmesinin ve denetlenmesinin geleceğimiz açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

II. AKP Hükümetinin en çok övündüğü şeylerin başında Bütçe performansı gelmektedir. Yani Hükümet Bütçe Kanunu ile öngördüklerini /hedeflerini tam olarak gerçekleştirdiğini ileri sürmektedir. Oysa uygulama sonuçları bu iddiayı desteklememektedir. Keza böyle olsa bile bu durum, halk için ne kemer sıkma anlamına gelmektedir.

2014 yılında temel makro hedefler tutmamıştır. Beklentiler sapmış ve OVP (2013-15)'de yer alan büyüme hızı beklentisi % 5'den % 3,3'e düşürülmüştür. Enflasyon % 5 olarak tahmin edilmişken bu yıl itibariyle % 9,4 olması beklenmektedir. 2015 yılının hem bir derinleşen iktisadi durgunluk hem de bir genel seçim yılı olacağı göz önüne alındığında, bütçe açığı ve faiz dışı fazla ile ilgili öngörülerin tutması zor gözükmektedir. Öyle ki hükümet 2015 yılında kamu harcamalarının % 8,5, buna karşılık kamu gelirlerinin % 12 civarında artmasını öngörmektedir. Oysa derinleşmekte olan ekonomik durgunluk vergi gelirleri başta olmak üzere kamu gelirlerini baskılamak, seçim harcamaları kamu harcamalarını arttıracaktır. Yani bir yandan seçim harcamaları, diğer yandan savaş ve otoriterleşmeye dönük "güvenlik harcamaları" artacağından bütçe giderleri daha hızlı artacaktır. Ancak Hükümet harcamaların finansmanı yönünden özellikle dolaylı vergilere yüklenmeyi de ihmal etmeyecektir.

Diğer yandan "yüksek bütçe performansı" mali disiplini katı bir biçimde uygulamak; mali disiplin, faiz dışı fazla, mali kurallar gibi neo liberal dayatmalar ise işçiler ve emekçiler için, ezilenler için daha fazla işsizlik, daha fazla yoksulluk ve daha düşük maaş, sosyal harcama kısıntısı, kısaca "kemer sıkma" demektir. Kemer sıkma politikaları 2010 yılından bu yana Yunanistan, Portekiz, İspanya ve İtalya başta olmak üzere çok sayıda Avrupa ülkesinde iktisadi krizleri sosyal krizlere dönüştüren en önemli etken olmuştur. Ayrıca küresel kapitalist krizin daha da derinleşip az gelişmişler üzerine yıkıldığı, uluslararası sermaye akımlarının tersine dönme ihtimalinin bir hayli yüksek olduğu 2015 yılında sıkı bir mali disiplin toplumun büyük bir kısmına çok daha fazla zarar vereceği gibi, krizi daha da derinleştirecektir.

III. 2015 Bütçesi, işçilerin, emekçilerin, köylülerin, halkların, yoksulların kısaca toplumun büyük bir kesiminin ihtiyaçlarını gerçekten karşılayabilecek büyüklükte ve nitelikte bir bütçe değildir. Çünkü AKP Hükümeti sınıfsal ve ideolojik konumlanışı gereği olarak toplumun bütününün ihtiyaçlarına dönük bir bütçe hazırlayamaz.

Kapitalist düzende devlet bütçesi, birbiriyle uzlaşmaz çelişkiler ve çatışmalar içinde olan sosyal sınıflar arasındaki mücadele alanlarının başında gelmektedir. Yani emekçiler ve sermayedarlar, ezilenler ve ezenler en büyük kavgalarından birini devlet bütçesi üzerinden yapmaktadırlar. Sermaye sınıfı, bütçe ödeneklerini kendi düzenini sürdürüp pekiştirebilecek hizmetlere yönelik olarak biçimlendirirken, bunun maliyeti olan vergileri işçilerin, emekçilerin sırtına yıkmakta ya da devleti borçlanmaya zorlamaktadır. Böylece hem vergi vermekten kurtulmakta, hem de yüksek faizlerle devleti fonlayarak sermayesini daha da büyütmektedir.

Devletler ve hükümetler bu mücadelede tarafsız değildir. Güçlü olanın, egemen olanın yanında yer almakta, böylece bütçenin hem nicel büyüklüğü hem de içeriği /niteliği egemen güçler ve sermaye sınıfı lehine gerçekleşmektedir. Egemenler bunu seçilmiş burjuva hükümetlere yaptırılmazsa, İtalya ve Yunanistan'da olduğu gibi teknokrat hükümetlerine ya da 1980'lerde Türkiye'de olduğu gibi askeri diktatörlüklerin güdümündeki hükümetlere yaptırmaktadırlar.

Sınıfsal temelleri itibariyle, 2015 bütçesi harcamalar ve gelirler yönleriyle öncekilerden farklı değildir, yüzü egemenlere, sermayeye; sırtı ise halka, emeğe dönük bir bütçedir. Bu bütçeden toplumun diğer ezilen kesimlerine ayrılan bir kaynak mevcut değildir.

Bu tespit hem harcama - ödenek tahminleri hem de vergi boyutlarıyla doğrulanmaktadır.

TABLO 4: 2015 MY BÜTÇESİNİN EKONOMİK DAĞILIMI

(Milyon TL)	2015	2016	2017
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	472.943	506.841	541.335
Faiz Dışı Giderler	418.943	452.841	486.335
- Personel Giderleri	119.170	129.223	139.367
- Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri	20.325	22.044	23.770
- Mal ve Hizmet Alım Giderleri	41.153	43.786	46.454
- Cari Transferler	176.425	193.035	205.895
- Sermaye Giderleri	40.955	44.855	49.453
- Sermaye Transferleri	6.798	7.340	7.873
- Borç Verme	10.545	9.568	10.375
- Yedek Ödenek	3.573	2.990	3.148
Faiz Giderleri	54.000	54.000	55.000

(Orta Vadeli Plan, 2015-17)

A.Merkezi Yönetim Bütçe Harcamaları GSYH içindeki pay cinsinden 2003'de % 31'den 2013'de % 25,7' ye ve 2014'te % 25,4'düşürülmüştür. 2015 yılında bu oranın % 24,3 olması hedeflenmektedir. Yani kamu ekonomisindeki küçülme 2015 yılında da sürdürülecektir. Bu denli küçültülen bir kamu ekonomisinden halka kalacak olan (örneğin istihdam, sosyal harcamalar gibi) da çok az olacaktır.

Çünkü ödeneklerin; % 29,4'ü personel harcamalarına, % 37,3'ü sosyal güvenlik kuruluşları ve az bir kısmı yerel yönetimlere, % 14'ü faiz harcamalarına, % 8,6'sı çoğu yenileme niteliğindeki kamusal yatırımlara ve % 8,6'sı mal ve hizmet alımlarına ayrılmıştır.

Mal ve hizmet alım giderlerini karşılamaya dönük ödenekler sadece % 8,4 oranında artırılmıştır. Bu, alımların ne tür alımlardan oluştuğu tartışması bir yana, % 10'a yaklaşan bir enflasyon göz önüne alındığında reel olarak bu tür alımların % 1-2 puan azalması anlamına gelmektedir. Bu durum kamu kurumlarının kamu hizmetlerinden "tasarruf" etmeye zorlanması demektir.

2015 Bütçesi emek karşıtı, sermaye yanlısı ve piyasacı fırsatçılığın önünü açan bir bütçedir.

Bunun somut izlerini emek-sermaye ilişkilerini düzenlemekle görevli **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın** (ÇSGB) bütçesinde görebilmek mümkündür. ÇSGB'nin 2015 yılı bütçesinde ödenek tutarı 30,7 milyar TL olarak belirlenmiştir. 2014 yılı ödeneği ise 32,7 milyar TL idi. Bu % 6 civarında bir azalma anlamına gelmektedir. 2016 yılında bütçe ödeneği yeniden yükseltilerek 36,2 milyar TL'ye çıkartılmakta ve 2017 yılında ise 35,6 milyar TL'ye düşürülmektedir (Bakanlığın 2013 yılındaki başlangıç ödeneği 32,1 milyar TL iken yılsonu ödeneği 29,7 milyar TL'de kalmıştır).

2015 bütçe tasarısı genel gerekçesinde de vurgulanan büyüme hedefi doğrultusunda küresel rekabette üstünlük sağlama gayesiyle, doğa ve emek sömürsü görmezden gelinmektedir. En düşük maliyetle en yüksek üretimi sağlama hedefiyle özel sektöre tanınan teşvik ve imtiyazlar, kısa sürede yüksek kâr hırsını tetiklemekte ve doğa ve işçi katliamlarına uygun ortamlar hazırlanmaktadır. Bu sürecin düzenleyicisi ve teşvik edicisi olan hükümet, denetimle görevli kurumlar üzerinde siyasi baskı oluşturarak, devletin denetim görevini yerine getirmesini engellemektedir. Mali disiplin gerekçesiyle harcamalardan yapılan kısıntılar kapsamında Çalışma Bakanlığı'nın bütçesinde kısıntıya gidilmesi, Bakanlığa bağlı iş müfettişlerinin görevlerini yerine getirmelerini engelleyen siyasi bakıların yanı sıra ekonomik olanaksızlıkları da arttıracaktır.

Buna göre 2015 bütçesi Orta Vadeli Program (2015-2017) ve Orta Vadeli Mali Plan'da belirlenen hedeflere sadık kalınarak hazırlanmıştır ve esas olarak ekonomik büyümeyi, mali disiplini ve istihdam artışı hedeflemektedir. Genel gerekçedeki bu ifadelerden anlaşılacağı üzere 2015 bütçesi, AKP Hükümeti'nin iktidara geldiği 2002 yılından bu yana uyguladığı ekonomik programın ve bu program çerçevesinde hazırlanmış olan bütçelerin bir devamıdır.

2015 bütçe tasarısı, geçmişin devamı niteliğinde olup, özgün bir belge olmadığına göre bütçenin emekçilere yansımaları analiz ederken de geçmişten yani AKP'nin 12 yıllık iktidarı dönemindeki icraatları bir veri kaynağı olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Zira 2001 krizi sonrası Kemal Derviş tarafından alt yapısı oluşturulan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nın 12 yıldır "başarıyla" icra edilmesinden ibaret olan bu uygulamaların sonuçları emekçiler başta olmak üzere geniş emekçi kesimler tarafından açıkça görülmeye başlanmıştır.

Bu haliyle Bakanlık, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan sonra en büyük bütçeye sahip dördüncü büyük Bakanlık konumundadır. Ancak ödeneklerin dağılımına bakıldığında bunların sadece 159 milyon TL'sinin (binde 5'i) prim ödemeleri dâhil personel harcamalarına, 35 milyon TL'sinin (binde 1) mal ve hizmet alımlarına ayrılmış durumda olduğu görülecektir. Ödeneklerinin % 99'u cari transferlere, bunun da 9,5 milyar TL'si görev zararlarına ve 20,8 milyar TL'si (% 68) Hazine yardımlarına gidecektir.

Personele bu denli az kaynak ayrılması, dolayısıyla da donanımlı denetim personeli eksikliği ve teftişlerin yetersizliği, özellikle maden ocaklarında ve büyük inşaatlarda ortaya çıkan iş cinayetlerinin nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Örneğin Bakanlık bünyesinde 2014 yılında işin yürütülmesi yönünden yapılmış olan 3,225 teftişin sadece 177'si (% 5) programlı teftiş, geriye kalanı ise programsız teftişlerdir. Bu teftişlerin yalnızca 26'sı alt işveren ya da taşeron teftişi niteliğindedir. Yani yapılan her 1000 teftiştten sadece 8 tanesi taşeron çalıştıran işyerleri ile ilgilidir. Bu durum maden ocaklarındaki felaketin en azından bir kısmını açıklar niteliktedir. Ağırılık şahsi teftişlerde (1,719) ve bunun da dörtte biri yabancıların çalışma izinleriyle ilgilidir.

Kuşkusuz iş cinayetleri, 12 yıllık AKP Hükümetleri döneminde uygulanan ekonomik programın en çarpıcı sonucudur. 12 yılda ortalama her yıl binden fazla işçi iş cinayetlerinin kurbanı olmuş, her geçen yıl daha da artan iş cinayetlerinde Türkiye, Avrupa'da birinci, dünyada üçüncü sıraya yükselmiştir. Her ne kadar Hükümet sorumluluğu üzerinden atmak için iş cinayetlerini işçilerin eğitimsizliği, işverenlerin iş güvenliği kültürüne sahip olmaması, denetim elemanlarının işlerini savsaklamaları gibi nedenlere bağlamaya çalışsa da her gün bir yenisi gerçekleşen iş cinayetlerinin ardından temel sorunun ekonomi politikalarıyla doğrudan ilişkili olduğu kamuoyu tarafından da görünür hale gelmektedir.

Emekçiler için işsizlik tehdidi ve iş güvencesinin olmaması iş cinayetlerine yol açan en temel nedenlerdir. AKP'nin 12 yıllık iktidarı döneminde uygulanan politikalarla tarım ve hayvancılık olumsuz etkilenmiş ve tarımda istihdam önemli ölçüde azalmıştır. Öte yandan sanayide işgücü talebi arttırılamamış, emek maliyetini düşürmeye yönelik olarak "az işçiyle çok üretim" anlayışıyla emekçilerin büyük bir kısmı haftada 55-60 saatin üzerinde çalıştırılmaya başlamış ve emekçilerin üzerindeki iş yükü artmıştır. Çalışma sürelerinin uzun olması ve iş yükünün artması, işsizliği arttırmasını yanı sıra iş cinayetlerine neden olan etkenlerin de en başında gelmektedir. İşsizlik tehdidinin artmasıyla birlikte iş güvencesinin olmaması, emekçileri düşük ücretle, uzun sürelerle, kötü çalışma koşullarında, yoğun çalışmaya rıza göstermeye zorlamaktadır. İş güvencesinin zayıflaması ve hatta birçok emekçi için tamamen ortadan kalkması, AKP'nin ekonomik programına paralel olarak uygulanan ve emek piyasalarının esnekleşmesine dayanan istihdam politikalarının sonucudur.

Emek piyasalarının esnekleştirilmesi çerçevesinde 2003 yılında çıkartılan 4857 sayılı İş Kanunu ile emekçilerin başta iş güvencesi olmak üzere birçok hakkını koruyan düzenlemeler ortadan kaldırılarak esnek istihdam biçimlerinin yolu açılmıştır. Böylece başta taşeronluk sistemi olmak üzere, kısmi süreli çalışma, geçici çalışma, süreli sözleşmeyle çalışma gibi işverenlerin işçiyi dilediği gibi denetim almasını sağlayacak istihdam biçimleri yasal hale getirilmiştir. Öte yandan işten çıkartma koşulları, çalışma sürelerinin düzenlenmesi gibi

çalışma yaşamının temel konuları işverenlerin inisiyatifine bırakılacak biçimde esnekleştirilmiştir. Emek piyasalarında esneklik düzenlemeleri sadece 4857 sayılı yasaya tabi olan işçilerle sınırlı kalmamış, kamu emekçilerinin çalışma biçimleri de esnekleştirilmiştir. 2008 krizinin ardından hükümet, esnekliği daha da arttırmaya yönelik istihdam politikalarını işsizliği önleme gerekçesinin ardına sığınarak sürdürmüştür. Bu bağlamda çeşitli gerekçelerle işverenlerin sigorta yükümlülükleri devlet tarafından yüklenilmiş, işçilerin ödediği primlerden oluşan İşsizlik Sigortası Fonu işverenlere aktarılmaya başlamıştır. Öte yandan stajyer çalışma gibi esnek istihdam biçimleri yaygınlaştırılmış, özel istihdam büroları (kiralık işçilik), kıdem tazminatını fona devrederek işçiler için işlevsiz hale getirecek düzenlemeleri yasallaştırma çabalarına hız verilmiştir. Ulusal İstihdam Strateji belgesi (UİS), AKP'nin istihdam politikalarını önümüzdeki dönemi de kapsayacak biçimde ortaya koymaktadır. UİS, emek piyasaları tamamen esnekleşene yani emekçilerin iş güvenceleri tamamen ortadan kalkana kadar bu politikalarını sürdüreceğini belgelemektedir.

Asıl çarpıcı durum iş kazası, iş sağlığı ve iş güvenliği yönünden yapılan teftişlerde ortaya çıkmaktadır. 2104 yılında yapılan bu yönlü teftişlerde iş kazası sayısı 243, kaza geçiren işçi sayısı 382, kaza sonucu ölen işçi sayısı 67, yaralanan işçi sayısı 266, uzuvlarını kaybeden işçi sayısı 382 ve meslek hastalığına yakalanan 5 işçi tespiti yapılmıştır. Bu yıl sadece 69 iş yerine durdurma cezası ve 2103 yılında toplamda 134 milyon TL idari para cezası verilmiştir (2013 yılına ait Sayıştay raporuna göre toplanan bu paralar genel bütçeye aktarılmamıştır).

Meslek hastalıkları işyerlerinde işverene getireceği mali yük ve düzenleme yükümlülükleri nedeniyle yeterince teşhis ya da kabul edilmemektedir. Öyle ki resmi olarak teşhis edilen meslek hastalığı vakası ile AB kriterlerine göre kabul edilmesi gerekenler arasında otuz kat fark vardır. Yani örneğin 2012 yılında toplamda resmi olarak 395 meslek hastalığı vakası teşhis edilmiştir, ama gerçek sayı 18,743'tür. Dünya Sağlık Örgütü'nün açıkladığı ortalama verilerin sadece % 2,5 düzeyinde bir vaka Türkiye'de resmi meslek hastalığı vakası olarak kabul edilmektedir.

Bakanlığın 2014 yılı bütçe tasarısına göre, işyerinde hekim bulundurma zorunluluğuna uyan işletme oranı % 11, iş güvenliği uzmanı bulunduran işyeri oranı % 10, işçi sağlığı ve iş güvenliği kuruluna uygun hareket eden işyeri oranı % 4, emzirme odası bulunduran işyeri oranı % 25 ve çocuk bakım yurdu bulundurma koşuluna uyan işletme oranı % 41 olarak tespit edilmiştir.

Bu teftişler sırasında ulaşıldığı ileri sürülen 435.795 işçiden sadece 1 tanesi çocuk işçidir. İşçi sağlığı ve iş güvenliği açısından ulaşılan çocuk işçi sayısı ise sıfırdır. Oysa özellikle küçük ve orta ölçekli işyerlerinde ve turizm sektöründe çok sayıda çocuk işçi ya kayıtsız ya da stajyer adı altında çalıştırılmaktadır. Teftişlerde sadece 38 işçinin sigortasız olarak çalıştığı ve sadece 5 işyerinin sigortasız işçi çalıştırdığı ileri sürülmektedir.

2015 Bütçesi Emekçilerin Sosyal Güvenlik Hakkını Tanımamaktadır.

Sosyal güvenlik, ücretiyle geçinen emekçilerin karşılaşacakları sosyal risklere karşı büyük mücadelelerle elde ettikleri önemli bir haktır. Türkiye’de de 1960’lı yıllarla birlikte sosyal güvenlik hakkı emekçilerin önemli bir kesimi tarafından kullanılabilmiştir. Ancak 1980’li yıllarla birlikte uygulamaya konulan neoliberal politikalarla birlikte, kayıt dışı istihdama göz yumarak ve sosyal güvenlik sisteminde toplanan kaynakları sermayeye aktararak, sosyal güvenlik sistemi zaafa uğratılmıştır. AKP, 2008 yılında bu olumsuz uygulamaları da gerekçe göstererek sosyal güvenlik sistemini emekçiler için tamamen güvence olmaktan çıkartan ve özelleştirmenin yolunu açan 5510 sayılı SSGSS yasasını çıkartmıştır. Emeklilik yaşının 65’e, hak kazanmak için gerekli prim ödeme gününün ise 7200’e yükseltildiği bu yasayla Türkiye’de mevcut çalışma koşulları içinde sosyal güvenlik hakkından yararlanmak neredeyse olanaksız hale gelmiştir. Aynı yasa sağlık sistemini de piyasaya açarak sağlık hakkını ortadan kaldırmıştır. Hükümet, özel sigorta şirketlerince sunulan bireysel emekliliğe verdiği teşviklerle kamu sosyal güvenlik sistemini tamamen tasfiye etmek niyetindedir. Sağlık bütçesine ayrılan payın da yine çok önemli bir kısmı özel sağlık kuruluşlarına ve ilaç şirketlerine kaynak olarak aktarılmakta, katkı payları ve özel sağlık sigortası için ödenen bireysel sağlık harcamaları arttırılmaktadır. Sosyal güvenlik ve sağlık harcamalarının artması, düşük gelirli toplum kesimlerinin giderek yoksullaşmasına neden olmakta bu da emekçileri kötü ve güvenliksiz çalışma koşullarına rıza göstermeye zorlayan bir etken haline gelmektedir.

Türkiye’de işçi mücadeleleri özellikle 2008 krizi sonrasında artmaya başlamıştır. Halen birçok işyerinde işçi eylemleri/direnışleri devam etmektedir. İşçi mücadelelerinde en temel gerekçe örgütlenme talebidir. Çalışma standartları ve sosyal hakların giderek gerilemesiyle birlikte iş, ücret ve sosyal güvencenin kaybedilmesi emekçileri örgütlenmeye yöneltmiştir. Ancak sendikal örgütlenme anayasal ve yasal bir hak olmasına karşın, üstü örtülü biçimde işten çıkartma nedeni olarak kullanılmakta ve hükümet de bu hukuksuz uygulamalar karşısında işverenlerden yana tutum almaktadır. Sendikalı olması nedeniyle işten atıldığı, ücretini alamadığı ya da çalışma koşullarının kötü, iş güvenliğinin bulunmadığı için eylem yapan işçiler devletin kolluk güçleri tarafından şiddetle bastırılmaktadır. Böylece emekçilerin iş cinayetlerinin de nedeni olan koşullara karşı örgütlenme ve kendilerini ifade etme yolları da kapatılmaktadır. Son yıllarda Emniyet Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı, MİT, Jandarma gibi iç güvenliği sağlama görevi üstlenen kurumları bütçeden aldıkları payın hissedilir biçimde artması, hükümetin politikalarından rahatsız olan diğer kesimlerle birlikte emekçilerin de sesini daha fazla kısmayı amaçlamaktadır.

İç güvenlik ile birlikte Milli Savunma Bakanlığı’nın da bütçesi toplam içinde önemli bir yer kapsamaya devam etmektedir. Bir taraftan barış ve çözüm süreci yürütülürken, savaş bütçesinin yükselmeye devam etmesi, hükümetin bu konudaki samimiyetinin sorgulanmasını da gerekli hale getirmektedir. Bütçe kaynaklarının emekçilere ve toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak yerine silaha yatırılmasının yoksullaşma, iş cinayetleri, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hakkının kullanılamaması gibi birçok etkisi söz konusudur. Bunun yanı sıra savaş koşullarının emekçilerin sorunlarını dile getirmek ve mücadeleyi yükseltmesini engelleyen bir etken olduğu da unutulmamalıdır.

Daha önceki yıllarda olduğu gibi 2015 bütçesinde de gelir dağılımını daha da bozacak olan, toplum içinde eşitsizlikleri arttıran vergi politikaları sürdürülmüştür. Doğrudan sermayeden alınan kurumlar vergisi, 2014'te olduğu gibi sadece yüzde 8 düzeyindedir. Diğer bir doğrudan vergi kalemi olan gelir vergisinin toplam vergiler içinde payı yüzde 20 düzeyindedir ki gelir vergisinin çok önemli kısmı emekçilerden alınmaktadır. Buna karşılık, yoksullardan, emekçilerden oluşan geniş toplum kesimlerinin ödediği dolaylı vergilerin oranı yüzde 70'leri bulmaktadır.

2015 bütçesi Orta Vadeli Programa da sadık kalarak enflasyon oranını yüzde 6,3 olarak öngörmüştür. Gerçekçi olmayan bu oran, her zaman olduğu gibi başta asgari ücret olmak üzere ücretleri baskılamak için kullanılacaktır. Kamuda personel ücretlerini eritmeye yönelik politikalar devam etmektedir. İktidara geldiği 2002 yılında bütçenin yüzde 38'ini oluşturan personel giderleri, 12 yılda yüzde 29'a düşmüştür. Kamu personel giderlerinin düşüşü iş yükünün artırılarak, personel sayısının azaltılması ve reel olarak ücretlerin düşürülmesiyle gerçekleşmektedir. Kamu emekçi ücretlerinin düşürülmesinde Memur Sen ile yapılan toplu sözleşme araç olarak kullanılmıştır. Aynı yöntemle kamuda esnek çalışmanın yaygınlaştırılmaya çalışacağı olasılığı yüksektir. Kamu personel giderlerinin düşürülmesi sadece kamu emekçilerini olumsuz etkilememekte, kamu hizmetinin sunumunda niteliğin düşmesine de neden olmaktadır.

Sonuç olarak 2015 bütçesi, 1980'den bu yana hazırlanan tüm bütçeler gibi toplumun geniş kesimlerinden alıp sermayeye kaynak aktarma anlayışını devam ettirmiştir. Daha açık bir ifadeyle 2015 bütçesi işçilerin, doğanın katledilmesi, toplumun yoksullaştırılması pahasına bir avuç sermayedarın ihya edildiği ve AKP'nin iktidarını sürdürmesini sağlamayı amaçlayan bir bütçedir.

Tüm bu gerçekler ortada iken AKP Hükümeti yapmakta olduğu son düzenlemeler ile adeta bir sosyal felaketi ticari bir fırsata çevirmek istemektedir. Öyle ki işçi sağlığı ve iş güvenliği koşullarına uyan işletmelere mali imkânlar sunarak (prim ödemelerinin düşürülmesi gibi) ödüllendirmekte, maden ocaklarında kişisel hayat sigortasını hayata geçirmek istemekte ve denetimleri bütünüyle devletin sırtından atarak, bu işi piyasadaki özel denetim firmalarına bırakmak istemektedir.

Yani AKP Hükümeti neo liberalizmin tipik bir uygulaması olarak, ortaya çıkan her doğal ya da sosyal felaketi sermaye lehine manipüle etmekte ve bunu bir para kazanma eylemine, servet biriktirmeye dönüştürmektedir.

2015 bütçesi sermaye sınıfına kepçe ile yoksula kaşığın ucu ile dağıtan bir bütçe görünümündedir.

Çünkü % 37,3'lük pay ile (176,4 milyar TL) bütçenin en büyük kalemini teşkil eden cari transferlerin 10 milyar TL'si tarımsal desteklemeye (köylü ve üreticiye) ayrılacaktır. Geçen yıl bu rakamın 9,7 milyar TL olduğu dikkate alındığında bu yılki artışın sadece 330 milyon TL'de kalacağı (% 3,4) ortaya çıkmaktadır. Bu haliyle bu kaynak bütçenin sadece % 2'si ve GSYH'nin binde 5'i demektir. Diğer taraftan Tarım Kanunu'na göre Bütçe'den tarımsal destekleme için ayrılan pay GSYH'nin % 1'inin altında olamaz. Ama bu oran sübvansiyonlu

tarım kredileri dâhil edildiğinde dahi (toplam 13,1 milyar TL) binde 6-7'dir. Kaldı ki topraksız köylüler ve tarım işçileri bu destekten faydalanamayacakları gibi, arazileri tapulu olmayan küçük çiftçiler de Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıtlı olmadıklarından bu desteklerden yararlanamayacaklar, böylece de tarımsal desteklerden asıl yararlananlar büyük çiftçiler olacaktır.

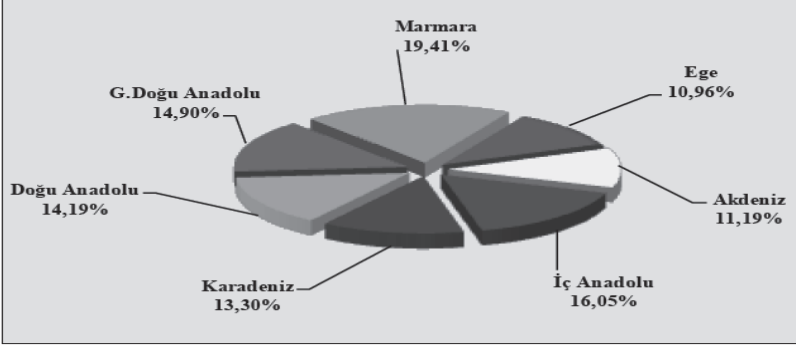
Maliye Bakanı Bütçeyi sunuş konuşmasında “*sosyal yardım harcamaları için 2015 Yılı Bütçesinde 32,9 milyar TL kaynak ayırdıklarını*” belirtmiştir. Ancak bu kaynağın detaylarına bakıldığında bunun; 11 milyar TL'yi aşan kısmının Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütçesinde yer alan “Öğrencilere eğitim harç ve burs desteği, Fatih Projesi ve Taşınmalı eğitime” ayrılan ödeneklerden oluştuğu; 5 milyar TL'ye yaklaşan bir kısmın Sağlık Bakanlığı bütçesinde yer alan “Özürü evde bakım desteği” gibi kalemlerden oluştuğu ve 10 milyar TL'yi biraz aşan bir kısmın ise Sosyal Güvenlik Bakanlığının bütçesinde yer alan “Ödeme gücü olmayanlara prim desteği ve 65 Yaş üstü ve muhtaçlara yapılan maaş ödemelerine” ayrılan ödeneklerden oluştuğu görülecektir. Yani asıl olarak eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarının birer parçaları olarak görülmesi gereken ve ilgili bakanlıkların bütçelerinde yer alan bazı harcamalar sanki ilave sosyal yardım harcamaları gibi sunulmaktadır.

Daha çok sosyal yardımlarla ön plana çıkan ve Sosyal Yardım Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun işleyişinden sorumlu bulunan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın bütçesinin dağılımı bu konuda önemlidir. 2015 yılında 18,3 milyar TL'lik bir bütçeye sahip olacak bakanlığın harcamalarının sadece % 3,4'ü personel giderlerine ayrılmıştır. Bakanlık asıl olarak özelleştirme mantığına uygun bir biçimde dışarıdan hizmet satın almaktadır (örneğin Sevgi Evleri). Bu amaçla bu yıl 1,054 milyar liralık hizmet satın alacaktır (bütçesinin % 5,8'i). Bütçesinin yaklaşık % 49'u ise (9 milyar TL) hane halklarına yapılan transferlerden oluşmaktadır. 2014 yılına göre bu transferler 866 milyon TL (%10) artacaktır. Bu yardımların 4,3 milyar TL'lik kısmı bir bütçe dışı fon olan Sosyal Yardım Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan yapılacaktır. Böylece yoksullara dönük harcamaların bütçe içindeki payı % 2'nin altında kalacaktır.

Başta “aile destek yardımları” olmak üzere çok sayıda yardım kalemi altında bu Fon'dan aynı ve nakdi yardım yapılmaktadır. Örneğin Bu Fon'dan “periyodik aktarma” adı altında her ay 50 milyon TL'lik bir nakit tüm Türkiye'ye dağıtılmaktadır. Aşağıda periyodik yardımların bölgesel dağılımı gösterilmektedir. Tabloya göre tüm bölgelere göre yapılan eşit bir dağılımdan söz edilebilir. Tabloda ilk göze çarpan husus Kürtlerin çoğunlukla yaşadıkları kentlerde yoksulluğun çok daha yüksek olduğu gerçeğinden hareketle bu yardımların bu bölgelere daha fazla ayrılması gerektiği ortaya çıkar. Ancak buna uygun bir dağıtım söz konusu değildir. Cumhuriyet tarihi boyunca ayrımcı politikalara maruz kalan Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı illerde tablo değişmemiştir.

ŞEKİL 2: SYDTF'DEN BÖLGELERE PERİYODİK AKTARMALAR

Periyodik Transferlerin Bölgelere Göre Yüzdelerik Dağılımı (2011 Yılı)

Bu tür nakit yardımları toplamda 973 SYDF bileşeni tarafından ve Hükümetin atadığı Vakıf Mütevelli Heyetleri aracılığıyla dağıtılmaktadır. Bu yardımların illerin kendi bünyesinde dahi nasıl ve kimlere dağıtıldığı konusunda ciddi soru işaretleri mevcuttur. Yardımların özellikle dini bayramlarda dağıtılması Hükümetin bu yardımları, kendine bağımlı ve muhafazakâr bir seçmen tabanı oluşturmada kullandığını ortaya koymaktadır (sosyal yardımlardan faydalanan hane sayısının 10 milyonu geçtiği tahmin edilmektedir). Bu yardımlardan faydalanmanın net tanımlanmış yasal bir dayanağı olmadığı için yardım alan kişiler ile siyasal iktidar arasında bir minnet duygusu yaşanmaktadır.

Türkiye'deki hanelerin % 27'si düzenli geliri olmayan az eğitilmiş hane reislerini kapsamaktadır. Yani Türkiye'de her dört hane reisinden birinin düzenli bir geliri yoktur ve az eğitilmiştir. Genel Sağlık Sigortası Primleri devlet tarafından ödenen kişi sayısı ise 9 milyona ulaşmıştır. Bu bağlamda Türkiye'deki nüfusun yaklaşık dörtte birinin sosyal yardımlardan faydalandığı söylenebilir.

AKP Hükümetleri döneminde toplamda sosyal yardımların GSYH'nin binde 2'sinden % 1,4'üne ulaştığı dikkate alındığında, son 10 yılda dolar milyarderleri sayısını 40'a çıkartan sistemin ve AKP Hükümetlerinin yoksul sayısını nasıl kat kat artırdığı ve kalıcı, insan onuruna yakışan ve güvenceli bir istihdam bir yana, asgari ücret koşullarında dahi bir istihdamı sağlamadığı, buna karşılık bu yardımları adeta istihdama alternatif bir strateji olarak kullandığı ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan sermaye sınıfı için cömert vergi indirimleri, istisna ve muafiyetleri ve diğer teşvikler mevcuttur. "Vergi Harcaması" adı altında toplanan ve asıl olarak sermaye sahiplerinin yararlandığı bu vergi istisna, muafiyet ve indirimlerinin tutarı 2015 Bütçesinde 26,1 milyar TL'ye (2014'te 23,9 milyar TL idi) çıkartılmıştır. Yani Hükümet bu tutarda bir vergiyi almaktan vazgeçecektir. Bunun bütçe ödeneklerine oranı % 5,5 ve bütçe gelirlerine

oranı % 5,7 civarındadır. Ancak vergi kanunları dışında yer alan mevzuatla düzenlenen ve bütçenin ekinde yer almayan onlarca kanun ile öngörülen (örneğin Petrol Kanunu) vergi harcaması açıklananlardan çok daha fazladır.

Ayrıca sermaye için 9,4 milyar TL işveren prim desteği, 2,4 milyar TL bireysel emeklilik sigortası (BES) primi desteği,2,8 milyar TL Ar-Ge desteği, kredi faiz desteği için 13- 14 milyar TL ve kobi desteği için 3,5–4 milyar ile % 6,7'lik bir destek ile toplamda % 12,4'lük bir destek söz konusudur. Ayrıca Hükümetin Gelir ve Kurumlar Vergisi'nin birleştirilmesini öngören çalışması sonuçlandırıldığında sermayenin vergi yükü daha da indirilecektir.

Bütçe ödeneklerinin **kurum bazında fonksiyonel dağılımı**, 2015 Bütçesinin yüksek derecede güvenlik algısı ile hazırlanmış bir militarist bütçe ve son yıllarda ağırlığı giderek artan bir muhafazakârlaşma ve dinselleştirme ve otoriterleşme bütçesi olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki Tablo Bütçenin kurumlar bazında fonksiyonel dağılımı göstermektedir.

TABLO 5: 2015 MYB ÖDENEKLERİNİN KURUM BAZINDA FONKSİYONEL DAĞILIMI

Maliye + Hazine	% 41.3	195.6 Milyar TL
Asker+ Polis+ Yargı	% 13,5	64.3 Milyar TL
Milli Eğitim Bakanlığı	% 13.1	62.0 Milyar TL
Sağlık Bakanlığı+ Kamu Hastaneleri Kurumu+ Halk Sağlığı Kurumu	% 4.2	20.1 Milyar TL
103 Üni. + YÖK + ÖSYM	% 4.0	18.9 Milyar TL
Diyanet İşleri Bşk.	% 1,2	5.7 Milyar TL
Kültür ve Turizm Bak.	% 0,5	2.3 Milyar TL
Çevre ve Şeh. Bak.	% 0,3	1.35 Milyar TL
Toplam	% 100.0	472.9 Milyar TL

Bu tabloya bakıldığında 2015 Bütçesi'nin, yaratılan algının aksine, bir militarist bütçe olduğu görülmektedir. Kaldı ki Milli Savunma Bakanlığı'na ayrılan 22,8 milyar TL'lik bütçe ödeneği toplam askeri harcamaların yaklaşık sadece % 89'unu oluştururken, buna ilave olarak, bütçe

dışından olmak üzere % 10'luk bir pay ile Savunma Sanayi Destekleme Fonu (SSDF), % 0,6'lık bir pay ile TSKGV ve dış askeri yardımlar söz konusudur.

2015 bütçesi içinde toplamda 62,3 milyar TL'yi bulan savunma ve iç güvenlik ve yargı bütçesinin bazı ana kalemleri aşağıdaki gibidir:

- Milli Savunma Bakanlığı; 22,8 milyar TL (2014 yılı için 21. 8 milyar TL idi).
- Milli İstihbarat Teşkilatı; 1,108 milyar TL (2014 yılı için 1,059 milyar TL idi).
- Emniyet Genel Müdürlüğü; 17,6 milyar TL (2014 yılı için 16,6 milyar TL idi).
- Jandarma Genel Komutanlığı; 6,5 milyar TL (2014 yılı için 5,2 milyar TL idi).
- Adalet Bakanlığı; 8,6 milyar TL (2014 yılı için 8,2 milyar TL idi).
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu; 2,0 milyar TL (2014 yılı için 1,8 milyar TL idi).

-Savunma ve iç güvenlik için ayrılan **ödeneklerin detaylarına bakıldığında** bu bütçenin gerçek anlamda bir militarist-savaş ve otoriterleşme bütçesi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tek başına bütçedeki toplam ödeneklerin yaklaşık % 5'ni kullanacak olan Milli Savunma Bakanlığı'nın bütçesinin % 57'sini personel ve % 35'ini tüketime yönelik mal ve hizmet alımları oluşturmaktadır. Bu durum sayısı tam olarak bilinemesi de 700 bin ila 1 milyon arasında bir asker sayısı ile dünyanın en büyük altıncı ordusunun hem kendini kamu kaynakları ile nasıl yeniden ürettiğinin, hem mevcut sosyo ekonomik sistemi korumaya ve buna karşı çıkan toplumsal güçleri ezmeye ve küresel kapitalist emperyalist sistemin çıkarları doğrultusunda askeri müdahalelerde bulunmaya yönelik olarak her yıl yeniden var ettiğinin, hem de yıllık yaklaşık 8 milyar TL'lik bir mal ve hizmet alımı yaparak piyasa ile nasıl güçlü bağlar kurduğunun ve ona ticari bir pazar oluşturduğunun bir göstergesidir (bu rakama 2015 yılında alınacak olan 624 yeni motorlu araç dâhil değildir).

Ayrıca Bütçe Kanunu ile belirtilen ödenek yıl içinde aşılabilmektedir. Yani başlangıç ödeneği ile toplamda tahsis edilen ödenek (yılsonu) arasında farklılık oluşmakta, ödenek aşımı durumu yaşanmaktadır. Örneğin Milli Savunma Bakanlığı'nın 2014 yılına ait başlangıç ödeneği 21,8 milyar TL olarak belirlenmiş olmasına rağmen, tahsis edilen toplam ödenek 30,1 milyar TL olmuştur⁹⁶. İçişleri Bakanlığı'nın 2013 yılı başlangıç ödeneği 2,9 milyar TL iken, yılsonu ödeneği % 51 artış ile 4,4 milyar TL'ye çıkartılmıştır⁹⁷. Dolayısıyla bu bakanlığın 2015 yılı için başlangıç ödeneği 3,9 milyar TL olarak belirlenmiş olsa da bunun aşılması sürpriz olmayacaktır.

Yani uygulamada, Milli Eğitim Bakanlığı'na ayrılan başlangıç ödeneği azaltılırken (2013'te 47,5 milyar TL'den 38,8 milyar TL'ye⁹⁸, % 18 ve 2014'te 55,7 milyar TL'den 43,3 milyar

⁹⁶ Muhasebat Gn. Md., Merkezi Yönetim Mali İstatistikleri Bülteni, Eylül 2014, s.29.

⁹⁷ Sayıştay, 2013 Yılı Uygunluk Bildirimi Raporu, Eylül 2014, s.7.

⁹⁸ Agr.

TL'ye⁹⁹, % 29 oranında, azaltıldı) iç ve dış güvenlik harcamalarına yıl içinde öngörülenden çok daha fazla kaynak aktarılabilir.

Uygulamada hayata geçirilen bazı projeler askeri harcamalardaki bu artışı açıklar niteliktedir. Öyle ki, daha önce de belirtildiği gibi, çatışmazlık süreci ve ardından gelen geri çekilmeden bu yana geçen bir yıl boyunca resmi açıklamalara ve gazete haberlerine göre sayıları 314 ile 402 arasında yeni “kalekol / karakol” inşaat ihalesi yapılmıştır. Bunlardan 102’si tamamlanmış, 143’ünün yapımı sürmekte ve kalanı da ihale aşamasındadır. Bunların 21’i Dersim’de, 36’sı Diyarbakır’da ve 36’sı Bingöl’de yapılmıştır. Keza sınırda Şırnak hattında 11 ve Munzur / Dersim’de 4 “Güvenlik Barajı” yapılmaktadır. Bunlardan 7’si için hali hazırda 103,5 milyon TL harcanırken toplam maliyetin 207 milyon lirayı bulması beklenmektedir. Ayrıca 820 km’lik bir güvenlik yolu yapılmaktadır. 2000 civarında yeni korucu kadrosu açılmıştır. Bunların 600’ü Bitlis, 960’ı Van ve 600’ü Batman’a verilmiş durumdadır.

- Önümüzdeki yıl için ödeneklerinin toplamı 929,2 milyar TL olarak belirlenmiş olsa da **Başbakanlık Bütçesi**’nin bu şekilde kalmayacağı açıktır. Zira 2014 yılı için başlangıç ödenekleri toplamı 934 milyar TL olarak belirlenmiş, ancak ödenek tutarı fiilen iki katına çıkartılarak 1,874 milyar TL olmuş ve Eylül 2014 itibariyle fiili kullanım 1,394 milyar TL olarak gerçekleşmişti. “Örtülü ödenek” tartışmaları ile de gündeme gelen bu durum da güvenlik adı altında başlangıç ödeneklerinin kat be kat artırılabilirdiğinin bir diğer göstergesidir.

- Benzer bir durum bütçe ödeneklerinin yaklaşık % 4’ünü kullanacak olan Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesi için söz konusudur. 17.6 milyar TL’yi aşan bütçesinin % 84’ü personel giderlerine ve % 9,3’ü piyasadan tüketim malı ve mamul madde alımına ayrılmıştır. Sayısı 300 bini aşan polis gücüyle yine Avrupa’nın en kalabalık polis sayısına sahip bulunan Emniyet Gn. Md.’nin son üç yıldır bütçesinden prim ödemeleri hariç personele ayrılan tutar 10 milyar TL’nin üzerinde olup bu rakam her yıl 1 milyar TL dolayında bir artış göstermektedir. OVP’ye (2015-17) ve Bütçe’ye göre 2017 yılına kadar bu artış böyle devam edecek ve sırasıyla 2014 için prim hariç personel gideri 11,8 milyar TL, 2015 için 12,4 milyar TL, 2016 için 13,4 milyar TL ve 2017 için 14,5 milyar TL olacaktır. Bu yıllık 1 milyar TL’lik artış (% 6-8’i geçmeyen maaş zammını düşerse) her yıl ortalama yeni 30 bin civarında polis istihdam edileceği anlamına gelmektedir. Ayrıca 2015 yılında 1539 yeni motorlu araç alınacaktır. EGM’nin, kendi bütçe taslağında açıkça belirtilmemiş olsa da, 2015 yılında 12-18 arasında yeni TOMA alınacağı anlaşılmaktadır.

Sayıştay’ın 2013 yılı Emniyet Genel Müdürlüğü Denetim Raporu’nda yer alan bazı tespitler oldukça çarpıcıdır:

“Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez ve taşra Teşkilatında görevli personele 3201 sayılı Kanuna istinaden yapılan taltif ödemeleri örnekleme yöntemiyle incelenmiş ve yapılan incelemeler sonucunda; bazı ödemelerin Kanundaki amaca aykırı olarak gerçekleştiği; kurumun faaliyetleri kapsamına giren veya personelin görev tanımında bulunan işlerin taltif

⁹⁹ Muhasebat Gn. Md., Merkezi Yönetim Mali İstatistikleri Bülteni, Eylül 2014, s.29.

konusu edildiği ve bu şekilde Emniyet Genel Müdürlüğü personeline sık sık ödeme yapılarak rutin uygulama haline getirildiği görülmüştür.

...Özel Harekât ve Operasyon Tazminatına İlişkin Esaslar çerçevesinde verilen operasyon tazminatı ödemesinin, ilgili mevzuatta belirtilen şartları taşıyan personel yerine bütün personeli kapsayacak şekilde ve her ay mutat olarak yapıldığı görülmüştür.

...Emniyet Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatlarında mülkiyeti Hazineye ait olan bazı taşınmazların geçici olarak başka kurumlara Maliye Bakanlığının bilgisi ve onayı dışında tahsis edildiği tespit edilmiştir.

...Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Özel Güvenlik temel ve yenileme sınavlarına ilişkin olarak sınava katılanlardan yasal dayanağı olmadığı halde sınav ücreti alındığı; alınan sınav ücretlerinin ise genel bütçeye gelir kaydedilmesi gerekirken Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Döner Sermaye İşletmesi Bütçesine yatırıldığı tespit edilmiştir.

...Emniyet Genel Müdürlüğü Bölge Trafik Denetleme Şube Müdürlükleri ile Bölge Trafik İstasyon Amirliklerinde görevli personele fiili olarak gezici görev yapmadığı günler için seyyar görev tazminatı ödemesinde bulunulmuştur”.

Kaldı ki artık kalıcı olduğu ortaya çıkan küresel ekonomik durgunluktan çıkış ve gelmekte olan yeni finansal krizi karşılamak ve aynı zamanda 2010 yılından bu yana Bölge'deki halk ayaklanmaları ve direnişlerini manipüle etmek için Bölge'yi de içine alan bir yeni paylaşım savaşının hazırlıkları, içerde yıllardır izlenmekte olan ekonomik ve politik gelişme modelinin artık sonlarına gelinmiş olması, çözüm sürecinin gereğinin yerine getirilmemesi ve tüm bunların neden olduğu sosyal huzursuzluklar ve giderek yükselmesi beklenen muhalefet, egemenler-yönetenler açısından daha fazla militer ve daha otoriter bir devlet ve ona uygun bir bütçeyi zorunlu kılmaktadır.

Kısaca Bütçe değerlendirilirken, doğal ve toplumsal olay ve olguların derindeki ihtiyaçların bir sonucu olarak ortaya çıktığı, yani bunların alt yapıdaki zorunlulukların ya da ertelenemez ihtiyaçların dışavurumları olduğu gerçeğinin unutulmaması gerekir.

Din işlerine ayrılan ödenekler önemli boyutlara ulaşmıştır. 2015 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi'nden Diyanet İşleri Başkanlığı'na (DİB) ayrılan ödenek 5,743 milyar TL olacaktır. Bu rakama dini faaliyetlere bütçe dışı kaynaklardan (cemaatler vb) sağlanan kaynaklar ya da diğer Genel Bütçeli kuruluşlardan ayrılan kaynaklar dâhil edilmemiştir. Bu ödenek bu haliyle toplam ödeneklerin % 1.21'ine denk düşmektedir. Yani Diyanet İşleri Başkanlığı, aralarında Kültür ve Turizm, Ekonomi, Kalkınma, Çevre ve Şehircilik, Dış İşleri, Sağlık ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıklarının bulunduğu yedi bakanlığın tekil bütçelerinden ve Kalkınma+Ekonomi+ Çevre ve Şehircilik Bakanlıklarının bütçelerinin toplamından fazla bir bütçeye sahiptir.

DİB 2015 Yılı Bütçesi ödeneklerinin % 95'i personel harcamalarından oluşmaktadır. Kurum bünyesinde istihdam edilen personelin sayısal dağılımı MY Bütçesinin askeri ve militer yapısının yanı sıra dinsel -muhafazakâr yapısını da ortaya koymaktadır. Öyle ki 2013 Haziran sonu itibarıyla Diyanet İşleri Başkanlığının 128,751 bini kadrolu (tamamı memur) olmak

üzere toplam 141,911 çalışanı mevcuttur. 2015 yılında ise 8861 yeni kadro ihdası yapılacağı Kurum'un bütçesinde belirtilmektedir.

Diğer taraftan 2013 yılında, Kültür ve Turizm Bakanlığının 17,683; Çevre Bakanlığının 27,307; Bilim Sanat Teknoloji Bakanlığının 5,139; Ekonomi Bakanlığının 4,690 ve Kalkınma Bakanlığının sadece 2,019 çalışanın olması Hükümetin kalkınma ve gelişme konularını bütünüyle sermayenin inisiyatifine bıraktığını, milyonları bulan üniversite mezunlarına kendi alanları ile ilgili olarak bir istihdam imkânı yaratmak niyetinde olmadığını göstermektedir.

DİB Bütçe Tasarısına göre, 2015 yılında gerçekleşmek üzere, Çocuk Esirgeme Kurumu'nda koruma altında olan İmam Hatip Lisesi mezunlarının Kuran kursu öğreticisi, müezzin-kayyım kadrolarına atamaları yapılacaktır. Kurumun 2105 yılında toplam 1 milyon 700 bin öğrenciyi Kuran kursunda eğiteceği, bu yıl 1 milyon civarında basılıp dağıtılan aylık üç derginin baskısını 2 milyon 340 bine çıkartacağı anlaşılmaktadır.

Bu tabloyu 2014 yılı itibariyle kurumlara ait motorlu taşıt sayıları ile tamamlamak mümkündür. Diyanet İşleri Başkanlığının 1,140; Adalet Bakanlığının 2,510; Milli Savunma Bakanlığının 11, 490; İçişleri Bakanlığının 1,595; Jandarma Genel Komutanlığının 7,486; Emniyet Genel Müdürlüğünün 33,461 motorlu taşıtı mevcut iken; Milli Eğitim Bakanlığının 2,807; Ekonomi Bakanlığının sadece 29 ve Kalkınma Bakanlığının sadece 6 motorlu taşıtı mevcuttur.

Diğer bir boyutuyla 2014 Bütçesi tek bir mezhepçilik üzerinden (Sünnilik) dindarlaşmayı teşvik eden bir bütçedir. Bu bütçe ile Alevilerin, Gayri Müslimlerin, Ateistlerin vergileri Diyanet'e, imamlara ve camilere kaynak oluşturmaktadır. Öyle ki tek bir mezhebe hizmet eden 90 bin cami, 140 bin imam, 50 bin din eğitimi kadrosu mevcuttur¹⁰⁰.

Ayrıca din işlerine Milli eğitim Bakanlığı bütçesinden de kaynak ayrılmaktadır. 2015 yılı için Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne ayrılan ödenek tutarı 2,5 milyar TL'dir. Bu kaynak MEB bütçesinin % 4'üne denk düşmektedir. Böylece DİB'e ayrılan 5,7 milyar TL ile birlikte din işlerine ayrılan toplam kaynak 8,2 milyar TL'yi bulmaktadır. Bu rakam MYB'nin % 1.73'ünü oluşturmaktadır.

Toplumun dinselleştirilmesi MEB bünyesindeki öğretmen, öğrenci ve okul, yurt sayılarındaki gelişmelerden de çarpıcı bir biçimde görülmektedir.

Buna göre, MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü bünyesinde istihdam edilen personel sayısı 44.086'dir ve bunun 38.271'i öğretmen olarak görev yapmaktadır. Sadece 2014 yılında 12.000 yeni din öğretmeni istihdam edilmiştir¹⁰¹. Böylece Diyanet görevlileri ile birlikte Genel Bütçe'den finanse edilen 200.000'e yakın din işleriyle görevli kamu çalışanı söz konusudur.

2013 yılında lise düzeyinde 3 uluslararası Anadolu imam hatip lisesi, 815 Anadolu imam hatip lisesi, 1,314 adet imam hatip ortaokulu bulunmakta iken, 2014 yılında bu rakamlar

¹⁰⁰ ¹⁰⁰ Turan Eser, **Bütçe Adaletsizliği**, BirGün Gazetesi, 17.12.2013.

¹⁰¹ MEB 2015 Yılı Bütçe Tasarısı

sırasıyla 3 ve 985 ve 1,556 olmuştur. Yani bu yıl itibariyle toplam 2544'imam hatip okulu mevcut bulunmaktadır.

Bu okullarda sırasıyla; imam hatip liselerinde 474,135 ve imam hatip ortaokullarında 239,749 olmak üzere toplam 713,884 öğrenci öğrenim görmektedir. 2013 yılı öncesine göre öğrenci sayısındaki artış ise son derece çarpıcıdır: 233,000. Bu oransal olarak % 48'lik bir artış demektir.

Yenilerde MEB Din Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün sorumluluk alanına verilen devlet parasız yatılı pansiyonu sayısı 2013 yılında 408'den 2014'te 450'ye ve buralarda yatılı öğrenim gören öğrenci sayısı da 52,592'den 60,000'e çıkmıştır.

MEB bünyesinde imam hatiplerin ön plana çıkmasının diğer bir göstergesi ise 2015 yılı yatırımları için de din öğretim okullarına 698 milyon TL'lik bir yatırım için ödenek ayrılmıştır. Bu rakam toplam MEB yatırımlarının % 1.12'sine denk düşmektedir¹⁰².

Mahalli idarelere ayrılan paylar bir yandan kaynak tahsisi konusunda Bütçe'nin ne denli katı ve bürokratik bir merkeziyetçi yapıya sahip olduğunu gösterirken, diğer yandan hem yetersiz olup, hem de bölgelerin ihtiyaçlarına göre dağılmamaktadır.

2015 yılı için mahalli idarelere bütçeden ayrılan gelir payı KÖYDES ve SUKAP projeleri dâhil olmak üzere toplam 48,2 milyar TL'dir. Bütçenin % 10'una denk düşen bu kaynak bölgelerin gelişmiş düzeyleri ya da ihtiyaçları değil, nüfusları dikkate alınarak yapılmaktadır. Bu nedenden dolayı da aslan payını başta İstanbul olmak üzere Ankara ve İstanbul gibi üç büyük kent belediyesi almaktadır.

Öyle ki örneğin 2014 yılı bütçesinden İstanbul BŞB'ne 4,5 milyar TL, Ankara BŞB'ne 1,4 milyar TL ve İzmir BŞB'ne 1,3 milyar TL ayrılırken, Diyarbakır BŞB'ne sadece 154 milyon, Van BŞB'ne 100 milyon TL ve Erzurum BŞB'ne 123 milyon TL ayrılmıştır.

Diğer taraftan 2015 yılı için Cumhurbaşkanlığı'na ayrılan ödenek 397,0 milyon TL'dir (2014 yılı için 199,5 milyon TL idi. Bu % 99'luk bir artış demektir). Bu haliyle Cumhurbaşkanlığı'nın Bütçesi, Diyarbakır ve Eskişehir Büyükşehir Belediyelerine Genel Bütçeden ayrılan payların toplamından fazladır.104 kamu üniversitenin sayı olarak 94'ünün (% 90) 2015 yılı ödeneği Cumhurbaşkanlığı'nın ödeneğinin altında kalmaktadır. Sadece sekiz büyük üniversite Cumhurbaşkanlığı bütçesinden fazla ödeneğe sahip olacaktır. Kısaca saltanat 2014'te de sürecek gibi gözükmektedir.

Cumhurbaşkanı için yapılan bin odalı AK Saray'ın maliyeti Maliye Bakanı'na göre 1.370 milyar TL, Kalkınma Bakanlığı'na göre 650 milyon TL'dir¹⁰³. 1.370 milyar TL 1.600.000 asgari ücretlinin maaşına, 1 asgari ücretlinin 133 yıllık maaşına denk düşmektedir. Bu para ile 274 adet tam donanımlı okul, 200 adet tam donanımlı hastane yapılabilmekte, 92 adet üniversite açılabilenekte, 2000 adet madenlere ait yaşam odası kurulabilmektedir.

¹⁰² MEB 2015 Yılı Bütçe Tasarısı

¹⁰³ Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin açıklamasına göre asıl oda sayısı 2,000 ve toplam harcama 6 milyar civarındadır. Bkz. BirGün , 20 Kasım 2014.

Milyonlarca emekçinin yoksulun evsiz olduğu bir ülkede Cumhurbaşkanı'nın sarayı için yapılan böyle bir harcama hem halkın ödediği vergilerden oluşan kamusal kaynakların nasıl fütursuzca israf edildiğinin hem de kurulmakta olan bir saltanat -hanedan iktidarının göstergesidir.

EĞİTİM BÜTÇESİ

Hükümet bu yıl da Bütçeden en büyük payı **eğitime** ayırmakla övünse de gerçek durum bu değildir. Öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı'na ayrılan 62,0 milyar TL'lik ödeneğin % 79'u (48,8 milyar TL) personel ve onların SGK prim giderlerine ayrılmışken, sadece % 9'u (5,8 milyar TL) mal ve hizmet alımlarına ve yine % 9'a yakın bir kısmı (5,5 milyar TL) yatırım ya da sermaye giderlerine ayrılmıştır. Hane halklarına transfer edilecek miktar ise bu bütçenin sadece 1,7 Milyar TL'lik kısmıdır (% 3). Mal ve hizmet alımlarının en önemli kısmı ise 4,4 milyar TL'lik bir ödenek ile (MEB ödeneklerinin % 7'si) piyasadan hizmet alımları şeklindedir. Bu hizmet alımlarının % 38'i yani 1,660 milyar TL'si taşımali ilköğretim (900 milyon TL) ve taşımali ortaöğretim (760 milyon TL) uygulamasına ayrılmıştır¹⁰⁴.

104 Üniversite, YÖK ve ÖSYM' ye ayrılmış olan 18,8 milyar TL olan ödeneğin ise % 67'si personele, % 12'si mal ve hizmet alımlarına ve % 21'i yatırımlara gidecektir¹⁰⁵. Yani eğitime dönük harcamaların son yıllarda en yüksek hızla artan harcamalar olduğu doğru olsa da, bu durum daha ziyade eksik öğretmen ve okul ihtiyacının tamamlanmasıyla ve kısmen de imam hatip okullarına giderek daha fazla kaynak ayrılmasıyla ilgili bir durumdur.

Bu ödeneklerin nasıl dağıtılacağına merkezden karar verilmesi ise birçok yerelde öğretmen, bina ya da araç eksikliği gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Nitekim Bütçe'den Milli Eğitim İl Müdürlükleri'ne ayrılan kaynak sadece 3.85 Milyar TL'dir. Yani kaynakların % 94'ünün nasıl kullanılacağı kararı merkezden verilirken yerel birimlerin kaynakları kullanma payı % 6,2'de kalmaktadır.

İkinci olarak MEB'e Bütçe Kanunu ile başlangıçta ayrılan ödenekler ile yılsonu ödenekleri arasında belirgin bir farklılık olduğu görülmektedir. Örneğin 2014 yılında MEB'in başlangıç ödeneği 55,7 iken yılsonu toplam ödenek 43,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Eylül ayına kadar 39 milyar TL'lik bir ödenek kullandırılmıştır). Yani Milli Savunma Bakanlığı'nın başlangıç ödeneği yıl içinde 8 milyar TL'den fazla artırılırken, Milli Eğitim Bakanlığı'nınki 12 milyar TL'den fazla azaltılmıştır. Böylece başlangıçta ayrılan paylardansa gerçekleştirmelere göre bir değerlendirme yapmak daha doğrudur. Bu açıdan bakıldığında 2105 yılında MEB bütçesinde azaltmaya gidilmesi muhtemeldir.

Üçüncü olarak, MEB Bütçesi, eğitimde dinselleşme artışının yanı sıra, özelleştirmenin de hızlandığının bir göstergesidir. MEB'in Bütçe Tasarısı'na¹⁰⁶ göre, Türkiye'de, MEB bünyesindeki Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne bağlı toplam 5,932 özel okul, 3,347 dersane, 1,883 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi, 853 özel etüt eğitim merkezi,

¹⁰⁴ MEB 2015 Yılı Bütçe Tasarısı.

¹⁰⁵ 2015 Yılı MYB Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bağlı Cetvelleri, s. 51.

¹⁰⁶ MEB 2015 Yılı Bütçe Tasarısı, s.35.

2,713 özel muhtelif kurs, 13 özel hizmet içi eğitim merkezi, 3,438 özel motorlu taşıt sürücülere kursu ve 4,592 özel yurt ve bu yurtlarda kalan 207,202 öğrenci mevcuttur.

2013-2014 öğretim yılında okul öncesi eğitimde yer alan 2, 226 kurumda 86.639 öğrenci, 7.541 öğretmen; ilkokulda yer alan 1.071 kurumda 184.325 öğrenci ve 21.273 öğretmen; ortaokulda yer alan 972 kurumda 182.019 öğrenci ve 21.459 öğretmen ile ortaöğretimde yer alan 1.433 kurumda 196.663 öğrenci ve 29.040 öğretmen bulunmaktadır. Yani bu yıl 6,000'e yakın özel öğretim kurumunda toplam 650,000 öğrenci öğrenim görmüş ve toplam 79,000'in üzerinde öğretmen istihdam edilmiştir.

Özel öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'nün 2015 yılına ait 2.3 Milyar TL'lik bütçesinin yaklaşık 1.7 milyar TL'si (yani % 74'ü) bu kurumlardan hizmet alımı biçiminde özel sektöre transfer edilecektir.

Dördüncü olarak eğitime yaklaşım açısından bu bütçenin bir diğer özelliği anadilinde eğitim ihtiyacını görmezden gelmesidir. Nitekim Genel Bütçe'den nasıl ki Aleviler için her hangi bir kaynak ayrılması söz konusu değilse, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütçesinde de Kürtler için, ana dilinde eğitim için her hangi bir kaynak ayrılmamıştır.

Bunun yerine, “ana dilinde eğitim özel okullara havale edilerek büyük mücadelelerle üretilmiş anadil hakikati bir takım mülk sahibi seçkinlerin özel alanda yapacakları bir müşteri seçimi muamelesine tabi tutulmuştur. Burdan da açıkça anlaşılmaktadır ki hükümet kamusal sorumluluklardan kaçmaktadır. Olması gereken anadili temelli çok dilli bir eğitim modelinin, kamusal ve ücretsiz bir hizmet olarak tüm halkların erişimine açık getirilmesidir.

SAĞLIK BÜTÇESİ

Sağlık bütçesi beş parçadan oluşmaktadır. Toplamda 2015 yılında sağlığa 20,4 milyar TL'lik bir ödenek ayrılmıştır. Diğer yandan ödeneklerin nasıl ve nerelerde kullanılacağına ilişkin detaylar Hükümetin sağlığa bakışını yansıtmaktadır. Sağlık Bakanlığı'na ayrılan pay azınlığı oluştururken, asıl olarak özelleştirmelerin gerçekleştirilmekte olduğu Kamu Hastaneleri Kurumu ve T. Halk Sağlığı Kurumu'na ayrılan pay aslan payını oluşturmaktadır.

Sağlık Bakanlığı'nın 2,763 milyar TL'lik bütçesinin ise % 48'i personel, % 41'i ise sermaye giderlerine ayrılmış durumdadır. Sermaye giderlerinin çok büyük bir kısmının gayrimenkul sermaye gideri olacağı ekli cetvellerde belirtilmektedir. Yani Bakanlığın bütçesinden sağlık hizmetlerinin geliştirilip, yaygınlaştırılması ve kamusal sunumuna ilişkin bir sonuç çıkmamaktadır.

Sağlık bütçesi içinde en büyük paya 9,874 milyar TL'lik bir ödenek ile Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu sahiptir. Bu kuruluş Bakanlığın bağlı kuruluşlarından biridir. Ancak bu ödeneklerin % 92'si personel ödemeleri ve SGK'ya personel için yapılan prim ödemelerine ayrılmış durumdadır. % 5'i yani 495 milyonu sermaye gideridir, ancak bunun da 377 milyonu mamul mal alımına ayrılmıştır. Bütçesinin % 2,6'lık bir payı ise (259 milyon) mal ve hizmet alımına ayrılmıştır. Bu kurumun ödeneğinin neredeyse tamamını Kamu Hastane Birlikleri kullanacaktır. Kurumun 2015 yılında yapacağı yatırımın tutarı 543 milyon TL'dir. Bu,

bütçesinin sadece % 5,5'idir. Ancak bunun da 438 milyonu (yani % 81'i) mamul mal alımı biçiminde olacaktır.

Kurumun taşra teşkilatları yandaş atamaları tartışmaları ile gündeme gelen genel sekreterliklerle yönetilmektedir. Bunlar kamu hastanelerini koordine etmekte, yönetmekte, denetlemekte, personel ihtiyacını belirlemekte, bütçelerini hazırlamakta ve yatırımlarına karar vermektedirler.

Sağlıkta ikinci en büyük bütçeye sahip kuruluş Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkanlığı'dır. Bu kuruluşun 2015 Bütçe ödeneği 7,489 milyar olarak belirlenmiştir. Bunun % 25'i personele (1,859 milyar TL) ve % 74'ü (5,5 milyar TL) mal ve hizmet alımlarına ve bu alımların 4,9 milyar TL'si tek başına hizmet alımlarına (ödenek toplamının % 65'inden fazlasını oluşturuyor) ayrılmıştır. Yatırım ya da sermaye gideri olarak sadece 79,5 milyon TL ayrılmış durumdadır (53 milyon büyük gayrimenkul onarımlarına ve 20 milyon mamul mal alımına). Ödeneği asıl olarak Halk Sağlığı Müdürlükleri harcamaktadır (% 91). Ödeneklerin sadece % 7'si bulaşıcı hastalıkların kontrolüne harcanmakta, ancak bu da tüketime yönelik mal ve hizmet alımı şeklinde gerçekleşmektedir.

Küçük bütçeli sağlık kuruluşlarından olan Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu Bakanlığa bağlı özel bir kuruluş niteliğindedir. 2011 yılında KHK ile kurulmuştur. Bütçesi 123,4 milyon TL olarak belirlenmiş, bunun % 33'ü personele, % 38'i mal ve hizmet alımlarına ayrılmıştır. Hizmet alımı biçimindeki piyasadan alımları bütçesinin % 29'una erişmektedir. Sermaye gideri olarak 34 milyon TL harcanacaktır ama bunun 21,4 milyon TL'si gayri maddi hak alımlarına ve 10,2 milyon TL'si mamul mal alımına ayrılacaktır. Bütçesinden ulusal bir ilaç sanayi önerisi ya da ilaç tekellerinin sömürsünden kurtuluş yolu çıkmamaktadır.

Son olarak Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü'nün 2015 yılında 130,3 milyon TL'lik bir ödeneği mevcuttur. Bu kuruluş görev tanımı itibariyle özellikle göçmenlerle gelen sağlık sorunları konusunda etkili olması beklenen bir kuruluş olsa da hem bütçesinin çok küçük olması hem de bu ödeneklerin dağılımı böyle bir şeye izin vermeyecektir. Çünkü ödeneğinin sadece % 20'si personele, % 8'i mal ve hizmet alımına, % 71'i sermaye giderlerine (onun da % 60'ı mamul mal alımına) ayrılmıştır.

Diğer taraftan sağlık ve eğitim hizmetlerini kamusalallaştıran, nitelikli kamusal sağlık ve eğitim hizmeti veren, bütçesinde bu yönlü radikal yeniden bölüştürücü değişiklikler yapan siyasal iktidarlar vatandaşlarının sağlık ve iyiliğine ciddi anlamda katkıda bulunmaktadır. Sağlık ve sosyal refah hizmetlerine kolay erişim hem toplum sağlığını iyileştirmekte hem de sosyal adaletsizliği azaltmaktadır. Diğer taraftan örneğin en düşük eğitim yılına sahip ülkelerde sağlıkla ilgili tüm göstergeler en kötü durumdadır¹⁰⁷.

¹⁰⁷ Vicente Navarro, Margaret Whitehead, Tim Doran, Bo Burström, Uwe Helmert, Giuseppe Costa, and Carme Borrell (2003). "Summary and Conclusions of the Study", *International Journal of Health Services* Vol. 33, No. 4, s. 743-749.

B.2014 Bütçesi gelirleri yönünden son derece adaletsiz bir bütçedir. Bütçede öngörülen harcamaların finansmanının ağırlıklı olarak halktan toplanan vergiler ile yapılması öngörülmektedir.

Aşağıdaki Tabloda 2015 Bütçesi'nin gelirlerinin dağılımı gösterilmektedir. Buna göre bütçe gelirlerinin % 86,2'si vergilerden, kalanı ise elektrik, doğal gaz fiyatlarına yapılan yüksek zamlar, cezalar ve diğer devlet gelirlerinden oluşmaktadır. Çoğunluğu oluşturan vergilerin yükü ise emekçi sınıfların üstündedir. Bu durum devlet eliyle gerçekleştirilen neo liberal piyasacı dönüşümün, yükselen militarizmin, otoriterleşme ve muhafazakârlaşmanın finansmanının asıl olarak halktan toplanan vergilerle gerçekleştirilmekte olduğunu ifade etmektedir.

TABLO 6: 2015 MYB GELİRLERİNİN DAĞILIMI (2015)

Toplam Gelirler	452.0 milyar TL (% 12)
Vergi Gelirleri	389.5 milyar TL(% 11.7)
-Gelir Vergisi	82.3 milyar TL (% 16.3)
-Kurumlar Vergisi	36.1 milyar TL (% 16)
-KDV	119.3 milyar TL (% 14.3)
- Dahilde alınan KDV	-44.2 milyar TL (% 11.6)
- İthalde alınan KDV	-75.1 milyar TL (% 15.8)
-ÖTV	94.0 milyar TL (% 5)

Vergilerin emekçilerin sırtında olduğu gerçeği vergilerin alınış biçiminden anlaşılmaktadır. Zira bu vergiler asıl olarak KDV ve ÖTV gibi dolaylı vergilerden oluşmaktadır.

TABLO 7: VERGİ GELİRLERİNİN DAĞILIMI

	2009	2014	2015
Vergi Gelirleri	100.0	100.0	100.0
Gelir Vergisi	22.3	20.0	21.1
Kurumlar Vergisi	10.5	9.0	9.2
KDV	27.3	30.0	30.6
ÖTV	25.3	26.0	24.1

ÖTV, KDV gibi vergiler görece olarak daha adaletsiz vergilerdir. Çünkü sırasıyla; bu tür vergiler geniş yığınların kullandığı her türlü mal ve hizmet üzerinden alınır. Genelde bu vergilerde muafiyetlere yer verilmez ve artan oranlı olarak düzenlenmezler, halkın üzerinde kalırlar. Bu vergiler regresifler, yani petrol ve sigaradan alınan ÖTV'de olduğu gibi düşük gelirliler bu yükü daha ağır, yüksek gelirliler ise daha hafif hissederler. Kolayca yansıtılırlar, yani yasal mükellefler vergiyi tüketicilere yansıtırlar. Enflasyon arttığında bu vergiler de arttığından enflasyonun arttığı dönemlerde halkın üzerindeki yük daha da artar. Son olarak Türkiye'de bu vergilerin uygulaması ile çarpıklıklar söz konusudur. Örneğin et, süt, eğitim, sağlık gibi halk için zorunlu nitelikteki mal hizmetlerde KDV oranı % 8 iken, kıymetli ve yarı kıymetli ham taşları, Borsa İstanbul üzerinden Türkiye'ye getirenler KDV de

ödemiyorlar. Ayrıca çıkartılan Torba Yasa ile işlenmemiş değerli/yarı değerli taşların ithalinden alınan ÖTV kaldırılmıştır.¹⁰⁸

İkinci olarak vergi gelirlerinin üçte birini oluşturan dolaysız vergilerin yükü de emekçilerin sırtındadır. Örneğin vergi gelirlerinin beşte birinden biraz fazlasını (% 21), dolaysız vergilerin üçte ikisinden fazlasını oluşturan gelir vergisinin bileşenlerine bakıldığında bu verginin % 91'inin stopaj (kaynakta kesme), % 5,6'sı beyanname ve binde 6'sı basit usulle toplandığı görülecektir. Stopajın % 68'i ücret stopajlarından gelecektir. Böylece gelir vergisinin de en az üçte ikisi emekçiler tarafından ödenecektir. Diğer taraftan kar payı, faiz ve kira geliri gibi sermaye geliri elde eden ve sayıları 1,8 milyonu bulan beyannameli mükellefin ödedikleri gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payı sadece % 1 ve 750.000 civarındadır. Basit Usule tabi esnafın ödediği vergilerin payı ise binde 1 civarındadır.

Sermaye sahiplerinin vergi yükünün bu denli düşük olmasının nedenlerinin başında ise sadece kendilerinin faydalandığı vergi kaçırma imkânı, vergi afları ve vergi uzlaşmaları ve yaygın muafiyetler, istisnalar, vergi indirimleri ve ertelemeleri (vergi harcamaları) gelmektedir. Nitekim AKP Hükümetleri döneminde en az beş vergi vs affı çıkartılmıştır. Maliye Bakanlığı ile büyük çaplı vergi mükellefleri arasında 2013 yılında yapılan uzlaşmaların sonucunda vergi aslının % 87'sinden ve vergi cezalarının % 99,9'undan vazgeçilmiştir¹⁰⁹. Ayrıca sermaye sahibi sınıfların ve servet zenginlerinin yararlanmış oldukları kapsamlı muafiyet, istisna, erteleme ve indirimler mevcuttur. Bu vergi matrahını daraltıcı uygulamalar vergiyi azaltmakta, verginin yükünü bu uygulamalardan yararlanamayanlar üzerine kaydırmaktadır. Örneğin ayda sadece ortalama 100 TL civarında bir asgari geçim indiriminden yararlanabilen ücretli emekçiler, sermayenin ödemediği bu vergilerin de yükünü taşımaktadırlar. Diğer taraftan sermaye geliri elde edenler çok sayıda harcama kalemini gider yazabilmekte, böylece vergi matrahını küçültebilmekte, son derece cazip muafiyet, istisna, indirim ve ertelemelerden yararlanabilmekte (örneğin enflasyon indirimi) ve hatta geriye dönmüş vergi iadesi dahi alabilmektedirler.

Sermaye sahipleri aynı zamanda yaptıkları bazı bağışları matrahtan indirerek hem vergilerini azaltmakta hem de kendilerine hak etmedikleri bir itibar da sağlamaktadırlar. Örneğin *"fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara, bağışlanan gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerinin maliyet bedelinin tamamı gider olarak yazılabilmektedir"*¹¹⁰. Yapılan bu yardımlar, ayrıca KDV'den de istisna tutulmaktadır¹¹¹. Gıda bankacılığı yapan dernek ve vakıfların büyük bir kısmı ise Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Deniz Yıldızı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Hızır Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, İnsan Eğitimi Kültür ve Eğitim Vakfı örneklerinde olduğu gibi tarikat ve cemaatlerle bağlantılıdır. Yoksul vatandaşlara gıda, yakacak, giyecek dağıtan bu tür dernek ve vakıflara yapılan yardımların tamamının elde edilen gelirden düşülebilmesi, yapılan bağışlara "büyük bir vergi avantajı" sağlamaktadır. Siyasal iktidar bu tür dernek ve vakıflar üzerinden de siyaset yapmaktadır.

¹⁰⁸ <http://www.dunya.com/elmasa-otv-muafiyeti-236115h.htm>, 14 Ağustos 2014.

¹⁰⁹ Gelir İdaresi Başkanlığı, 2013 Yılı Faaliyet Raporu, s. 58.

¹¹⁰ Gelir Vergisi Kanunu, Md. 40/10, 89/6

¹¹¹ Katma Değer Vergisi Kanunu Md.17.

Ayrıca 2012 yılında yapılan bir düzenleme ile din eğitimi veren tesis yapanlar ve kuran kursu açanlar bu işlere dönük harcamalarını Gelir ve Kurumlar Vergisi matrahından düşebilecekler¹¹² ve evli ve 3 çocuklu asgari ücretliden gelir vergisi alınmayacaktır¹¹³. Oy alma kaygısı ile yapılan bu düzenlemelerin sonucunda azalan vergi gelirlerinin yine ücretli emekçiden halktan ÖTV, KDV ya da petrol, elektrik ve doğal gaz fiyatlarına zam olarak karşılanacağı bir gerçektir.

Vergileme ilgili bu gelişmeler Türkiye’de vergi politikasının 1980’li yılların başından bu yana uygulanan neo liberal birikim stratejisinin bir ayağı olarak; küreselleşme ile uyumlu bir biçimde uluslararası sermayenin serbest dolaşımına yardımcı olmak, piyasaların ve kârlılığın artmasına yardımcı olmak, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçileri ve halkları iyice yoksullaştırıp, çaresiz bir duruma düşürmek ve kamu borcunun sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik olarak tasarlandığını ortaya koymaktadır.

Yani Türkiye’de vergilemenin işçi sınıfı ve emekçilere doğru yeniden bölüşüm ve kalkınma gibi amaçlarla bağı iyice kopartılmış, vergileme, sadece kapsamı daraltılan devletin neo-liberal dönüşümleri sağlamaya dönük faaliyetlerinin finansmanı sınırlı tutulmuş ve neo-liberal vergileme politikaları altında teşvik ve sübvansiyonlarla sermayenin üzerindeki görünen vergilerin yükü iyice emekçilerin üzerine kaydırılmıştır.

Bu süreç otuz yıl öncesinden başlatılmış olsa da AKP Hükümetleri ile geçen son on yılda çok daha hızlı ve açıktan ilerletilmiştir. Artan oranlı gelir vergisi tarifesi düzleştirilmiş, basamak sayısı altıdan dörde indirilmiş ve en zenginlere uygulanan gelir vergisi üst dilimi % 45’den % 35’e düşürülmüştür. Ücretliler lehine 5 puan indiriminden vazgeçilmiştir. Özel indirim uygulamasına son verilerek daha ziyade işverenlerin işine yarayan “asgari geçim indirimi” uygulamasına geçilmiştir.”Nereden buldun” uygulamasına son verilerek büyük servet sahiplerine servetlerinin kaynağı konusunda sorgulama yapılabilmesi imkânsız hale getirilmiştir. Kurumlar vergisi oranı % 33’den % 20’ye düşürülerek sermayenin vergisi daha da azaltılmıştır. Böylece düşük ücretli, örgütsüzleştirilmiş ve güvencesiz ve esnek emek stratejisine uygun olarak verginin yükünün bütünüyle emekçilerin sırtına bindirilmesiyle Türkiye dünyanın en adaletsiz vergi sistemine sahip ülkelerinden biri haline gelmiştir.

Öyle ki ücretli bir emekçinin üzerindeki vergi vs yükü net ücretinin % 70’ine ve brüt ücretinin % 50’sine kadar çıkmaktadır. Bir başka anlatımla 891 TL’lik bir net asgari ücret ile geçinmek ve ailesini geçindirmek zorunda kalan bir işçinin yıllık ödediği vergi, prim, fon 6000 TL’ye yaklaşmıştır. Buna karşılık bu rakamın onda birini ödemeyen çok sayıda sermaye sahibi mevcuttur.

Buna karşılık kar payı ya da temettü biçiminde sermaye geliri elde eden sermayedarlar üzerindeki yük % 26’dır. Bu oranın son 10 yılda % 45’lerden bu noktaya çekildiği unutulmamalıdır.

Kurumlar Vergisi resmi oranı % 20 olmasına rağmen, Türkiye’nin en büyük bankaları ve şirketlerince efektif olarak bu verginin oranı % 1-2’lere hatta bindelere kadar gerilemiştir.

¹¹² Hürriyet Gazetesi, 24.05.2012.

¹¹³ SoL Haber Portalı (<http://haber.sol.org.tr>), 27. 05. 2012.

Bazı meslek dallarına göre alınan vergilerin ücretlilerin ödedikleri vergi ile kıyaslandığında ne denli düşük olduğu ise resmi ağızlarca da sıklıkla belirtilmektedir.

Diğer yandan kâr üzerinden alınan kurumlar vergisi ve / veya kâr dağıtımı üzerinden alınan gelir vergisi aslında işçinin ürettiği ama sermayedarın el koyduğu artı değerın devlet ile paylaşılmış kısmıdır. Devlet bu vergilerle sermaye birikimini kolaylaştırıcı ve bu eylemini meşrulaştırıcı işlevini yerine getirmektedir.

2015 Bütçesi Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğini derinleştiren bir bütçedir.

Dünya Ekonomi Forumu (WEF) raporuna göre (2014), Türkiye cinsiyet eşitliğinde 142 ülke arasında 125. Sırada yer almaktadır. Bu yılki tablo Türkiye için son beş yılın en kötü tablosu niteliğindedir. Geçen sene 136 ülke arasında 120.sırada olan Türkiye bu sene küresel cinsiyet uçurumu raporunda 5 sıra daha gerileyerek 125.sıraya düşmüştür. İçinde yer aldığı Avrupa ve Orta Asya bölgesi ülkeleri arasında ise en sonlarda yer almaktadır. Rapora göre Türkiye son 10 yılda ise 20 basamak gerilemiştir. Türkiye cinsiyet eşitliği konusunda ya gerilemekte ya da olduğu yerde saymaktadır.

DİSK-AR: Yeni işsizlerin yüzde 90'ı kadın

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Araştırma Enstitüsü (DİSK-AR), çalışma hayatında kadınların konumunu ortaya koyan Kadın İstihdamı ve Güvencesizlik 2014 Raporu'na göre yeni işsizlerin yüzde 90'ı kadınlar oluşturmaktadır. **“Kadın çalışanlarının yarısından fazlası kayıtdışı” ve “Kadınlar için iş imkânı azaldı”** tespitiyle yayınlanan rapora göre;

- Çalışma çağındaki her dört kadından yaklaşık olarak sadece biri (kentlerde % 23, genelde % 26,7) ekonomik bir faaliyette çalışmaktadır.
- Geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre işgücüne katılan kadın sayısı 88 bin kişi ile sınırlı bir düzeyde artarken, istihdam edilenlerin sayısı 19 bin kişi azalmış bunun sonucunda işsiz kadın sayısı ise 107 bin kişi artmıştır. İşsiz kadın sayısındaki artış işgücüne katılan kadınların sayısından daha fazladır. Geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre toplam işsiz sayısındaki artış 202 bin olurken, yeni işsizlerin % 53'ü kadınlardır.
- Umutsuz işsizler ilave edildiğinde ise işsizlik verileri için tablo kadınlar aleyhine daha da bozulmaktadır. Umudu olmadığı için ya da diğer nedenlerle son 3 aydır iş arama kanallarını kullanmayan ve iş başı yapmaya hazır olduğu halde bu nedenle işsiz sayılmayanların sayısı geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre erkekler için 74 bin kişi azalırken, kadınlar için 65 bin kişi artmıştır. Buna göre geniş tanımlı işsizlerin sayısı kadınlar için 172 bin artarken, erkekler için sadece 20 bin kişi artmıştır. Bu verilerle birlikte yeni işsizlerin içinde kadınların oranı % 90'a ulaşmaktadır.
- Yüksekokul mezunu kadınlarda işsizlik Ekim 2013 dönemi için yüzde 17 ile yüksekokul mezunu erkeklerin yüzde 8,3'lük oranının iki katından fazladır. Bu kategoride yer alan kadınların işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 12 bin kişi artış göstererek 346 binden 358 bine yükselmiştir. Lise ve Meslek Lisesi eğitimine

sahip olan kadınlar için ise resmi işsizlik % 21,4 ile resmi kadın işsizliğinin % 8,7 puan üzerinde gerçeğeleşti.

- Başta umudu kesik olanlar olmak üzere son 3 aydır iş arama kanallarını kullanmayan ancak işe başlamaya hazır olduğu halde işsiz sayılmayanların % 61'i kadınlardır. Geniş tanımlı işsizlik kadınlar için % 23 oranındadır.
- Kayıtdışı çalışan kadınların toplam çalışan kadınlara oranı %52 seviyesindeyken, kayıtdışı çalışan erkeklerin toplam çalışan erkeklere oranı ise %30 seviyesindedir.

Kadınları esnek çalıştırma biçimleri ile güvencesiz ve esneklik zemininde, ev içi üretim ile çalışma hayatına katmak, nitelikli işler de ise işsizlik bariyerleri ile çalışma hayatının dışında tutmak bir eğilim olarak görülmektedir. Böyle bir süreçte kadınlar “daha çok çocuk yapsın” diye çeşitli düzenlemeleri gündeme getirmek doğru değildir. Haklar ve güvenceler “çocuk” tartışmasının dışında genişletilmelidir. Kadınların çalışma hayatına katılımın sağlanması ve çalışma hayatında kalmalarının güvence altına alınması için iş güvencesine ve bakım hizmetlerinin kamusal bir sorumlulukla ele alınmasına ihtiyaç vardır.

Bu çerçevede kadın istihdamının artırılması ve işsizliğinin azaltılması ve eşitsizliklerin giderilmesi için:

- İşgücü piyasalarındaki cinsiyetçi uygulamalara son verilmelidir,
- Ev içi yaşlı, hasta ve çocuk bakım hizmetleri devletin gereken nitelikli, yaygın ve ücretsiz bakım hizmetlerini sağlaması ile kadının üzerinden alınmalıdır.
- İş güvencesi herkes için mutlak bir hak olarak kabul edilmelidir. Kadın/erkek olmasına bakılmaksızın, en az 50 işçi çalıştıran kamu/özel tüm iş yerlerinde ücretsiz, (vardiya koşulları dikkate alınarak gerektiğinde 24 saat açık) bakım evleri ve kreşler açılması zorunlu olmalıdır. Kapatılan tüm kamu kreşleri açılmalıdır
- Diğer çocuklu bireyler için her mahalleye ihtiyacı karşılayacak kadar kreş açılması amacıyla devlet kendisi girişimde bulunmalı, belediyelere yasal zorunluluk getirilmeli, 50'den az işçi çalıştıran işverenler de bu mahalle kreşlerine destek olmakla yükümlü olmalı, yurttaş girişimleriyle yaratılacak kreş kooperatifleri vb. alternatif çözüm arayışları özendirilmelidir.
- İş yerlerindeki çalışma düzeni, kadınların ve erkeklerin çocuklarına bakma yükümlülüğüne uygun şekilde düzenlenmelidir.
- Kadın ve erkek çalışanların, kendilerine ve ailelerine zaman ayırabilmeleri için yasal günlük/haftalık çalışma süreleri günde en fazla 7, haftada en fazla 35 saate indirilmeli, toplu ya da bireysel iş sözleşmeleri ile (hiçbir yasal hak kaybına izin verilmeksizin) daha altında süreler kararlaştırılması özendirilmelidir.

- “Aile sorumlulukları”, “çocuk bakım yükümlülükleri” gibi bahanelerle kadınlara esnek çalışma formları dayatmak yerine, tam zamanlı ve tam güvenceli istihdam olanaklarını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Sendikal hak ve özgürlüklerin önündeki engeller kaldırılmalıdır.

Siyasi Partilerde Kadın

Yukarıda verilen Dünya Ekonomi Forumu (WEF) raporuna göre Türkiye Parlamentodaki kadın sayısı bakımında 142 ülke arasında 98. Kabinedeki kadın sayısı bakımdan da 133. Ülke konumundadır.

TBMM toplam Vekil: 549, Kadın 79 (%14,38) Erkek 470 (85,61), yerel yönetimlerde ise kadın oranı % 1 civarında ve 30 büyükşehir Belediyesinde toplam 3 kadın belediye başkanı bulunurken, 51 İl belediye başkanlığında 1 kadın belediye başkanı vardır. (DBP Hakkari)

Kadınların neredeyse hiç olmadığı, dışlandığı siyasal alanda, Anayasa’da kadına yönelik pozitif ayrımcılık uygulamasının en açık ve ısrarcı şekilde gösterilmesi gereken alan seçimlerdir.

Daha demokratik seçimler olabilmesi için seçim yasasında değişikliğe gidilerek %50 cinsiyet kotasının tüm aşamalarda konulması ve kadın adayların maddi olarak desteklenmesi için bütçe ayrılmasını önemli buluyoruz.

Bunun yanı sıra demokratikleşme paketinde açıklanan **eş başkanlık sisteminin** bir an önce yasallaşması ve eşbaşkanlık sisteminin özellikle yerel yönetimde uygulanması yasal ve zorunlu hale getirilmelidir. DBP belediyelerinin yerel yönetimlerde uyguladığı eşbaşkanlık sistemi, tüm dünyada bir demokrasi örneği olarak gösterilirken, bu uygulamanın idari mahkemeler tarafından uygulamanın durdurulması yönelik karar ve baskılar kabul edilemez.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun verilerine göre;

2008 yılında 61, 2009’da 105, 2010’da 165, 2011’de 121, 2012’de 139, 2013’de 229 ve 2014’ün ilk 10 ayında 255 kadın katledilmiştir.

Yine bağımsız iletişim ağı BİANET’in verilerine göre 2010 yılında en az 207, 2011’de en az 161, 2012’de 150, 2013’te 167, 2014’ün ilk 9 ayında ise 288 kadın ve kız çocuğu tecavüze uğramıştır.

İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Şükran Şıpka ve ekibinin, iki ay boyunca İstanbul, Ankara Baroları, Çocuk Merkezleri, Koruncuk Vakfı, avukat, hakim ve çok sayıda sivil toplum kuruluşuyla görüşerek hazırladığı rapor göre ise, **cinsel istismar mağduru sıfatıyla güvenlik birimlerine giden veya götürülen çocukların**

sayısının 80 bine ulaştığı belirtilmektedir. 2012 yılı adli sicil istatistiklerine göre çocuklara yönelik cinsel istismar suçundan Cumhuriyet Başsavcılıklarına 33 bin 992 başvuru yapıldığı ve aynı yıl bu suç nedeniyle ceza mahkemelerinde 17 bin 589 dava açıldığı dile getirilmiştir. Cinsel istismar mağduru çocukların yüzde 35'inin 11 yaşın altında olduğu, yüzde 21'inin erkek, yüzde 14'ünün ise kız çocuklarının oluşturduğu ifade edilmiştir.

Yine aynı rapora göre çocuklara yönelik saldırılar genellikle en yakın olan kişilerden kaynaklanmakta ve saldırılar daha çok aile içinde meydana gelmektedir. Babalar, ağabeyler, dedeler ve yakın akrabalar şeklinde sıralanmaktadır. Aile dışında ise komşular, öğretmenler ve doktorlar da istismar suçunu işleyenler arasındadır.

Bu tür rapor ve araştırmalar çoğaltılabilir fakat belirtmekte fayda var; insanı dehşete düşüren bu korkunç tablo ve rakamlar sadece adli mercilere ve basına intikal etmiş olanlardır. Gerçek tablonun bundan çok daha korkunç boyutlarda olduğu bilinen gerçektir. Burada ilk akla gelen 18.249.634.000 gibi büyük bir bütçeye sahip ve kadın ve çocukları her türlü cinsel ve fiziksel şiddetten koruyacak, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlayacak birincil konumdaki bakanlıklardan biri olan Aile ve Sosyal Bakanlığının hem bu bütçeyi gerektiği şekilde kullanmadığı hem de sorumlu olduğu kesimleri korumada son derece yetersiz kaldığı gerçeğidir.

Günde ortalama beş kadının öldürüldüğü, bir o kadarının taciz ve tecavüze uğradığı, çocukların başta yaşam hakkı olmak üzere her türlü hak ihlaline uğradığı bir ülkede kadın ve çocukların en temel hak olan, yaşam hakkını bile koruyamayan, bunun için kapsamlı ve etkin politikalar geliştiremeyen bir bakanlık, kendi varlık nedenini ortadan kaldırmış olmaktadır.

Şiddet gören kadınların korunma altında dahi katledilmesi, kadınların yeterince korunmadığının göstergesidir. Bakanlık yetkilileri ve özellikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı, her fırsata koruma altında iken öldürülen kadın yoktur dese de gerçek bundan çok uzaktır. 2011'de korunma talep ettiği, savcılığa veya poliste şikayet ettiği, sığınma evlerine yerleştirildiği halde 11 kadın, 2012'de 24 kadın korunma ile ilgili hukuki süreci başlatmasına; 9'u defalarca şikayette bulunmasına; 7'si uzaklaştırma kararı olmasına; 1'i korunma kararı ile sığınma evinde olmasına rağmen, 2013'te 10 kadın koruma tedbir kararları sürerken, 2014'ün ilk 6 ayında ise 11 kadın koruma altında olmasına rağmen katledilmiştir.

12 yıllık AKP iktidarı boyunca kadına yönelik şiddet yüzde bin 400 artmışsa, kadınlara yönelik cinsel ve fiziksel şiddet başta olmak üzere her türlü hak ihlalleri noktasında dünya sıralamasında ilk sıralarda, kadın hak ve özgürlükleri noktasında ise son sıralarda yer alan Türkiye, tüm kadınların dillendirdiği şu gerçeği bir kez daha teyit etmektedir. Aile ve Sosyal politikalar Bakanlığı bir kadın bakanlığı olmaktan oldukça uzaktır. Dolayısıyla Aile ve Sosyal politikalar Bakanlığı kendini feshederek bir kadın bakanlığına dönüşmeyecekse, bu bakanlığın dışında mutlaka bir kadın bakanlığının kurulması gerekmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Partimiz, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini çağımızın en temel çelişkilerinden birisi olarak ele almaktadır. Bu nedenle cinsiyet ayrımcılığını bir sistem sorunu olarak değerlendirir ve buna

karşı tutumunu stratejik bir yaklaşımla belirler. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmayı; yaşamın tüm alanlarının (sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik v.b) erkek egemen karakterden arındırılması ve yeniden düzenlenmesi mücadelesi olarak benimser. Özellikle aile kurumunda toplumsal cinsiyetçi rollerin aşılmasını ve gelenekselleşmiş aile yapısının demokratikleşmesini ertelenemez bir sorun olarak ele alır.

Partimiz, toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununu en keskin ve yaygın bir ayrımcılık olarak ele aldığından siyasetin demokratikleşmesinin temel dinamiği olarak kadını görür. Kadınların katılmadığı demokrasilerin gerçek demokrasiler olamayacağını bilir; bu nedenle, toplumun yarısını oluşturan kadınların siyasetin tüm süreçlerine aktif katılımlarının önündeki engellere karşı sürekli mücadeleyi zorunlu bir görev olarak görmektedir. Partimiz ekonomik, toplumsal, siyasal, hukuki ve sosyal alanda erkek egemen sistem nedeniyle geri plana itilen kadınların yaşadığı eşitsizliğe karşı, fiili ve gerçek bir eşitliğin sağlanması için en etkili yöntem ve araçlarla mücadele eder. Tüm kurul ve çalışma alanlarında kadınların eşit katılım ve temsil hakkını gözetir. Kadınların karar alma ve uygulama süreçlerinde temsil edilmesini engelleyen koşullar ortadan kalkıncaya kadar, her alanda pozitif ayrımcılık ilkesini savunur. Ayrıca partinin bütün yönetim kademelerinde eşit temsiliyet uygulanması noktasında ilkesel tavra sahiptir. Kadınların siyasete aktif katılması için Siyasi Partiler Yasası'nın yeniden düzenlenmesi yoluyla siyasi partilerde eşit temsiliyet uygulaması zorunluluk haline getirilmesini ve sadece parti genel başkanlıklarında değil yerel yönetimlerde belediyelerde de eş başkanlık uygulamasının, demokrasinin temel prensiplerinden biri olarak yasal zemine kavuşturulmasını savunur.

Erkek egemen sistemin (patriarkanın), toplumun her alanında kök salmış sistematik bir egemenlik biçimi olduğunu kabul eder. Erkek egemenliğin, diğer tüm egemenlik ve sömürü biçimlerinin (sınıfsal, ulusal, inançsal) karşısında özgül bir ezme ve sömürü biçimi olduğunu kabul eder. Kadınların özgürlüğü mücadelesinde temel güç olan kadınların örgütlülüğüne inanır ve kadınların örgütlenmesinin önündeki her türlü engelin kaldırılması için mücadele eder.

Bu anlayışla, kadınların toplumsal açıdan maruz kaldığı her türlü ezilme ve sömürülme ilişkisinde kadınlardan yana tutum alır. Kadınlara, kendi yaşamları üzerinde söz hakkı tanımayan uygulamalara karşı her düzeyde etkin mücadele yürütmesini temel hedeflerinden biri olarak uygular. Bunun için başta kendi içindeki cinsiyetçilikle mücadele olmak üzere, tüm cinsiyetçi ilişkilere ve dile karşı mücadeleyi görev bilir.

Ayrıca insanların farklı cinsel tercihlerinden dolayı baskıya maruz kalmasını onaylamak mümkün değildir. Tercihlerinden kaynaklı olarak şiddete maruz kalanların sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum da hükümetin politikalarından bağımsız değerlendirilemez.

Partimizin Kadın İstihdamına Dair Görüşü:

Kadınların ve genç nüfusun ekonomik hayatın dışında kaldıkları bir toplum, hem ekonomik hem de sosyal açıdan sakatlamış bir toplumdur. İnsanların geçimlerini sağlamak için her ne koşulla olursa olsun emeklerini satmak zorunda oldukları bir ekonomik ortamda, eşit ve özgür bireylerden oluşan bir toplumun temel nitelikleriyle bağdaşmaz. Partimiz piyasa mantığının

toplumsal ve insani amaçları yok sayacak şekilde hâkimiyeti altına aldığı bir çalışma düzenini reddeder, herkesin topluma eşit haklar temelinde katılabildiği adil bir toplumun ancak çalışma hayatının toplumsal ve insani amaçlar doğrultusunda düzenlenmesiyle mümkün olacağını savunur.

Erkek egemen sistem, kadınların sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik, bilimsel tüm alanlardaki emeğini görünmez kılmaktadır. Partimiz kadın emeğinin görünür kılınması ve örgütlenmesinin önündeki tüm engellerin kaldırılması için çalışır. Kadın emeğinin çifte sömürüsüne karşı mücadele eder. Ücretli ya da ev içi karşılıksız emek kıskacındaki kadının örgütlenmesinin önündeki her türlü engelle mücadele eder ve kadın işçi ve emekçilerin üretim sürecindeki eşitsiz konumlarına karşı verdikleri mücadeleyi destekler. Ev içi emeğin değer ürettiğini tespit eder ve ev emekçisi kadınların sosyal hakları için mücadele eder. Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için; göçmenler ve mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarının insanca olması için mücadele eder. Tüm kimlik ve inançlardan işçi ve emekçilerin siyasete daha güçlü ve örgütlü müdahalesinin olanaklarını yaratmak ve emeğin örgütlenmesinin önündeki tüm engelleri kaldırmak için çaba gösterir.

Özellikle kentlerde kadınların işgücüne katılım oranının ciddi biçimde düşük olduğu Türkiye’de, kadınlara istihdam alanında öncelik tanınmasını savunur. Kamu istihdamında tedricen % 50 kota uygulaması zorunlu görür ve ücretsiz kreş hizmetlerinin kamu ve özel sektörün finansmanı ile sağlanmasını savunur.

Kadına Yönelik Şiddet Politikdir!

Partimiz kadınların bedenini ve cinselliğini denetleyen ve kadınlar üzerinde erkeklerin tahakküm kurmak için kadınlara karşı sistematik bir şekilde yürüttüğü devlet ve erkek şiddetinin her biçimine karşı mücadele eder. Kadınları aileden bağımsızlaştırarak erkek şiddetinden korumak için ekonomik ve sosyal politikaları benimser. Siyasal, ekonomik ve toplumsal yaşamın her alanında cinsiyetler arası eşitsizliğe karşı çıkarak, erkek egemen sistemin ve kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için mücadele etmeyi; kadınlar üzerinde kurulmuş olan her türlü egemenliğe, ayrımcılık ve baskıya karşı mücadele eder. Kadınlara yönelik erkek şiddetine karşı tutunduğu ilkesel tavrı; ‘kadına yönelik cinsel şiddetin tanınması ve soruşturulmasında kadının beyanı esastır’ ilkesini kabul eder.

Toplumumuzda önemli bir sorun olan ve gizli tutulan ensest ile mücadele eder ve mağdurların rehabilitasyonu ve tedavileri için merkezler açılmasını savunur.

Kadına yönelik her türlü şiddete karşı mücadele edilerek, uluslararası standartlara göre nüfusu elli binden fazla olan yerlerde kadın sığınma evi açılarak, şiddete uğrayan kadınlara destek hizmeti sağlanmasını savunur.

Kadın ve çocuklara yönelik cinsel taciz ve tecavüz suçlarını kapsayan yasalar yeniden düzenlenerek cezaların artırılması, gözaltında taciz ve tecavüz suçları için yeniden yargı süreci başlatılarak, mağduriyetler giderilmesi için mücadele eder.

Kadına yönelik her türlü ayrımcılığı ortadan kaldıracak yasal düzenlemeler yapılarak, başta CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılıkla Mücadele Sözleşmesi) ve İstanbul

Sözleşmesi olmak üzere kadına yönelik şiddeti engellemeye ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik tüm uluslararası sözleşmelerin gerekleri yerine getirilmesi;

İnsanların farklı cinsel tercihlerinden dolayı maruz kaldıkları homofobi ve transfobi temelli ayrımcılık ve şiddetin de politik olduğunu savunur ve bununla etkin mücadele eder. Şiddete maruz kalan ve dışlanan insanlara devletin sahip çıkması temel kamusal görevdir. Özellikle cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle baskılanan bireyler için sığınma evleri açılması gereklidir.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme

Cinsiyet eşitliğinin sağlanması için sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca değil, bir bütün olarak kalkınma planlarının temel ilkesi olarak toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin benimsenmesi gerekmektedir. Sektörel öncelikler içinde somut nicel ve nitel önlemler barındırılmalıdır. Gerek mali gerek para politikası izlenirken cinsiyet eşitliğinin sağlanması için bir politika izlenmelidir. Bunun için bütçeye özel önlem kalemleri eklenmelidir. Uygulama sonuçları bağımsız izleme mekanizmaları ile sürekli değerlendirilmeli ve denetlenmelidir. Elbette ki tüm bunların yapılması için hükümetçe bir siyasi kararlılığın sergilenmesi başattır. Ancak bu şekilde toplumsal cinsiyete duyarlı bir bütçeleme yapılabilir.

12 Avrupa ülkesi 2003 yılında toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme politikalarını kabul ederek harekete geçmiştir. Türkiye’de ise sadece kısıtlı oranda projeler dışında ve bazı genelgelerin yayınlanması dışında bir gelişme olmadığı apaçık ortadadır.

Türkiye’de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme altyapısı: Politika tasarımı

Türkiye’de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeyi, merkezi yönetim düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışmalar yapmakla yükümlü olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün (KSGM) gündeme getirdiğini görüyoruz. Kurumun stratejik planında toplumsal cinsiyete dayalı bütçelemeye geçiş politikaları bulunmaktadır.

Oysaki AKP hükümetinin önüne kadınların istihdamının artırılması, özellikle kırsal alandaki görünmeyen kadın emeğinin görünür kılınması, kadınların eğitim haklarının sağlanması gibi konularda somut stratejik planlar çıkarması gerekmektedir. Bu şekilde kapsamlı bir yaklaşım sergilenmediği sürece cinsiyet temelli bir bütçelemeden bahsetmek imkânsız olacaktır. Bununla beraber iş bulabilen kadınların sürekli karşılaştıkları kreşlerin olmaması, uzun çalışma saatleri, işte yükselememeleri, sadece kuaförlük, öğretmenlik gibi kadına uygun görülen mesleklere yöneltilmeleri gibi sorunlara dair de önleyici tedbirlerin konması şarttır.

Diğer ülkelere baktığımızda, Eşitlik bakanlığının bulunduğu İsveç, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemede en başarılı ülkelerden biri olduğu görülmektedir. Her bakanlığın kendi politikalarının belirlenmesinde cinsiyet eşitliği politikaları esas alınmaktadır. İngiltere’de ise bütçe görüşmelerinde her türlü ekonomik, sosyal, kültürel alan cinsiyete dayalı bir analiz ile rapor ediliyor ve bu analizler sonucunda örneğin istihdam için ayrılan bütçenin %95’i kadınların istihdamının artırılması için ayrılabilir.

Toplumun kolektif ihtiyaçlarını karşılamak için planlanan merkezi bütçenin, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik sistemi, istihdam, ulaşım başta olmak üzere tüm alanlarda cinsiyetler arası eşitsizliği ortadan kaldıracak biçimde planlanmadığı takdirde kadına yönelik ayrımcılığın önüne geçmek mümkün olmayacaktır.

Bakanlığın Çalışmasına ve AKP'nin kadın politikalarına ilişkin eleştiri ve öneriler:

Merkezi bütçe tartışmaları her yılın son aylarında TBMM'de yapılmakta; bir sonraki yılın gelir ve gider tabloları seçilmiş vekillerin onayına sunulmaktadır. 2015 senesi için hazırlanan tasarının 'Genel Gereçekler' başlıklı bölümünde Türkiye'nin kronikleşen sorunlarından hiçbirine çözüm bulma anlayışı olmadığı gibi sorunları derinleştirmeye hizmet edecek maddeler yer almaktadır. Kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal alanda karşılaştıkları ayrımcılıkla mücadele etmek bir yana; kadın emeğinin daha fazla sömürülmesi, kadınların aile içerisine kapatılması ve kamu hizmetlerinin daha fazla azaltılarak özel sektörün önceliklerine göre harcamaların yapılması hedeflenmektedir.

Merkezi bütçeler toplumsal barışın ve eşitliğin sağlanması için kullanılacak en etkili yöntemlerden biri olmasına rağmen hükümetlerin rantçı ve vurguncu karakterleri sonucu eşitsizlikleri derinleştirmeye hizmet etmektedir. 2015 yılı için hazırlanan merkezi bütçe tasarısı tam da bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltma perspektifinden uzaktır. Ekonomik büyüme, cari açıkların kapatılması ya da yurtiçi tasarrufların artırılması gibi gerekçeler ilk bakışta olumlu görünmesine rağmen insan hayatını zorlaştıran politikalar haline getirilmektedir. AKP hükümeti popüler olarak pozitif etkileri olan sözcükleri kullanarak bütçenin ekolojiye, cinsiyet eşitliğine, gelir adaletine ve toplumsal barışa karşı duyarsızlığını gizlemeye çalışmaktadır.

Merkezi bütçe tasarısı özel olarak kadın özgürlüğü ve eşitliği için bir kalem barındırmadığı gibi bütün maddeleriyle eşitsizlik vaat etmektedir. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe (TCDB) anlayışı hem gelir hem de harcamalar kategorisinde cinsiyet eşitliği perspektifini sunmaktadır. Ne yazık ki 2015 merkezi bütçesinin bu haliyle kabul edilmesi halinde 'Toplumsal Cinsiyete Duyarsız Bütçe' olarak tarihe geçecektir.

Bakanlık bünyesindeki kadın konusunda çalışan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kadının Türkiye'deki, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal durumuna dair ayrıntılı ve periyodik raporlar çıkaran bir kurum iken artık bu raporlar çıkarılmamaktadır. Devletin toplumsal cinsiyet eşitliğini inşa etmek için mutlaka ulusal verilerle bir rapor oluşturması gerekiyor. Çünkü uygulamaya yönelik yapılan çalışmalar parçalı bir şekilde, proje odaklı ve dağılmış olduğu için tablonun tamamı görülememektedir. Öncelikle tüm tablonun görülmesi gerekiyor.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak bağımsız ve özerk bir kurumsal yapının oluşturulması ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Bakanlıklar, TBMM Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu, Genel Müdürlükler, Üniversitelerin Kadın Uygulama ve Araştırma Merkezleri, bağımsız kuruluşlar bu kurumsal yapılanmaya katkı sağlamalıdır. Bu konuda yapılacak düzenlemeler STK'larla tartışılmalıdır. İsveç, Norveç gibi ülkelerdeki Eşitlik Bakanlığına benzer bir bakanlık oluşturulmalıdır.

Kadınlara ilgili çalışmaların finansmanı büyük oranda uluslararası kurumlardan gelmektedir, acilen ulusal bir bütçe oluşturulmalıdır. Her ne kadar yasal değişiklikler yapılsa da yasalardaki değişiklikler sadece kâğıtta kalmaktadır, esasında Bakanlık tarafından zihniyet dönüştürücü çalışmalar yürütülmelidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik İhtiyaçlar ve yapılması gereken çalışmalar somutlaştırılarak bir yol haritası haline getirilmeli ve kısa-orta-uzun vadeli bir perspektiften yapılacak çalışmalar ayrıştırılmalıdır. Devletin bütün kurumlarının seferber olması sağlanmalı, uygulamaya yargı ve emniyet kadrolarından başlanmalıdır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik başta İsveç ve İspanya olmak üzere çeşitli ülkelerin deneyimleri araştırılarak, ülkemiz şartlarına uygun benzer çalışmaların yapılması sağlanmalıdır.

Devletle ilgili tüm düzenlemelerde cinsiyet eşitliği temel bir ilke olarak uygulanmalıdır. AKP'nin “kutsal aile” politikası Bakanlığın tüm çalışmalarına da yansımaktadır. Ailenin kutsallaştırılması ve kadının aile üzerinden tanınması elbette ki ilk değil, her hükümetin benimsediği bir durumdur. Ancak AKP'nin üç çocuk yapma, kürtaj yasağı gibi ailenin devam ettirilmesi yönündeki müdahale edici tavırları göstermektedir ki artık sadece bu düşünceye sahip olmakta kalmayıp bir hükümet müdahaleci politikalar yürütmektedir. Sosyal yardımların kadın üzerinden yapılması bunun en çarpıcı örneğidir.

Bakanlık tarafından yürütülen evlilik öncesi eğitim programı, aile eğitim programı, boşanma süreçleri için danışmanlık gibi kadının sorunlarından ziyade ailenin devam ettirilmesi yönündeki çalışmalar AKP'nin zihniyetini yansıtmaktadır. AKP'nin yaşanan nüfus politikalarına müdahale etmesi ve ucuz emek işgücünün de bir yandan oluşturulması yönündeki politikası kadınların çocuk doğurması üzerinden yürünüyor. En son evlilikleri teşvik etmek amacıyla basına evlenen öğrencilere faizsiz kredi verileceği ve eğitimleri devam ederken evlenen öğrencilerin öğrenim kredi borçlarının silineceği açıklanmıştır.

Kadınlar için ilçeler bazında özel Kadın Çalışma Destek/Danışma Merkezleri oluşturulmalı ve kadın dostu kentler, kadın dostu OSB, işyerleri ve fabrikaların yaratılması gerekmektedir.

Kadın girişimciliğinin ve bunun için alternatif modellerin (kadın kooperatifleri) desteklenmesi gerekmektedir.

Meclis'teki Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, fırsatta, süreçte ve sonuçta eşitlik için Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu olarak değiştirilmesi ve bu komisyona işlerlik kazandırılması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği içeren eğitim müfredatı değiştirilmeli demokratik, eşitlikçi bir içerik kazandırılmalıdır. Bunun yanında AKP yetkililerinin sürekli kadın düşmanlığı üreten söylemlerden kaçınması ve bu zihniyetin okul müfredatlarına yansımalarına son verilmelidir.

Gerek siyasi parti içindeki mekanizmalarda, gerek yerel yönetimlerde gerekse de tüm kurum ve kuruluşlarda eşbaşkanlık sisteminin yasal ve zorunlu bir zemine oturtulması gerekmektedir.

AKP hükümetinin 2015 yılı için tasarısı halinde sunduğu merkezi bütçe sadece kadın düşmanı değil aynı zamanda ekoloji, emek, demokrasi ve barış düşmanıdır. Adil olmayan vergilerle insan hayatını daha fazla zorlaştıracak olan hükümet için harcamalarında temel kıstas özelleştirme, ticarileştirme ve eşitsizliklerdir. Toplumsal adaleti kadınları görmezden gelerek sağlamaya yönelik her çaba daha fazla savaş, cinayet ve şiddet getirecektir. Merkezi bütçenin oluşturulmasında hiçbir söz hakkı olmayan kadınlar; bütçe tasarısının geri çekilmesi ve yeniden demokratik şekilde oluşturulmasını talep etmektedir. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe anlayışı her alanda eşitliği göz önüne alan tek yaklaşımdır.

Adalet Kurumları Merşruiyetini Her Geçen Gün Yitirmektedir.

Ergenekon, Balyoz, KCK yargılamaları başlangıcından sonuna değin hukuk dışı uygulamaların belli başlı örnekleridir. Örneğin Ergenekon, Balyoz gibi davaların savcılığını üstlenen dönemin başbakanı şimdi bu davalarda sorumluluğu paralel yargıya atıp yeniden yargılamanın önünü açmış ve cezaevinde hükmü kesinleşmiş ve hatta suçlulukları sabit olan hükümlüleri dahi cezaevinden çıkarmıştır. Öte yandan kes-yapıştır delil, polis gizli tanıklarla binlerce kişi KCK yargılamalarından nasibini alırken yeniden yargılama hususu KCK yargılamaları için hiç dillendirilmemektedir.

Esasen tüm bu örneklerden daha somut olanı 17 Aralık 2013 gününden sonra çeşitli dinleme kayıtları ile tüm kamuoyuna yansımıştır. Maalesef tüm kamuoyu da yargının bağımsız olmadığını daha net bir biçimde görmüştür. Nitekim yargının bağımsızlığı hususu; artık tartışılma boyutunu çoktan atlamış, tüm toplumun adaletle olan güvenini sarsacak bir biçimde ete kemiğe bürünmüştür. Bunun ilk emareleri HSYK ile ilgili kanun tasarısının gündeme gelmesi ile ortaya çıkmış, tasarının yasalaşması ile mutlak bir kesinlik kazanmıştır. Haksız yargılamalara imza atan, taş atan çocukları yargılayan, Roboski de pişkinlikle takipsizlik kararına imza atan, Roboski’de ölen çocuğa ceza kesen, Hrant’ın dosyasını bir türlü çözmeyen, hasta tutsakları hala salıvermeyen yargı erki, adalet terazisini çoktan kırmıştır.

Yargının kırık bir teraziyle verdikleri kararların yansımaları cezaevlerinde belirgin bir hal almaktadır. Cezaevlerinin kapasitesi gün geçtikçe artarken sorunlar da katmerlenmektedir. Sağlık sorunları, hijyen, yatacak yer, gıda gibi temel insani hakların yerine getirilmediği cezaevlerinde tutsakların okuyacakları yayınlara sınırlamalar getirilmekte, sosyal ihtiyaçlar karşısında cezaevi yönetimleri baskıcı bir tutum takınmaktadırlar. Osmaniye, Kürkcüler, Sincan, Kırıklar, Pozantı Cezaevleri başta olmak üzere birçok cezaevi her türlü işkencenin, insanlık dışı muamelenin, tecavüz olaylarının yaşandığı yerler haline gelmiştir. Ve hükümet cezaevlerinde yaşanan bu olaylar karşısında hiçbir refleks göstermemekte, bu olayları zımnî olarak desteklemektedir.

Yargı organlarının hukuku hiçe saydıkları gerçeğinin bir diğer yansıması da hem hukuki hem de siyasi bir sorun olan HASTA TUTSAKLAR meselesidir. Son güncel verilere göre ulaşılabilen durumu oldukça ağır olan hasta tutsak sayısı 657’dir ve bunlardan 58’inin durumu aciliyetini korumaktadır. Adalet Bakanlığı’nın verilerine göre 2013 yılında Türkiye cezaevlerinde 316 kişi yaşamını yitirmiştir. Bu verilere göre neredeyse her gün 1 kişi cezaevinde yaşamını yitirmektedir. Cezaevlerindeki bu

durumda çarpıcı bir nokta ve hayati düzeyde yaşanan trajik gerçek ise 2006 yılından itibaren hasta tutsakların ölümlerinde yaşanan artış hızıdır.

Hasta tutsakların durumu iki kez Meclis gündemine gelmiş hem 4 üncü yargı paketi olarak bilinen 6411 Sayılı Yasada, hem de geçtiğimiz haziran ayında Meclis genel kurulundan geçerek yasalaşan 6545 Sayılı Yasada bu duruma dair düzenleme yapıldığı iddia edilmiş ancak bu durumun çözülmesine dair gerçek bir adım atılmamıştır. Nitekim toplumda neredeyse kangren haline gelmiş olan “hasta tutsaklar” hususunun yasal düzenlemeler içerisinde derinlemesine yer almadığını görmek, cezaevinde bekleyen yüzlerce ağır hasta tutsak için umut kırıcı olmuştur. Zira hasta tutsakların mevcut durumlarına temelden çare olunmak isteniyorsa eğer, tedavilerinin vakit geçirilmeden yapılması ve bu nedenle bir an evvel tahliyelerinin sağlanması için yapılacak en esaslı düzenleme Adli Tıp Kurumu’nun tekel yetkisinin kaldırılmasıdır. Bu nedenle Adli Tıp Kurumunun hasta hükümlülere rapor verme hususundaki tekel yetkisi derhal kaldırılmalı ve tam teşekküllü devlet hastanelerinin, üniversite hastanelerinin ve eğitim-araştırma hastanelerinin vereceği raporlar geçerli kılınmalıdır. Yine bu noktada hastalara, hastanelerce verilen raporlara itiraz hakkı da tanınmalı böylece her anlamda uygulamada tekeli yaklaşım sonlanmalıdır. Bahse konu değişiklik yapılmadığı müddetçe, cezaevlerindeki yangının büyümesi ve maalesef can kayıplarının yaşanması muhtemeldir. İnsanın en temel hakkı olan “yaşama hakkı” bir kez daha hatırlanmalı ve cezaevlerindeki ihlallere son verecek nitelikte yeni ve esaslı bir düzenlemeye gidilmeli ve tüm hasta tutsakların tahliyesi sağlanmalıdır.

Göçmen Politikası, Mağduriyeti Derinleştiriyor.

Ortadoğu’da yaşanan savaşlardan dolayı iki milyonu aşkın mülteci/göçmenin Türkiye geldiği bilinmektedir.

Yıllarca yeterli yasal bir göçmen mevzuatı bulunmayan Türkiye, gelen milyonlarca savaş mağduru ve sığınmacılara ilişkin bir uluslararası standardizasyon yakalayamamıştır. AKP hükümetinin yıkıcı Suriye politikası sonrasında meydana gelen savaş sonucu Türkiye sınırları içerisine gelmek zorunda kalan milyonlarca Suriye’li göçmen bugün bir çok kentte sefalet koşulları içerisinde kaderlerine terk edilmiş durumdadır. Her gün yeni bir insani dramın öznesi kılınan Suriyeli göçmenler bugün, Türkiye’nin en büyük mağdur kitlelerinden birine dönüşmüştür.

Ayrıca Türkiye ve uluslararası güç destekli DAİŞ’in Şengal ve Kobanê saldırıları sonrasında kuzey tarafına geçmek zorunda kalan onbinlerce Ezidi ve Kobanê’li, bölgede bulunan yerel yönetimlerin kıt kaynakları ve toplumsal dayanışma yöntemleriyle hayata tutunmaya çalışırken, bu konu AKP hükümeti tarafından bir suistimal ve politik rant konusu haline getirilmiştir. Demokratik Bölgeler Partisi (DBP)’ne bağlı belediyelerin çabalarını görmeyen, bu konuda gerekli yardımlardan imtina eden merkezi hükümet, suistimal zeminini her gün daha da genişletmekte, olaya insani yardım ve evrensel zorunluluklar algısının dışında yaklaşmaktadır.

Gelen göçmenler arasında özellikle kadın ve çocukların burada yaşadığı sorunlar geldikleri savaş ortamından daha kötü bir yaşamı dayatmaktadır. Kadın ve çocuklar yaşanan onca ağır

sorunların yanında sürekli taciz ve tecavüz tehlikesi altında yaşamaktadır. Bakanlık bünyesinde kadın göçmenlerin sorunlarıyla ilgilenecek özel bir birim ve özel bir bütçe ile kadınların yaşadığı sorunların giderilmesi için acil bir çalışması başlatması gerekmektedir.

ENGELLİ YURTTAŞLAR

2015 Bütçesi Engellilerin Toplumla Bütünleşmelerinin Önündeki Engelleri Kaldırmayan Bir Bütçedir

Engellilik sanıldığı kadar tersine doğal ve bireysel değil, nedenleri ve sonuçları bakımından toplumsal ve aynı zamanda sınıfsal bir olgudur. Çünkü engellilik yoksulluktan, savaşlardan, iş ve trafik kazalarından, hastalıktan, kentleri köyleri yerle bir eden depremlerden doğmaktadır. Bütün bunlar doğal gibi görünen fakat son çözümlemede toplumsal yanı belirleyici olan olaylardır.

Dezavantajlı gruplar arasında yer alan engelli vatandaşların bedensel ve ruhsal engellikleri toplum içinde ayrımcılığa uğramasına neden olmaktadır. Engelli vatandaşlara karşı bu ayrımcılığı tetikleyen en önemli unsurda bir tanesi de devletin engelli politikasıdır. Türkiye cumhuriyeti bir sosyal devlet olmaya gereği hiçbir dil, din, ırk, yaş, cinsiyet, cinsel yönelim, engelli ayrımı yapmaksızın eşit hizmet vermek zorundadır. Tüm vatandaşlarının refahını sağlamak sorunlara kalıcı çözümler üretmek, adaleti sağlamak sosyal devlet olma gereğidir. Ne yazık ki devlet yaptığı bu hizmeti sosyal devletin bir görevi olarak değil de engelli vatandaşı muhtaç konumunda kendisinin de hayırsever kurumu olarak gören bir yaklaşım içindedir. Özellikle engelli ve yaşlı vatandaşlarımıza karşı böylesi bir politika izlenmektedir.

Türkiye’de şu anda yaklaşık 8,5 milyon engelli birey bulunmaktadır. Engelli bireylerimizin toplumla bütünleşmelerinin önünde büyük engeller yaşamaktadır. Bunların başında yoksulluk gelmekle birlikte, yoksulluğun daha da imkansız kıldığı eğitim, istihdam, ulaşım, fiziksel çevre ve konut, sağlık-rehabilitasyon (iyileştirme) olanaklarından yararlanamamaktadır

1.Yoksulluk: Yapılan araştırmalar, dünyanın her yerinde engellilerin çok büyük çoğunluğunun toplumun yoksul kesimlerinden geldiğini ve yoksulluk içinde yaşadıklarını göstermektedir. Bu belirleme gelişmiş/endüstrileşmiş ülkeler için de geçerlidir. Kuşkusuz bu gerçek bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde çok daha çarpıcı ve dramatik biçimde yaşanmaktadır. Engellilik işsizliğin de başlıca nedenleri arasında sayıldığı için bu iki olgu arasında bir neden sonuç bağlantısı bulunduğu söylenebilir. Doğaldır ki yoksul kesimler arasından gelen engelliler, yoksulluğu üreten başka sebeplerle de bir arada yaşadıklarından dolayı, onlar için yoksulluk adeta bir kısır döngüye dönüşmektedir. Bu, onların toplumla bütünleşmelerinin önündeki en ciddi engeldir.

2.Eğitim: Tüm ülkelerde eğitim sistemi, öncelikle, nüfusun engelli olmayan kesimi için planlanıp uygulanmaktadır. Böylece daha en baştan eğitim sistemi, engellileri dışlayan bir anlayışa sahip olmaktadır. Engellileri eğitim sistemiyle bütünleştirecek çeşitli programlar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Fakat bir yandan çeşitli konularda engellileri dışlayan süreç devam ederken, bir yandan da onları toplumla bütünleştirme çabası, ne yazık ki birbirleriyle çelişen iki süreç olduğu için, çok da başarılı olamamaktadır.

Ülkemizde engellilerin % 97'sinin eğitim olanaklarından yoksun kaldığı ileri sürülmektedir. Bu sorunun bizdeki boyutu hakkında yeterince fikir vermektedir. Bu eğitim oranıyla engellilerin sorunlarını çözmek, onları topluma kazandırmak, toplumla bütünleştirmek olanaklı değildir.

Engelli çocukların diğer çocuklar ile birlikte eğitim almaları desteklenerek ve bu çocukların özel eğitim ihtiyaçlarının kamu tarafından sağlanan özel eğitim öğretmenleri tarafından giderilmesi özendirilmelidir. Engellilerin eşitlik ilkesi gereğince her alanda yaratıcılıklarını ve üretken güçlerini kullanıp, geliştirecekleri bir yaşam ortamı sağlanacak, engellileri dışlayan anlayışların son bulması yönünde gerekli eğitsel ve kültürel önlemler alınmalıdır.

3. Ulaşım, Fiziksel Çevre ve Konut: Engellilerin topluma katılmalarının önündeki en büyük engellerden biri de ulaşım, fiziksel çevre ve konut sorunudur. Engellilerin içinde yaşadıkları fiziksel çevre, sahip oldukları fiziksel işlev bozuklukları/yetersizlikleri ve bunun yol açtığı sınırlamalar yüzünden büyük önem taşımaktadır. Eğitim konusunda belirttiğimiz gibi, toplumu tasarlarken, bir toplum modeli ortaya koyarken, içinde yaşanılan fiziksel çevreyi de o toplumun içinde yaşayan herkesi düşünerek tasarlamak gerekir. Yaşanılan konuttan tüm kamusal yaşam alanlarına ve ulaşım araçlarına kadar tüm çevresel unsurların engellilerin özellikleri ve gereksinimleri dikkate alınarak tasarlanmadığı bir gerçektir.

Yollar, kaldırımlar, kamu binaları, parklar ve bahçeler, okullar, içinde yaşanılan konutlar, ulaşım araçları ve bunun gibi daha birçok fiziksel çevre unsuru, engellilerin topluma katılmasının önünde ciddi birer engel oluşturmaktadır. Böylece sahip olduğu engeli nedeniyle hareket yeteneği sınırlanmış insanların bu ve benzeri sebeplerle yaşadıkları sınırlama daha da pekişmektedir. Bunun anlamı hareket yeteneği sınırlanan bireyin toplumsal yaşamdan dışlanmasıdır. Oysa bütün bunlar, engellilerin topluma katılmasını, toplumla bütünleşmesini kolaylaştıracak bir biçimde tasarlanabilir ve geliştirilebilir.

Fiziksel çevre koşullarının engellilerin yaşamını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesi, eşit katılım açısından yaşamsal değerinde kabul edilmelidir. Fiziksel çevrenin yapılandırılmasında sorumlu kişi ve kuruluşların engelli kişiler konusunda bilgili, bilinçli ve duyarlı davranmaları sağlanmalıdır. Bu amaçla fiziksel çevrenin tasarlanması ve yapılandırılması süreçlerinde engellilerin, ailelerinin ve örgütlerinin katılımı konusu büyük önem taşımaktadır.

4.Rehabilitasyon (İyileştirme): Rehabilitasyon ve araç-gereç gereksiniminin yeterince karşılanamaması engellilerin toplumla bütünleştirilmesinin önündeki en büyük engellerden birisidir. Bilindiği gibi rehabilitasyon genel olarak, yitirilen bir yeteneğin yeniden kazandırılması, yerine başka bir yeteneğin 'ikame edilmesi demektir. Her hangi bir sebeple engelli hale gelen birey önceden var olan işini artık yapamıyorsa ya o işi yapabilmek için "yeniden yeteneklendirilmesi = rehabilite edilmesi" gerekmektedir ya da bu işi yapmak artık olanaklı değilse, yapabileceği yeni bir iş için beceri kazanması (eğitilmesi) gerekmektedir.

Engellilerin engelleriyle bağlantılı bir eğitim ve rehabilitasyon olanağından yararlanması, onları toplumsal yaşamla bütünleştiren en önemli etkidir. Engellilerin onurlu bir yaşam sürebilmeleri için kendi kendilerine yeten bireyler olmalarının son derece önemlidir. Bu bağlamda kamusal yardımlardan yararlanmak konusunda tam bir eşitlik olmalıdır. Engellilere

gereksinim duydukları araçlar, ücretsiz ya da çok ucuza verilmelidir. Engellilerin gereksinim duydukları özel araçların geliştirilmesi konusunda AR-GE araştırmalarının desteklenmesi, araçların üretimi ve ithalinde kolaylıklar sağlanmalıdır. Bu araçların üretimi ve dağıtımında tüm engel kümelerinin ve her engelli bireyin gereksinimleri özel olarak dikkate alınmalıdır. Engellilerin yaşamlarını kolaylaştırmak üzere tasarlanmış bu araçlar, onların toplumsal yaşama katılmalarını maksimize edecektir.

5.Engellinin Aile Yaşamı / Özel Yaşamı: Topluma katılma, toplumla bütünleşme konusunda bir başka güçlük de, engellinin aile yaşamı/özel yaşamıyla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Devlet engellilerin aile yaşamına tam olarak katılmalarını desteklemek durumundadır. Aile yaşamı, evlilik ve sosyal ortamlar gibi konularda engellilere yönelik olumsuz önyargıların değiştirilmesine yönelik kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır.

6.İstihdam Sorunu: Engellilerin toplumla bütünleşmesinin önündeki bir başka ve önemli engel ise istihdam sorunudur. Çalışmanın gerek bireysel gerekse toplumsal refahın sağlanmasındaki önemi düşünüldüğünde çalışmak ve işsizlikten korunmak bir insan hakkı olarak da değerlendirilmelidir. İşsizlik ve çalışma yaşamından kaynaklanan sorunlar, engellileri kuşatan sorunlar arasında, adeta diğer sorunların da temeli konumunda olan, bir diğer söyleyişle doğrudan doğruya diğer sorunları doğuran ya da bu sorunların daha şiddetle yaşanmasına neden olacak etkilerde bulunan bir özelliğe sahiptir.

Her insanın yapabileceği bir iş vardır ve engelliler de fiziksel ve ruhsal işlevlerinde bir bozulma ya da eksiklik olsa bile, onların bu niteliklerini dikkate alan uygun bir eğitim ve rehabilitasyondan geçirildikleri zaman çalışabilirler, üretime katılabilirler. Bu konuda kota rejimi başka koşullarda- eski hükümlüler, korunmaya muhtaç gençler ve terörle mücadele sırasında yitirilen kamu görevlilerinin yakınları gibi- istihdamında güçlük bulunan nüfus kesimleri için kullanılabilirdiği gibi başta engelli bireyler için de kullanılmalıdır. 1475 sayılı İş Kanunu gereğince %3 oranında engelli istihdamını zorunlu kılan yasal düzenleme bulunmasına rağmen bu oran yetersiz olmakla birlikte uygulamada bu orana bile uygulanmamaktadır. Engelli yurttaşların istihdamını arttırmaya yönelik olarak kamu ve özel sektöre getirilen bu istihdam kota sistemi etkin bir biçimde uygulamaya devam ettirilmelidir.

İstihdam konusunda engelliler aleyhine var olan düzenleme ve uygulamaların kaldırılarak engellilerin istihdamını sağlanmalıdır. Engellilerin çalışacağı ortamların onların gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlanıp yapılması, engellilerin istihdamını kolaylaştıracak teknolojik gelişmenin desteklenmesi, istihdama uygun eğitim verilmesi gerekmektedir.

Türkiye nüfusunun yaklaşık %12 -15'ini oluşturan engelli bireylerin %80'ninden fazlası işgücüne katılamamaktadır. Bakanlık bütçesinden engellilere ayrılan bütçe ve yardım yapılan engelli sayısı artmasına rağmen, bu bütçenin engelliği önlemek ve engelli bireylerin sorunlarını çözmek için değil, sosyal yardım adı altında sadaka olarak dağıtılmasına harcanmaktadır. Engelli bireylerin %80'ninden fazlası işgücüne katılamamakta ve binlerce engelli birey istihdam edilmeyi beklerken 24 bin boş engelli kadrosu bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Engellilerin Hakları Sözleşmesi ışığında, engelli yurttaşların tüm kamu hizmetlerinden eşit yararlanmaları ve kimseye muhtaç olmadan özgür bireyler olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli koşullar devlet tarafından sağlanmalıdır.

AKP yetkililerinin "2005 yılında çıkardığımız yasa ile biz engellileri insan yerine koyduk, adam yerine koyduk" denilerek engellilere yönelik ayrımcı tutum devam etmektedir. Bunların yanında sosyal politika adı altında engelli vatandaşlarımıza karşı aşağılayan, dilenci yerine koyan, eve mahkûm eden, politikalara son verilmesi gerekmektedir.

2015 Bütçesi Çocuk Haklarını Iskalayan Bir Bütçedir

Türkiye’de sosyal politika alanındaki en önemli eksiklikleri çocuklar tecrübe etmektedir. İktidar zihniyeti çocukları hak sahibi bireyler olarak tanımak yerine, yardıma ve korumaya muhtaç dezavantajlı gruplar olarak görmek bu ekseninde politikalar geliştirmektedir.

Türkiye, okul çağında olan ve normalde okullarında olması gereken çocukların, çocuk işçi olarak en fazla çalıştırıldığı ülkeler arasındadır. Mevsimlik tarım işçiliğinde fazlasıyla öne çıkan çocuk emeği sömürüsü konusunda bakanlığın acilen adım atması gerekmektedir.

Etkin bir mücadele yürütülmesi gereken diğer bir alan da Türkiye’deki adalet mekanizmasının büyük oranda pay sahibi olduğu çocuklara yönelik cinsel şiddet ve istismardır. Her yıl binlerce çocuk önemli kısmı birinci dereceden yakın akrabası tarafından olmak üzere cinsel istismara uğramaktadır.

Çocukların yaşadığı ve devletin pay sahibi olduğu sorunlardan bir diğeri de cezaevlerinde tutulan yüzlerce Kürt çocuğuna ilişkindir. Pozantı Cezaevi’nde çocukların yaşadıkları akla ilk gelen örnek olmakla beraber, Şakran’da, Sincan’da ve daha pek çok cezaevinde tutsakların maruz kaldığı işkence ve tecrit koşulları en çok çocukları etkilemektedir. Cezaevlerindeki çocuklar, diğer tüm tutsaklar gibi devletin sorumluluğu altındadır ve yaşadıkları hak ihlalleri ve işkence koşulları hükümetin irade göstermesiyle çözülebilecek sorunlardır. Oysa ASPB bu konuda da sessizliğini korumuş, pek çok çocuğun hayatları boyunca etkisi altında kalacakları travmalarla yüz yüze gelmesine seyirci kalmıştır.

Bunların yanında Türkiye çocukların yaşam hakkının en fazla ihlal edildiği ülkelerden biri olma niteliğini taşımaktadır. Gündem Çocuk Hakları Merkezi’nin “Türkiye’de Çocuğun Yaşam Hakkı 2013 Raporu”na göre 2013 yılı boyunca devlet eliyle ya da ihmalinden dolayı 633 çocuk ölmüştür.

Kobanê’deki DAİŞ saldırısını protesto etmek için yapılan barışçıl gösterilere pek çok ilde uygulanan polis şiddeti de çocukların haklarının ihlal edilmesine sebep olmuştur. 4 çocuk ölümle sonuçlanan yaşam hakkı ihlaline, en az 10 çocuk ise yaralanmayla sonuçlanan yaşam hakkı ihlaline maruz kalmıştır. Bununla beraber, 110’dan fazla çocuk da gözaltına alınmıştır.

Bakanlık, “suç mağduru çocuklar”, “suça itilmiş çocuklar”, “kimsesiz çocuklar” gibi isimlerle andığı çocuklara çeşitli programlarla destek sunduklarını iddia etmektedir. Oysaki devlet eliyle öldürülen, cezaevinde tutulan, işçilik yaparak emeğinin sömürülmesine göz yumulan,

cinsel istismar ve sömürüye maruz bırakılan çocuklar için Bakanlık'ın tek bir icraatı olmamıştır.

Türkiye BM Çocuk Hakları Sözleşmesine çekince koyan ender ülkelerden biridir. Sözleşmenin 17. 29. ve 30. maddelerine ilişkin çekince, özellikle Kürt çocuklarının eğitim, ifade özgürlüğü, kendi kültürlerini yaşama ve kendi dillerini kullanma hakkını engellemek için konulmuştur. Çocuk hakları, insan haklarıdır. Bu maddelere çekince konularak önemli insan hakları ihlali yaratılmaktadır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünü bünyesinde barından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bu hak ihlallerini gidermek için bir girişimde bulunmadığı gibi, bu ihlallerin devam etmesinde ısrarcı bakanlıklardan biri olmaktadır.

Eşitsiz Gelişim ve Bölgesel Ekonomik Sömürü

Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgenin ekonomik gelişiminin 3 farklı biçimde Türkiye sermayesinin genel birikim hedeflerine göre yönlendirildiğini görmek gerekiyor. Bu anlamda sermayenin merkez ülkelerle kurduğu eşitsiz ilişkinin bölgeler arası benzer bir ilişki kurmasına engel olmadığı, bu ilişkinin bölge üzerindeki baskıyı arttırdığını söylemek mümkündür. Örneğin üretkenlik sorunundan kaynaklanan cari açık ve sıcak paraya dayalı ekonomi, bölgenin enerji sömürüsünü Türkiye için vazgeçilmez kılmaktadır. Bölge ekonomisini yerel dinamiklerinden ayırarak, kendi merkezi yönelim ve ihtiyaçlarına göre belirleyerek, bölge ile merkez arasında sürekli korunan bir fark yaratılarak bölgenin enerji-maden-elektrik-ucuz işgücü kaynağı olarak tutulurken, bir yandan da pazar olarak önemsendiği dikkate değerdir. Fakat bölgenin temel sorunları, sermaye birikiminde yapılan tercihler ve genel olarak emekçilere yönelik ve bölgesel olarak eşitsizlikler yaratan kapitalizm dinamiklerinden bağımsız değildir. Yani bölge geri kalırken, Türkiye'nin diğer yerleri de kendi içinde ciddi eşitsizlikler ve ekonomik sömürü ilişkileri içinde yaşıyor.

Yakın tarih sömürü alanlarına baktığımızda;

1960-80 sanayileşmesinde bölge kaynakları çok büyük ve kritik bir önem arz eder. Petrol krizi, döviz kitliği ve borç krizleri açısından bölge kaynakları Türkiye ekonomisi açısından hayati bir işlev görmüştür.

1960 – 1980 arası ithal ikameci dönemde bölgenin kaynaklarının özellikle barajlar ve petrol kuyuları yardımı ile doğrudan batı illerine konuşlu sanayi sermayesinin ve ekonominin genelini ihtiyaçlarına yönlendirildiğini görüyoruz. Ekonominin içine itildiği döviz kısıtlılığı ve borç krizi çerçevesinde bu kaynaklar hem parasal değer olarak hem de ekonominin hayatiyeti açısından kritik bir önem arz etmiştir.

1960-80 dönemi; iç tüketime yönelik sanayileşme dönemi olduğu için sanayi yatırımlarının gerektirdiği petrol, elektrik ve enerji ihtiyacı açısından bölgenin net sömürüye uğratıldığı bir dönemdir. Bu kaynaklar çok büyük değerlerde olmalarına rağmen bölgede istihdam ve diğer bağlantılar açısından ciddi katkısı olmayan yatırımlardır. Petrol üretimi olarak örneğin Keban barajı ülke enerjisinin ilk kurulduğunda %15 ini üretirken çalışan sayısı 60 kişiyi geçmemektedir. Petrol sahaları için de benzer bir durum söz konusudur. 1966-1970 arası Türkiye'de kullanılan petrolün %50 si bölgeden üretilmiştir. 1963-1980 arası 17 yılda bu oran

%30 olarak gerçekleşmiştir. Petrol fiyatına bağlı olarak yıllık ham 1- 1.2 milyar doları asan bir üretim yapılırken, bölgeden elde edilen bu sanayi girdisi bölgeye ciddi bir istihdam getirmeden, çıkarılıp bölgeye yönelik yapısal gelişme politikalarında ve yatırımlarda değerlendirilmemiştir. Emek gücü sömürüsü ve tarımsal eşitsiz değişim göz önüne alındığında, veriler bu dönemde bölgenin bağımlılık ve sömürüsünün had safhada olduğu ve bu dönemde bölgede gerçekleştirilebilecek gelişme stratejilerini bölgenin kaderini belirgin bir biçimde değiştirebileceği görülür. Türkiye'nin toplam tarım ve sanayi ihracatı 1970'ler boyunca yılda 2 milyar dolar olduğu düşünülürse, ham olarak 1 milyar dolarlık petrol (piyasa satış fiyatı ve ekonomiye katkısının büyüklüğü çok daha fazladır) üretiminin ne anlama geldiği ortaya çıkar. Bu rakam o dönemki ekonomi açısından çok büyük bir rakamdır. Türkiye döviz açığının kapatılmasında "işçi dövizleri" önemli bir etken olarak sunulurken, Türkiye iktisat tarihi kitapları bölgenin bu kaynaklarının daha büyük döviz katkısından bahsetmezler. Kürt halkı kabul edilmeyince, coğrafya da Türkiye ekonomisine hizmet edecek doğal bir kaynak olarak kabul edilir, bölge insanına dönmeyen yerel bağlantıları olmayan yatırımlar Türkiye için hayati önemde olmasına rağmen kitaplara girmez.

1980-2000 arası, Türkiye sermayesinin dışa açık büyüme ya da üretken sermayenin uluslararasılaşması ve dış satım politikaları dönemidir. Bu süreçte 1988-2000 arası bölge petroleri üretimi tekrar yüksek seviyelere çıkar, yeni barajlar ve termik santraller devreye girer (Atatürk, Karakaya, Afşin –Elbistan, Kuralkızı) ve ihracatın gerektirdiği ucuz iş gücü ve enerji açısından bölge yine Türk sermayesinin ihtiyaçlarına koşular. 1995 yılında Türkiye'de elektrik üretim kapasitesi 20 bin MW iken bölgede yaklaşık 7000 MW üretim kapasitesi bulunmaktadır ve oranlarsak %35 gibi çok yüksek bir değerdir. Türkiye ekonomisinin yine çok önemli bir kaynağı olarak kullanılmaya devam eder. Zorunlu göç, köy yakmalar ile birlikte dış satımın gerektirdiği ucuz emek ihtiyacı ve tekstil patlamasının temel gücü bölgeden giden işgücüdür. Tarımsal desteklemelerin azaltılması ve bölgedeki yem fabrikası, süt fabrikaları, çimento fabrikalarının özelleştirilmeleri emeğin ve tarım ürünlerinin değer kaybını ve bölgedeki istihdam olanaklarını sınırlar. GAP yatırımları 2005 yılına gelindiğinde bile sulama değil enerji yatırımları olarak gerçekleştirilmiştir. 2005 yılında bile enerji yatırımlarının gerçekleştirilme oranı %75 iken sulama yatırımlarının %15 olduğu görülür. Bu anlamda GAP zaten yapılan yatırımı fazlasıyla enerji olarak ödeyecek ve bölgeye yapılan yatırım harcamaları yanında çok daha fazla kaynağı bölgeden götürecektir. Bu dönem çeşitli çalışmalarda gösterildiği gibi bölgedeki Kürt hareketinin etkisi ile devletin bölgeye yönelik sosyal harcamalarında artış görüldüğü bir dönemdir. Bu harcamaların bölgesel eşitsizlikleri açacak kalıcı sonuçlara ve gelişmelere yol açacak değil, eşitsizliği sürdürecektir ve bölgenin gelişen sermayenin tüketim alanı olarak da yer almasına yol açacaktır. Dönem ayrıca Türkiye çapındaki ihracat politikalarının bir adımı, parçası olarak tarım ve hayvancılığın ciddi zarar gördüğü bir dönemdir.

2000-2013 arası dönem: Türkiye ekonomisinin temel sorunlarından biri cari açık haline gelir. Küresel kırılganlıklar ve krizler döneminde dış ticaret açığı ekonominin gücünü ve yatırım çekme kapasitesini sınırladığı için sermaye açısından önemsenmektedir. Hızla bitirilen yeni barajlar ve termik santraller bu dönemde devreye girerken (Birecik, Berke, Batman, ...) artan ve kimi yıllar 100 doların çok üstünde seyreden petrol fiyatları bölgede yıllık 2.5 milyon ton

olan üretimin önemini artırır. Kamusal yatırım yapmaktan tamamen çekilen hükümetin, özelleştirmelere hız kazandırdığı, arazi temelli rantı vergilendiremediği, teşvik politikalarının ise gerekli etkiyi yapmadığı görülür. Cari açık sorunu ve yükselen petrol fiyatları ile bir kez daha bölge kaynakları sermaye açısından kritik kaynaklar haline gelirken, Türkiye ekonomisinin kritik ihtiyaçları bölgenin eşitsiz konumu üzerinden karşılanır. Bölgeye gelen devlet harcamaları yatırıma dönüşmese de bölgeyi Pazar olarak gören sermayedarlar için bir avantajdır. 2002-2007 arası %5 ten fazla ortalamayla büyüyen ekonomi bölgeye yönelik sosyal harcama ve üretken olmayan yatırımların arttığı bir dönemdir ancak bölgeye yönelik teşvikler ucuz işgücünü işlevlendirmeye yönelik neoliberal rekabetçi politikaların uzantısı olarak gerçekleştirilmeye çalışılır. Verilen ciddi teşvikler sermaye adına eşitsizlik yaratırken bölgeye ciddi bir katkı yapmaz.

Rakamsal ifade etmek gerekirse;

- Türkiye’de toplam petrol üretimi 40 yılda: Net 100 milyar dolar.
- Bölgede Petrol Üretimi: 2.5 milyon ton / yıl, piyasa değeri 4.5 milyar dolar, net katkı 2.5 milyar dolar.

Bölgede elektrik üretimi:

Kurulu Güç: 10000 MegaWat (MW), Türkiye Kurulu gücünün %19 u, maliyeti en düşük enerji bölgeden üretiliyor. Rusların yapacağı nükleer santral kwh başına 12.5 cent, bölgede elektrik maliyeti 1-2 cent.

Bölgenin:

Yıllık: 30.000 GwH(Gigavatt saat), kullanımı 15.000 GwH, Net 15000 GwH, net katkı 2 milyar dolar

Bölgenin enerji katkısı yılda 4.5-5 milyar dolar. Bu miktarın bölgede yapılan yatırım harcamalarına göre çok daha fazla olduğu görülüyor. Bu üretimin bölge işgücüne katkısı oldukça az. En büyük barajlarda 3 vardiya 50-60 kişi çalışır. Madenleri de katmak gerekir.

Bölgenin enerji katkısı böyle iken devletin zaten kendi yatırımını geri döndüren enerji ve madencilik dışındaki yatırımları 2012 yılında 1 milyar dolar civarında kalmıştır. Demek ki enerji katkısının çok az bir kısmı bölgeye yatırım olarak dönüyor.

Bölgeye yapılan yıllık net vergi transferi: 30 milyar TL, %30 güvenlik harcaması, geriye kalıyor NET: 20 milyar TL / yıl. Bölgenin enerji katkısını çıkarsak bile en az 10-12 milyar TL net bütçe geliri var. Bu rakam her şeyin üzerinde, tabi temelde personel gideri (bunun yarısından çoğu) ve yüksek memurlar bu gelirin önemli kısmını alıyor ama sonuçta bölgeye gelen net bütçe harcaması bu, bölgenin enerji katkısını çıkarsak bile açık ara fazla, bunların tabi çoğu cari harcamalar, yatırım değil.

Bölgeye yapılan net yatırım harcaması bölgenin enerji katkısının net olarak altında. Demek ki bölge üretkenliğini uzun vadede arttıracak bir devlet politikası yok

Bu durumda öne çıkartılabilecekler:

- 1- Bölge Türkiye sermayesinin pazarı konumunda burada bir sömürü var, bağımlılık ilişkisi var, eşitsizlik var. Yani bölgeye gelen para batı şirketlerine kar olarak dönüyor.
- 2- Bölge şirketleri Türkiye ortalamasının altında maaş veriyor burada ikinci bir sömürü var.
- 3- Tarımsal ürün üreticilerinin zaten üretkenlikte (üretkenlik) sorunları nedeniyle diğer sektörlere kaynak aktarımı var.
- 4- Bölgeden giden işgücü ve tarım işçileri doğrudan batı illerinde sömürülüyor.
- 5- Bölgede faaliyet gösteren çoğu şirketin merkezi İstanbul'da, mesela Limak'ın 4 çimento fabrikası İstanbul'da vergi ödüyor. Rafineriler, özel elektrik santralleri vesaire hepsi başka bölgelerde vergi ödüyor. Ayrıca bazı tüketim vergileri bölgesel toplanmıyor. Dolayısıyla bölge vergi gelirlerinin azlığı Türkiye'deki pek çok bölge gibi İstanbul, Ankara gibi şehirlerde ödenen vergilerin bir kısmının aslında buradaki üretim ve satıştan kaynaklanmasındandır.
- 6- Bölgeye yapılan sosyal harcamalarda ve yatırımlarda artış Kürt Hareketinin etkisiyle olmuştur.
- 7- Bölgeye verilen teşvikler işe yaramıyor, doğrudan halkın katıldığı kooperatifler ve belediyelerin üstlenebileceği kamusal yatırımlar öne çıkarılmıyordu. Ancak bu yaklaşım bugüne kadar ortaya çıkmadı. Bölgedeki küçük işletmelerin üretkenliklerini ve bölgesel geri bağlantılarını arttıracak uygulamalar ile tarım ve hayvancılığın canlandırılmasına dönük yaklaşımlar elzemdir.

Geldiğimiz noktada hükümetin geçtiğimiz ay açıkladığı yeni ekonomik plan başlıkları ve içeriği, bölgesel eşitsizlik ve sömürü mekanizmalarını daha da derinleştireceği yönünde güçlü işaretler içermektedir. Dünya ekonomisinin içine düşmesi muhtemel krizle birlikte büyük yapısal sorunlarla karşı karşıya kalacak olan Türkiye ekonomisinin gelecek projeksiyonu bölgesel kaynakları aşan bir yerden oluşturulmamıştır.

Artan dış borç stokları başta fosil kaynaklar olmak üzere Türkiye gelecek tercihini de doğal kaynakların yağması üzerine kurmuştur. Ayrıca bölgesel ucuz emek politikalarından da vazgeçmediği anlaşılan AKP iktidarının başta Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı iller olmak üzere batı metropollerinde ki işsiz kitlelerin emek güçlerini sermaye için cazip bir faktör olarak sunmaya devam edecektir.

GAP, Eşitsizliği Gidermemiş, Daha da Derinleştirmiştir.

Bugüne kadar GAP için yapılan harcamalar 32 milyar lirayı aştı. Toplam hedeflenenler 40 küsur milyar liraya mal olacak. Master planının yüzde 80 nakdi gerçekleşmesi tamamlandı. Fiziki gerçekleşmeye bakınca, enerjide yüzde 75'lik, sulamada yüzde 17'lik bir gerçekleşme söz konusu. GAP kendi maliyetini zaten enerji ile fazlasıyla çıkarmış durumdadır. Merkezi yönetimin bölgeye net bir yatırımı yoktur. Tam tersine batıya bölge üzerinden kaynak transferi söz konusudur.

GAP bölgesinde bugüne kadar sulama projelerinin cüzi bir kısmının bitirilmiş olması, merkezi hükümetin sadece enerji yatırımlarına ağırlık vermesi sonucu bölge çiftçisi büyük sorunlarla baş başa kalmıştır. Suyun olduğu bölgelerde yapılan bilinçsiz sulama sonucu toprakta çoraklaşma meydana gelirken, sulama projelerinin bitirilmemesinden kaynaklı olarak kurak kalan bölgeler de tarımsal faaliyetler sürekli gerilemiştir. Kuyu sistemiyle elektrik enerjisi yoluyla sulama yapan çiftçiler ise ağır enerji faturalarıyla karşılaşmış ve geçtiğimiz aylarda TBMM’den yasalaşarak çıkan torba yasadan bu borçlar yapılandırılmıştır. Ancak çiftçinin sorununa mutlak çözüm üretmeyen AKP hükümeti bu yolla çiftçiyi borçlandırarak “kendisine mecbur” bir hale getirmiştir.

AKP hükümetinin barış konusunda samimiyeti yeni bir bütçe kanunu ile Kürtlerin yoğunluklu olarak yaşadığı kentlere merkezi bütçeden ve diğer fonlardan harcanan kaynakları, bu illerin sivil kullanımı için illerin yerel sivil bütçelerine aktarılmasına ön ayak olmasıyla orantılıdır. Ancak 2015 MYB’de de bu yaklaşımdan eser yok.

Bugüne kadar emekçilerin parasıyla oluşturulan İşsizlik Fonundan, GAP için 4 yılda **12 milyar TL’ye** yakın para kullanıldı. İktidar, GAP sulama yatırımları için **İşsizlik Fonu’nu** tırtıklamaktan vazgeçmemiştir. Bir taraftan Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı iller sömürülürken, diğer yandan emekçinin parası bu sömürüde araç olarak kullanıldı. Bu, katmerli bir sömürüdür. Asker-polis harcamasını azaltamayanlar, işsizlinin parasını yağmalamakta beis görmediler. ASKER-POLIS harcaması yatırıma yönlendirilmelidir.

Gerçek asker polis harcamaları, bütçede gösterilenin çok üstündedir. Bunun farkında olarak, bütçenin görünen harcama kalemlerine bakıldığında bile Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı illere ayrılmış gösterilen (örtülü olmayan) kaynakların bile yüzde 30’undan fazlasını asker-polis harcaması oluşturuyor. Bu oran bazı illerde çok daha yüksek. Örneğin Dersim’de il bütçesinin yüzde 60’ı, Hakkari’de yüzde 56’sı, Şırnak’ta yüzde 46’sı, Siirt’te yüzde 37,5’u asker ve polis harcamalarına gitmektedir. En yüksek bütçeli Diyarbakır’da bile bu oran yüzde 30’dur.

Türkiye Kürt Gerçekliğiyle Uyumunu Sağlamalıdır

Kürt halkı Ortadoğu coğrafyasının sosyolojik ve tarihi bir gerçekliğidir. Ortadoğu üzerinde oyun planı kuran güçler de bu gerçeklikle uyumlu davranmak durumundadır.

Suriye’de 2011 yılından itibaren devam eden iç savaşta Türkiye’nin aleni tarafgirliğine rağmen henüz bir sonuç elde edilememiş ise, bunun bir başka sebebi daha olmalıdır. Türkiye’nin Kürt halkının kazanımlarının reddiyesi üzerine inşa ettiği politikası çökmüştür. Özellikle Kobanê direnişi Türkiye’nin Suriye politikasını deşifre ettiği için önemlidir. Tersine ifade edilse de Türkiye’nin Ortadoğuya dönük politikası; Kürt halkının kazanımlarını geriletmeye dönük bir öze oluşturulmuştu. Aynı şekilde selefi yönü ağır basan mezhebi yaklaşım da Türkiye’nin Ortadoğu politikasında çöküş sebebi olarak ifade edilebilir.

Türkiye bu çöküşleri yaşarken, uluslararası güç dengelerinin Ortadoğu politikası başarıya ulaştı mı? Kuruluşu itibarıyla olmasa da DAİŞ eylem ve yönelişleriyle uluslararası güçlerin ekmeğine yağ sürdü. Eylemleriyle kaos hareketine dönüşen DAİŞ uluslararası güçlerin kaos

planına hizmet etti. Başkesen bir çeteci yapı olarak korku heyulasıyla tüm bölgeyi kaosu içine sürükledi. Öte yandan İslam inancını da, dünya gözünde başkesen grublar türeten çağdışı bir inanç sistemi olarak lanse edilmesini sağladı. DAİŞ, bu yönleriyle Ortadoğu'nun yeniden dizayn sürecinde; uluslararası güçler açısından can simidi halini aldı.

Yapısal olarak demokratik, özgürlükçü bir öze sahip Türkiye'nin prangalarını söküp bu sürece cevap vermesi beklenirken; red ve inkara yaslanan politikalarını devreye soktu. Kürt halkının kazanımlarını kendisine karşı tehlike olarak addeden Türkiye, tarihin önüne koymuş olduğu muazzam fırsatı değerlendirmekten halen uzak durmaktadır.

Türkiyenin, sosyolojik olarak "Kürt ve tarihsel Kürdistan Gerçekliği"ni tanıyarak ve Kürt halkıyla tarihsel mutabakatını özgürlük, demokrasi ve farklılıkların gönüllü biraradalığı esaslarına dayandırarak yenilemesi durumunda, tüm halkların çıkarına olan demoratik bir boyutta yol alması mümkün olabilecektir.

Red Edilen Tarih ve Kürt Realitesi

Türkiye'nin tarih sofrasında ana medeniyet akımının şekillendiği coğrafyada demokraitik rol modeli ülke pozisyonuna gelmesi için tarihin reddinden vazgeçmesi gerekmektedir. Ortadoğu coğrafyasında iz sürmüş medeniyetlerin bakiyesine sahip çıkmak Türkiye'ye muazzam bir fırsat sunacaktır.

Türkiye'de sosyo-ekonomik aklın –resmi tarih itibarıyla- pozitivist tarih anlayışının etkisi vardır. Ulus devlet sürecine tekabül eden bu yorumlayış; Türkiye'yi yaşadığı coğrafyanın tarihselliğinden uzaklaştırıyor. Oysaki ana medeniyet akımının şekillendiği Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasının Türkiye'ye emredici gerçekliği bu değildir. Türkiye büyük hedeflere göre kendisini kurgulamak durumundadır. Yeni aks oluşturma hedefi yaşadığımız bölgenin gerçekliği olarak görülüp iddialarımızı ona göre şekillendirmek durumundayız. Başka türlü uluslararası güçlerin neoliberal hegomonik şekillendirmesine tabi olmak dışında bir seçeneğimiz kalmayacaktır.

Koşullu belirlemelerden arınarak tabularla etrafımıza ördüğümüz duvarın dışana çıkma olanağımız vardır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ekseninde 1924 Anayasasından itibaren tüm kimliklerin reddiyesi üzerine yeni bir kimlik ikamesi oluşturuldu. Bu resmi algıya göre, Kürtler gibi pek çok kimlik yok sayıldı. Asimile edilmek istendi. Ama bunun yanında başka önemli bir şey daha yapıldı: Resmi devlet doktrinine göre ifade edilen Türklük de özünden uzaklaştırılmış Türklüktür.

Şimdi tarihimize geri dönerek yapacağımız yüzleşmeyle tabularımızdan kurtulma vakti gelmiştir. Tarihi gerçekliğimiz bize yaşadığımız koşullarda büyüme olanağı sağlıyor. Yani paradigmal bir yenilik gerekiyor. Eğer ki yönlendirici, eksen oluşturucu bir noktada olmak gibi bir arzumuz varsa; buna göre bir şekillenişe ihtiyacımız vardır.

Türkiye'nin paradigmasında bölünme sendurumuna vesile olan Kürtlerin mevcudiyeti sanılanın aksine bölünme ve küçülmeye sebebiyet vermiyor. Aksine Türkiye'ye büyüme fırsatını sunuyor. Resmi devlet anlayışının alerjik bir yaklaşımla baktığı Kürt ve tarihsel

Kürdistan gerçekliğini kabul ederek; 3 parametreye oturmuş yeni bir paradigma tercihi gerekmektedir.

1- Özgürlük

2- Demokrasi

3- Farklılıkların Gönüllü Biraradılığı

Bu üçlü parametre Türkiye'nin gelecek vizyonunu oluşturacaktır. Eğer ki, 90 yıllık reddiye olmamış olsaydı; Türkiye an itibarıyla dünyanın sayılı büyük ekonomilerinden birine sahip olmuş olacaktı. Sadece 1984'ten itibaren Türkiye'nin red ve inkar politikası nedeniyle ödemek durumunda olduğu fatura 1.2 Trilyon Dolar olarak kayda geçmiştir. Bu rakam mevcut ekonomi büyüklüğümüzün yüzde 30 daha fazlasıdır. Bu red ve inkar politikası olmamış olsaydı; Türkiye'de verili koşullarda kişi başına düşen milli gelir payı 25 bin Dolardan daha fazla olacaktı. 2023 yılı hedefi olan –ki verili koşullarda bunun mümkün olmadığını hükümet de biliyor- 2 Trilyon Dolar ekonomi hedefi an itibarıyla gerçekleşmiş olacaktı.

Neden bunun gerçekleşmediği sorusunu güncelleyerek cevap vermek gerekiyor. Resmi devlet doktrininde güneş balçıkla sıvanmaya çalışıldı, neticesinde Türkiye büyük bir fatura ödemek durumunda kaldık. Oysa ki, Şemseddin Sami'nin Kamus'ul A'lam kitabında sınırlarını tarif ettiği Kürdistan coğrafyasını da kapsayacak yeni bir mutabakat alanıyla gelecek inşa etme olanağı varken, “Kürt ve Kürdistan coğrafyası olmasın” dış politika körlüğünde ısrar etmesi, Türkiye'nin önünü kesiyor. Bunda ısrar uluslararası güç dengelerinin yeni Ortadoğu dizaynına evet deme dışında bir seçenek bırakmıyor.

Şemseddin Sami'nin TBMM Kütüphanesinde orijinali muhafaza edilen, 5 ciltlik eserinin 5. cildinin 3840-3843. sayfalarında ‘Red Edilen Kürdistan’ maddesindenki ilgili bölüm şöyledir:

“KURDİSTAN: Asya-i Garbi'de kısm-ı azamı Memalik-i Osmaniye'de ve bir kısmı İran'a tabi büyük bir memleket olup, ekseriyet üzere ahalişi bulunan Kürt kaviminin ismi ile tesniye olunmuştur. bu isim taksimat-ı mülkiye ve siyaseyeye dahil olmayıp, vakti ile bizde “Kürdistan Valiliği” ve şimdi İran'da “Kürdistan Eyaleti” bu isimle müsemmah memleketin bütününe ihata etmediği gibi, Kürtler dahi dağımık vesair akvamla karışık bulduklarından, Kürdistan'ın hududunu tamamıyla tayin etmek müşküldür. Ancak takribi olarak diyebiliriz ki:

Kürdistan; Urmiye ve Van göllerinin sevhilinden, KERHE ve DİYALE nehirlerinin menabiine ve Dicle'nin mecrasına dek münted olup garb-ı şimaliye doğru hududu Dicle'nin mecrasını takiple Fırat'ı terkip eden karasu mecrasına ve oradan Şimal'e doğru Aras havzasını Fırat ve Dicle havzasından ayıran taksim-i miyah hattına kadar vasıl olur. bu itibarla memalik-i Osmaniye'de Musul vilayetinin kısm-ı azamı, yani Dicle'nin solunda bulunan yerleri ve Van ve Bitlis vilayetleri ile Diyarbakir ve Ma'muratul-Aziz vilayetlerinin birer parçası ve Dersim Sancağı Kürdistan'dan ma'dud olduğu gibi, İran'da dahi Kürdist anlamıyla ma'ruf olan eyaletle Azerbeycan eyaletinin nısfı yani, cenub-i garbi kısmı Kürdistan'dır...”

Emperyalizmin Ortadoğu Çıkmazı ve Türkiye

Evrensel insanlık tarihinde hep odak rolünü oynamış Ortadoğu, sahip olduğu enerji kaynakları, iktisadi zenginlikler ve dinlerin kutsal inanç merkezi olmasının yanı sıra stratejik konumu itibarıyla yüzyıllardır dünyanın egemen güçlerinin rekabet ve çatışma alanı haline gelmiştir. Yakın tarihte, birinci paylaşım savaşının ardından, bölge üzerindeki hakimiyetin el değiştirmesiyle başlayan süreç günümüze kadar uzanan sorunlar yumağını içinden çıkılamaz bir hale sokmuştur. Egemen devletlerin kendi çıkarları yeniden tanzim etmek ve kendi statükolarını Ortadoğu halklarına dayatmak için yaptıkları Sykes-Picot antlaşması günümüzün en önemli refasans kaynaklarından biri olarak tartışılmaya devam etmektedir.

Bu yeni statüko gereğince kimlik ve inançlar esasına göre yeni ulus devletler inşa edilmesi öngörülürken bölgenin bir çok kadim halkı (Kürtler, Ermeniler, Süryaniler, Çerkesler ve Filistinliler) devletsiz bırakılacaktı. Nihayetinde Ortadoğu, Arap ulusunun çoklu Sünni devletleriyle yeniden şekillendirilmiş ve modern sömürge siyasetinin temelleri atılmıştır. Aynı döneme tekabül eden ve sömürgeci emperyalist sistemi sarsan, Ekim Devrimi'nin zafere ulaşması ile dünya halkları lehine oluşan olumlu iklim ve devrimci toplumsal dinamizme rağmen, Ortadoğu halklarına dayatılan yeni statükonun parçalanmasına yetmemiştir.

İkinci paylaşım savaşında yeniden ciddi çalkantılara maruz kalan Ortadoğu halklarının manda yönetimlerine karşı, bağımsızlık mücadelelerini başarıya ulaştırmış olmaları (Suriye,Mısır,İrak,Cezayir...vb) esasta bir değişime yol açmazken,döneme damgasını vuran hamle İsrail devletinin kurulup resmi olarak kabul edilmesidir.Bu de-facto durum,suni sınırlarla kurdurulan devletlerin birleşmesi yerine, kendini koruma ve güçlendirme refleksiyle, sınırlarının pekişmesini sağlamıştır. Bugünden geriye bakıldığında; bir asırlık projenin en büyük başarısı, emperyalist güçlerin bölgedeki çıkarlarıyla birebir uyuşan, Filistin ve Arap halklarıyla çatışan İsrail devletinin kurulması, diğer yandan, suni sınırlarla oluşturulan devletlerin meşrulaşması ve devletsiz halkların statükoyu zorlayan mücadelelerinin bölücülük algısıyla anılmasıdır.

İçinden geçtiğimiz tarihsel sürece göz atacak olursak;

1-Bir asır öncesi halklara dayatılan statükoyu değişime zorlayan toplumsal, siyasal ve askeri mücadelelerin (Kürt özgürlük hareketi ve Filistin halkının mücadelesi) giderek güçlenmesine;

2- Bölge geneline yayılan, özellikle Suriye ve Irak'ta ciddi güç haline gelen radikal İslamcı, fundamentalist, kuvvetlerin varlığının gittikçe güç kazanmasına;

3-Arap baharı kalkışmasının emekçi halk kitlelerinde bıraktığı, kendine güven ve özgürlük tutkusunun giderek siyasal örgütlü bir güce dönüşme ve kendi yönetimiyle çatışma eğiliminin her ülkede güçlenmesine;

4-Bölgesel yönetimlerin birbirleriyle iyi komşuluk, dostluk ve barış içinde yaşama çabası yerine, dini, inanç, kimlik ve hegemonya rekabetine girmesi (Türkiye, İran, S.Arabistan ve İsrail) ve sünni-şii kamplaşmasının derinleşerek hız kazanmasına,

5-Uluslararası emperyal güçlerin bölgedeki pozisyonu ve beklentileri gibi faktörlerin tamamı yeni konsepti belirlemektedir.

Görünen o ki, hiçbir dinamiğin yalnız başına diğerleri üzerinde tam bir tahakküm kurarak amacına ulaşması olası görülüyor. Bundan hareketle, dönemsel hesap ve çıkarlar yapılarak uzlaşmaz karşıtlık içerisinde görünen güçler yan yana gelip ittifaklar kurarak birlikte davranmak durumunda kalabilmektedir Bu durum yerel, bölgesel ve uluslararası düzlemde; radikal İslamcı güçler, özgürlükçü, liberal ve devrimci güçler ile egemen devletler arasında üç ayrı etapta gerçekleşebiliyor olması, tamamıyla dönemin karmaşık ve karakteristik yapısıyla alakalıdır.

Halkların, özgürlük ve demokrasi ve barış talepleri karşısında, liberal burjuva seçeneklerin dahi gerisine düşerek, radikal şeriatçı güçlerden medet umacak kadar ürken emperyalist ve işbirlikçi bölgesel yönetimlerin, Ortadoğu'nun bütününde, özellikle Suriye ve Irakta "**derin strateji uzmanları**" sayesinde düştükleri gülünç durumu anlayabilmeleri için dört yıla yakın bir zamanın geçmesi gerekiyordu.

Türkiye'nin "**terör**" listesinde sayılan DAİŞ, EL NUSRA ve AHRAR AL ŞAM gibi radikal İslamcı hareketlerle ilişkiyi kesmemesi ve Müslüman kardeşlerin siyasal yönelimlerine yakınlığı körfez ülkeleriyle olduğu kadar, ABD'yle de yeni sorunlar yaşamasına neden olmuştur.

Özellikle Suriye sahası hesap yapan bütün devletlerin ve güçlerin kafalarındaki hesapları bozguna uğratmıştır. Hesabı en çok bozulan ve bölgede kendi yarattığı "stratejik derinlik"te boğulma sağlığına düşen ülke Türkiye olmuştur. Ortadoğu'daki bütün siyasetini, ilişkilerini ittifaklarını Kürt karşıtlığı üzerinden kuran AKP hükümeti Kürt sorunun yarattığı 91 yıllık paranoyanın esiri haline gelmiştir. Bir taraftan demokratik barış ve çözüm sürecini geliştirirken diğer tarafta Rojava'da Kürt karşıtı bir strateji izleyerek kısır bir döngünün içerisinde debelenmiştir. Kısır döngüden çıkmanın yegane yolu Kürt-Türk barışını sağlayıp güçlü bir ittifak kurmaktan geçerken habis bir hal alan bu Kürt karşıtlığı AKP'yi yalan-yanlış ilişki ve ittifaklara yönlendirmiştir.

Öyle ki; DAİŞ'in Musul işgali AKP hükümeti tarafından başından beri bilindiği ve uygulamaya konulduğunu bir süreç olarak işlediği gerçeği, yalın bir şekilde karşımızda durmaktadır. AKP'nin derin dış politika ekibi tarafından gayet sahih bir şekilde bilindiğini tahmin etmek bu saatten sonra zor değil. Çünkü Musul'daki Türk konsolosluğunun boşaltılmaması sonrasında, DAİŞ tarafından basılması ve tüm personelin rehin alınması da uluslararası örtü oluşturma manevralarından ibaret gibi görünüyor. Tüm işaretler ve tespitler alabildiğine açık bir şekilde oluşan mutabakatın bir sonucu olarak DAİŞ'in, bölge gericiliğinin vurucu gücü adına Musul'a sürüldüğünü gözler önüne seriyor.

Bölgede işlediği insanlık dışı cinayetlerle adı anılan DAİŞ çeteleri, en sıkı savaşını Rojava’da ve “vekaleten” YPG’ye karşı verdi. Ancak orada yüzergezer halde kazanamayacağı anlaşılınca, Rakka üzerinden Esad’la ilişkilendirilerek, gerektiğinde geri çekilebileceği bir merkezi üs planlamasına girişildi. Bu anlamda, DAİŞ’in aslında küresel güçler ve bölge devletleri tarafından kullanılan ya da kendisini olabildiğince kullanmaya açan bir kukla örgüt olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Türk Dış Politikasının oluşturduğu bu oldukça “profesyonel proaktif” konsepte rağmen, uluslararası güçler, Suriye’ye karşı bir türlü harekete geçmiyorlardı. Her türlü komplocu yöntemle başvurulan siyaset yapıcılarını- bakımız Dışişleri Bakanlığı’ndaki toplantının bant çözümlemesine- kendi güçlerini abartmakla kalmayıp aynı zamanda Batı’nın İsrail’in güvenliği konusundaki duyarlılığını yanlış okuyorlardı. Zira, Beyaz Saray’daki toplantıda Obama, MİT Müsteşarı Fidan’ı işaret ederek “yaptıklarınızı biliyoruz” deyince aslında oyunun ilk eli de artık bitmişti! Çünkü kartlar masada olsa ve oyun devam etse de, artık ne masa eski masaydı ne de oyun eski oyundu. Uzun süredir Rojava’da Kürt Siyasal Hareketi’ne karşı, teçhiz edilip eğitilen ve vahşice savaştırılan DAİŞ yeni oyunun temel figürü haline gelecek ve ikinci el başlayacaktı.

Rojava’da geliştirilen kantonlara dayalı demokratik devrim; kimlikler arası eşitlik ve adalet, inançların özgür birlikteliği ile kadınların aktif katılımı esas olarak Ortadoğu için “Demokratik Konfederalizm”in ne kadar hayat verici olduğunu her gün daha çok ortaya koyuyordu. Rojava deneyimine Ortadoğu’dan ve Batı dünyasından yönelen ilgi bütün geleneksel bölge aktörlerini fazlasıyla rahatsız ediyordu. Bundan en çok rahatsızlık duyan ülke olan Türkiye, Rojava devrimini boğmak için, devrimin başladığı ilk yer olan Kobanê ’ye yönelerek oyunda ikinci eli de başlatacaktı.

Türkiye’nin bileşik yanlışlardan müteşekkil “**profesyonel proaktif**” konsept önce Kobanê ’yi düşürecek oradan da Efrîn ve Cezîrê kantonlarını işgal ederek Rojava devrimini ‘tarihe gömecek’ ve Kürdistan’ı ‘teslim’ alacaktı. Fakat ne yazı ki, “proaktif saha” stratejisi, hayatın bizatihi kendi gerçekliği karşısında kafalarda oluşturulan konseptleri geçersiz kılıyordu. 21. yüzyılın, aşılma ile yüz yüze kalan ulus devletlerinin mevcut statükolarını korumak için uygulamaya geldikleri siyaset tarzı bu olsa gerek. Bu tarzın anti-tezi olan “üçüncü yol” stratejisi ile kendine geniş bir alan Kürt özgürlük hareketi, Kobanê ’ye yönelik saldırılara karşı büyük bir direniş göstererek hesapları bozmuş ve Kürtlersiz bir çözümün mümkün olmayacağını bütün dünyaya hem ilan hem de ispat etmiştir. Kobanê direnişi oyunun ikinci elinin de bittiğinin ilanıydı aynı zamanda.

Kobanê direnişi ABD-Türkiye ilişkilerini farklı bir mecraya sürüklemiş durumdadır. Mevcut durumda oldukça gergin olan ilişkilerin sürekli ziyaretlerle aşılma ve yumuşatılmaya çalışılması zevahiri kurtarmaya yetmemektedir.

İran’ın; Suriye, Lübnan, Bahreyn, Yemen ve Iraktaki güçlü konumu yanı sıra ABD ile nükleer görüşmelerini devam ettirmesiyle bölgede güç ve saygınlık kazanması, AKP’nin dış politikasının açmazları daha da derinleştirmektedir. Koalisyon güçlerinin, Kobanê direnişini DAİŞ’e karşı desteklemeleri ile ülke içerisinde özgürlük hareketiyle,devrimci sosyalist

güçlerin Kobanê dayanışması eklenince, AKP'ye kalan dünya kamuoyunda, DAİŞ'le başa yüzyılın yalnızını oynamak kalmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, bölge yönetimleri ve Uluslararası emperyal güçlere rağmen, hazır projelerle bölgeyi, halklarının iradesinin aksine kendi çıkarlarına uygun olarak değiştiremeyeceği ortaya çıkmıştır.

Statükonun kaçınılmaz olarak, değişmek zorunda olduğu,yeni ve gelişmekte olan dinamiklerin eski kalıplara sığmayacağı, genelde Rojava, özelde Kobanê direnişiyle olduğu kadar, Filistin, Lübnan ve bir çok ülkedeki direniş hareketleriyle de ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, Ortadoğu'nun, yeniden şekillenip dizayn edilmesi istense de hali hazırda emperyal güçler için ciddi bir çıkmazdır.

Asırlar boyunca, en ağır bedelleri ödeyen bölge halkları, suni sınırlara sahiplenmek yerine, eşit,özgür ve demokratik yeni bir yaşamı tesis edecek, en geniş cepheleriyle, emperyalist kuvvetlere ve taşeronlarına karşı mücadelelerini yükseltmek durumunda oldukları kaçınılmaz bir gerçekliktir.

Sonuç olarak daha çok kardeşlik, daha çok demokrasi ve daha çok özgürlük diyerek bu saldırı dalgası boşa çıkarılmalıdır. Özgürlük Hareketi kadar on altı yıldan sonra muazzam çabalarla geliştirilen Kürt-Türk ve tüm halkların ortak demokrasi mücadelesi, en az 1999'daki kadar büyük bir uluslararası komplo ile karşı karşıyadır.

Müzakere ve Demokratik Çözüm Halklarımızın Yegane Kurtuluş Yoludur.

21 Mart 2013 tarihinde Sayın Abdullah Öcalan'ın tarihi çağrısıyla Anadolu ve Mezopotamya halkları başta olmak üzere Ortadoğu yeni bir iklime girmiş ve halkların gelecek barış ve demokrasi tahayyüllerine ilk kez bu kadar yaklaşmıştır. Halkların Demokratik Partisi olarak gerek İmralı'da Sayın Öcalan'la gerekse de Irak Federal KürdistanYönetimi sınırlarında bulunan Kandil bölgesinde KCK yetkilileri ile yapmış olduğumuz tüm görüşmelerde barışa olan inanç ve samimiyet konusunda ciddi bir irade ve özveri gözlemlenmiştir.

Ancak AKP hükümetinin demokraik çözüm ve ourlu barış noktasında yaklaşımının halen bu seviyede olmadığı yapılan görüşmelerde ve devam eden hükümet uygulamalarında ortaya çıkmıştır. Gerillanın çatışmasızlık dönemi ilke ve kriterlerini yerine getirmiş olmasına karşın bu süreçte devletin güvenlik barajı ve kalekol yapımları hız kazanmış, askeri ve polisiye harcamaları noktasında 2014 ve 2015 MYB'lerine olumlu bir yansıma olmamıştır.

DAİŞ çetelerinin Kobanê özgülünde saldırdığı Rojava kantonlarına dönük AKP hükümetince barış sürecinin ruhuna uygun hiçbir olumlu tavır ortaya konmamış, tam aksine DAİŞ çetelerinin örtülü ya da açık bir şekilde bizzat AKP hükümetince desteklendiği bir çok bilgi ve belgeyle dünya kamuoyunca da bilinen bir gerçek haline gelmiştir.

DAİŞ'in Kobanê saldırıları sırasında gerekli insani koridoru açmayarak DAİŞ çetelerinin sınırlarda geçişini engellemeyerek çözüm sürecinde ihtiyaç duyulan “güven” mekanizması büyük yara almıştır. 6-8 Ekim tarihlerinde Kobanê halkıyla dayanışma amacıyla sokağa çıkan

halkın üzerine asker, polis ve sivil militer güçlerce ateş açılmış ve bizzat devlet güçlerince provakasyona açık zemin yaratılması sonucu 50'den fazla yurttaş hayatını kaybetmiştir.

Geldiğimiz noktada çözüm sürecinin yasal dayanakları dahi halen oluşturulamamış ve güven vermeyen bir zeminde çözüm süreci Kürt siyasal hareketinin çabalarıyla devam etmektedir. Hükümetin bu süre zarfından sadece çatışmasızlığa odaklanan yaklaşımı bu sorunu çözemeyeceği gibi halklarımızı daha fazla oyalamaya dönük bütün yaklaşımlar daha da derinleşmiş sorunları beraberinde getirecektir. Hükümetin başta sürecin yasal dayanaklarına ilişkin çalışmaları bir an önce başlatarak, bu konuya ilişkin yol haritasını bir an önce halklarımıza açıklamalıdır. Konuya ilişkin güven artırıcı adımları atmakla mükellef olan hükümetin, oyalayıcı tavırlardan bir an önce vazgeçmesi, samimi barış yaklaşımını başta parlamentodan çıkacak yasal düzenlemeler olmak üzere, barışın bütçesini de kapsayacak şekilde ortaya koyması gereklidir.

Türkiye Küresel Kutuplar Arasındaki Tercihini Halkların Özgür ve Eşit Geleceğin Yönünde Yapmalıdır.

Küresel finans krizinin Türkiye'yi kuşatma kapasitesi oldukça fazladır. Ayrıca Türkiye'nin batıya –özellikle Amerika- güdümlü, bağımlılığı kendisini krizin etkilerinden korumasını da zayıflatıyor. Dış politikada manevra alanı giderek daralan Türkiye'nin karar vermek durumunda olduğu konular sözkonusudur.

Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı ile Asya Pasifik aksı arasında sıkışmışlık yaşayan Türkiye'nin, iki yana da yakın dururarak vaziyeti idare etme imkanı kalmamıştır. Stratejik bağımlılık Türkiye açısından, içinde Amerika'nın bulunduğu Transatlantik blokuna yakın durma arzusunun bir sonucudur. Ancak, Transatlantik bloğu Türkiye'yi pantner olarak içinde almayı kabul etmemektedir. İkinci seçenek olan Asya Pasifik bloğu da Türkiye'yi stratejik ortaklığa dahil etmeye yanaşmamaktadır.

Yeniden şekillenen kutuplar bilek güreşini yaşadığımız coğrafya üzerinden sürdürmeye devam ediyor. İki bloğun da manevra yaptığı alan Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dır. Hem Ortadoğu hem de Kuzey Afrika'nın içinde girdiği kaotik durum bu iki gücün de etkisiyle giderek yeni boyutlar kazanmaya devam ediyor.

Bu bölgelerin sosyolojisiyle uyumsuz kurgulanan statik dengelerin yüz yıl sonra yeniden şekillenecekleri bir evreye girilmiştir. Dengelerin yeniden kurulmaya başlandığı bu dönemde 'Türkiye'nin oyunu kimlerle ve nasıl kuracağı?' sorusunun cevabı hayati bir önem arz etmektedir.

Bizim açımızdan bu sorunun cevabı net olduğu gibi, halklarımızın özgür ve eşit geleceği açısından da kaçınılmazdır:

2010 yılında alevlenen ve Arap Baharı olarak adlandırılan yeni süreç uluslararası güçlerin ve yerel gerici-statükocu dinamiklerin de çabalarıyla belli engellerle karşılaşmış olmasına karşın, halen büyük bir özgürleştirici dinamik olma potansiyelini korumaktadır. Geldiğimiz noktada bu süreç bugün Suriye'de düğümlendiği gibi, "Kürt gerçekliği" şahsında Ortadoğu halklarının direnişi üzerinden asli niteliğini korumaya devam etmektedir.

Belirttiğimiz bütün bu nedenlerden ve belirlemelerden kaynaklı, 2015 Merkezi Yönetim Bütçe Yasa Tasarısı'na muhalaefet ediyoruz.

KAYNAKÇA

Abiad, Abdul, Almansour, Aseel, Furceri, Davide, Granados, Carlos Mulas, Topalova, Petia, “Press point for Chapter 3: Is it time for an infrastructure push? The macroeconomic effects of public investment”, **World Economic Outlook**, October 2014.

“Autumn forecast 2014: Slow recovery with very low inflation”, http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2014_autumn_forecast_en.htm, Brussels, 4 November 2014.

Bank for International Settlements (BIS), 84th Annual Report, 1 April 2013–31 March 2014.

Beams, Nick (b), “Turmoil rips through global financial markets”, <http://www.wsws.org>, 16 October 2014.

Beams, Nick (a), “Storm clouds gather over world economy”, <http://www.wsws.org>, 14 October 2014.

Brown, Ellen, “Building an Ark: How to Protect Public Revenues From the Next Meltdown”, <http://www.truth-out.org>, 14 October 2014.

Chang, Ha-Joon, “Another financial crisis looms if rich countries can't kick their addiction to cash injection”, *The Guardian*, 30 August 2013.

Cogan, James, “US general suggests delaying troop withdrawals from Afghanistan”, <http://www.wsws.org>, 8 November 2014

Credit Swiss, **Global Wealth Report**, October, 2014.

Denning, Steve, “Big Banks and Derivatives: Why Another Financial Crisis Is Inevitable”, <http://www.forbes.com/sites/stevedenning>, 1 August 2013.

Elliott, Larry, “World leaders play war games as the next financial crisis looms”, *The Guardian*, <http://www.theguardian.com>, 12 October 2014.

Enders, Caty , “Nuclear weapons expansion pushed in Congress despite accidents at lab”, theguardian.com, 29 September 2014.

Eurostat newsrelease euroindicators 152/2014, 14 October 2014.

Grey, Barry, “Europe threatened with deflationary spiral”, <http://www.wsws.org>, October 2014.

Gurria, Angel , OECD Secretary-General, Pre-G20 Summit Economic Outlook Launch, <http://www.oecd.org/about/secretary-general/pre-g20-summit-economic-outlook-launch.htm>, Press Conference, Paris, 6 November 2014.

Head, Mike, “US-Japan conflicts stall Obama’s Trans-Pacific economic pact”, <http://www.wsws.org>, 28 October 2014.

Durmuş, Mustafa, “Büyük Moderasyon”dan “Büyük Resesyon”a Avrupa Ekonomisi”, <http://cerideimulkiye.com>, 14 Ocak 2013.

Hesse, Martin, Seith, Anne, “Feeding the Bubble Is the Next Crash Brewing?”, <http://www.spiegel.de>, 12 March 2013.

<http://www.slideshare.net/fullscreen/oecd-economy/advance-g20-release-of-oecd-economic-outlook/2>.

<http://www.slideshare.net/fullscreen/oecd-economy/advance-g20-release-of-oecd-economic-outlook/8>.

<http://thenextrecession.wordpress.com/2014/10/13/japan-the-failure-of-abenomics>.

<http://thenextrecession.wordpress.com/2013/11/30/secular-stagnation-or-permanent-bubbles>;

<http://thenextrecession.wordpress.com/2014/08/14/the-myth-of-the-return-to-normal>.

IMF, **Global Financial Stability Report**, October 08 2014, <http://www.imf.org>.

Inman, Phillip, “Record world debt could trigger new financial crisis, Geneva report warns”, The Guardian , <http://www.theguardian.com>, 29 September 2014.

International Economic Report, <https://www.pnc.com>, .3 November 2014.

Kishore, Joseph, “US Federal Reserve ends “quantitative easing” program after funneling trillions to financial markets”, <http://www.wsws.org/en/articles/2014/10/30/quant-o30.html>, 30 October 2014.

Mann, Catherine L., OECD Chief Economist, Getting the world economy into higher gear, Advance G20 Release of Outlook, Paris 6 November, Advance G20 Release of Outlook.

Martin, Patrick , “Obama doubles, US troop strength in Iraq”, <http://www.wsws.org>, November 2014.

Polychroniou, C. J., “The European Conundrum: Stagnation, Massive Unemployment and Rising Debt - Despite Austerity”, , <http://truth-out.org>, 4 November 2014.

Rasmus, Jack (a), “U.S. GDP Drops -2,9 %”, 27June 2014, Z Net.

Rasmus, Jack (b), “Is the Center of the Global Economic Crisis Shifting to Emerging Markets?”, <http://zcomm.org>, 7 July 2014.

Roberts, Michael (a), “The story of QE and the recovery”, <http://thenextrecession.wordpress.com/2014/11/02/the-story-of-qe-and-the-recovery>.

Roberts, Michael (b), “The world economy in low gear”, <http://thenextrecession.wordpress.com>, 8.November,2014.

Roos, Jerome “The next financial crisis may be just around the corner”, <http://roarmag.org>, 20 October 2014.

Snyder, Michael, “5 U.S. Banks Each Have More Than 40 Trillion Dollars In Exposure To Derivatives”, <http://theeconomiccollapseblog.com>, 24 September 2014.

The Economist, “Which emerging markets are most vulnerable to a freeze in capital inflows?, The capital-freeze index”, <http://www.economist.com>, Sep 7th 2013.

Woronzuk, Anton, “Why Did Economy Shrink So Dramatically During the First Quarter of 2014?”, Interview with Robert Pollin, <http://truth-out.org>, 27 June 2014.

ZEW Indicator of Economic Sentiment - Further Economic Slowdown Expected, Press Release, 14.10.2014 – ZEW (jrr/jpr), <http://www.zew.de>.

Hasip Kaplan
Şırnak

Adil Zozani
Hakkari

